

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PAMĚTNÍ KNIHY FARY NĚMČICE
1759-1939**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Eliška Homolková

Studijní obor: Historie – Archivnictví

Ročník: třetí

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 26. července 2011

podpis studenta

Anotace

Bakalářská práce „*Pamětní knihy fary Němčice 1759-1939*“ si klade za cíl seznámit s problematikou farních pamětních knih. Vytčené téma je sledováno na příkladu dvou pramenů tohoto druhu, vzniklých činností Farního úřadu Němčice (u Netolic), a v souvislosti s dějinami obce i tamní duchovní správy. Proto jsou v první kapitole nastíněny dějiny Němčic od první písemné zmínky až do současnosti a v druhé kapitole popsán vývoj tamní fary. Není opomenut ani vývoj němčického farního kostela sv. Mikuláše. Těžištěm práce je třetí kapitola, jež představuje obě pamětní knihy němčické fary, z nichž první obsahuje zápisy z let 1759 až 1783 (respektive 1796) a druhá byla vedena v období od roku 1836 pravděpodobně do roku 1939 (s přípiskem z roku 1948). U obou pamětních knih je podán vnější a vnitřní popis, jsou naznačeny souvislosti jejich založení, charakterizováni jednotliví kronikáři a rozebrány jejich zápisy. V závěru je shrnut vývoj a význam vedení farních pamětních knih a navrženo jejich možné využití pro historické bádání. Práci doplňuje několik příloh, zejména edice starší němčické pamětní knihy, ukázky písma kronikářů, dále tabulky, mapky a fotografie.

Summary

The aim of the bachelor thesis „Memorial books of the parish of NĚmčice 1759-1939“ is to present the topic of parish memorial books. The thesis watches an example of two sources of this kind that originated from the work of the Parish office of NĚmčice (near Netolice) in connection with history of the village and of the local clerical administration. That's why the first chapter introduces the history of NĚmčice since the first written mention until present and the second chapter describes the development of the local parish and of the parish church of Saint Nicholas in NĚmčice, too. The centre of the work is the third chapter which presents both memorial books of the parish of NĚmčice. The first book contains records from years 1759-1783 (or 1796) and the second one was written in a period since 1836 probably until 1939 (with an inscription from 1948). The chapter deals with an external and internal description of both memorial books, the context of their foundation, characteristics of individual chroniclers and an analysis of their records. The conclusion of the thesis summarizes the development and significance of parish memorial books and suggests their possible use for a historical research. The work also contains several supplements, especially an edition of the older memorial book of NĚmčice, samples of writings of chroniclers as well as tables, maps and photographs.

Poděkování

Ráda bych zde vyjádřila upřímný dík svým blízkým, především mamince a svému příteli, za obětavou podporu. Mé díky patří i těm, kteří mi umožnili bádání – pracovníkům Státního okresního archivu Prachatic a Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, také kancléři Biskupství českobudějovického Mons. Václavu Kulhánkovi a paní Ludmile Matějkové, jež pečuje o němčický kostel a umožnila mi jeho prohlídku. Za inspiraci vděčím svým kolegům, kteří se již zabývali problematikou farních pamětních knih. Děkuji též Mgr. Lence Martínkové, Ph.D., za poskytnuté konzultace a Ing. Václavu Kunešovi, který mi pomohl se závěrečnou úpravou a vytištěním práce. A konečně bych chtěla vřele poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc., a to nejen za upřímné rady a podnětné připomínky, ale i za laskavý a trpělivý přístup.

Obsah

Úvod.....	7
1. Dějiny Němčic	13
2. Dějiny němčické fary a kostela sv. Mikuláše.....	28
3. Rozbor pamětních knih němčické fary	51
3.1 Starší pamětní kniha 1759 – 1783 (1796).....	51
3.1.1 Popis vnější	51
3.1.2 Popis vnitřní.....	52
3.1.3 Kronikáři.....	53
3.2 Mladší pamětní kniha 1836 – [1939] (1948)	55
3.2.1 Vnější popis	55
3.2.2 Vnitřní popis	56
3.2.3 Kronikáři.....	57
3.3 Rozbor zápisů	62
Závěr	65
Seznam zkratk	68
Seznam použitých pramenů a literatury.....	69
Seznam příloh	76

Úvod

Farní pamětní knihy patří mezi prameny institucionální provenience, protože byly zakládány většinou pro vnitřní potřebu církve a byly součástí farních registratur. Primárně vznikaly jako pamětní prameny, můžeme v nich však najít i zápisy evidenčního či pojišťovacího charakteru. Jak bude nastíněno ve třetí kapitole této práce, přímo na stránkách německé pamětní knihy byla podepisována potvrzení, prohlášení, darovací, kupní i pracovní smlouvy. Důkazní hodnotu měly jistě i opisy dokumentů, ač neměly právní platnost.

Předmětem studia této práce byly dvě pamětní knihy, vedené na faře v Němčicích (u Netolic) v letech 1759-1783 (1796) a 1836-[1939] (1948), přičemž se ze starší literatury můžeme dovědět ještě o kronice založené již roku 1736, která však zatím nebyla nalezena. Starší z dochovaných kronik je psána latinsky, novější pak do roku 1860 německy a až poté v češtině. Pamětní zápisy v těchto knihách vedli výhradně faráři či administrátoři německé fary, zatímco u jiných farních kronik se setkáme i s učiteli a kaplany.¹ Hlavním úkolem farních pamětních knih bylo uchování záznamů o záležitostech fary, farního kostela, případně celé farnosti, obvykle se však kronikáři neomezovali jen na tuto problematiku.²

Předkládaná práce si klade za cíl seznámit čtenáře s problematikou farních pamětních knih, a to na příkladu dvou z nich, vzniklých z činnosti farního úřadu Němčice. Stěžejní částí této práce je tedy třetí kapitola, věnující se rozboru německých farních kronik. Obsahuje jejich vnější a vnitřní popis, charakteristiku kronikářů a jejich zápisů a souhrnné zhodnocení obsahu. K bližšímu seznámení se starší pamětní knihou může posloužit její edice, zařazená mezi přílohy.

Do německé farnosti spadá i mé bydliště, což může být pochopitelným důvodem, proč jsem si vybrala právě ji. Vzhledem k tomu, že dějiny Němčic ještě nikdo

¹ Srov. Miluše WAGNEROVÁ, *Farní kronika Olešnice (1787-1887)*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), s. 35.

² Norma českobudějovického biskupství z devadesátých let 18. století výslovně stanovila témata pamětních zápisů na záležitosti benefícia, kostela, farnosti, kaplanů, školy, zábavy, péče o duše, diecéze, případně jiné památné události. Viz TAMTÉŽ, s. 27.

nezpracoval, věnovala jsem velkou pozornost i první kapitole, jež měla tuto obec představit. Mohla jsem zde využít své zkušenosti s historií tamního regionu, získané při psaní mé nepublikované gymnaziální seminární práce o dějinách nedalekých Vlhlav.³ Druhou kapitolu tvoří přehled dějin duchovní správy v Němčicích od jejích počátků až do současnosti, přičemž není opomenut ani stavebněhistorický vývoj farního kostela a jeho zařízení. Součástí práce jsou přílohy, jež zahrnují mapky, tabulky, fotografie a především edici starší pamětní knihy němčické fary.

Nejdůležitějším pramenem pro psaní této práce byly samozřejmě samotné pamětní knihy němčické fary, uložené ve Státním okresním archivu Prachatice.⁴ Z fondu Farního úřadu Němčice jsem dále využila zejména opis zakládací listiny fary z roku 1723.⁵ Inventář fondu, sepsaný archiváři Václavem Starým a Lucií Fučíkovou, pro mne byl významným vodítkem v problematice dějin fary.⁶ V otázce novějších dějin Němčic jsem nahlédla i do obecní kroniky.⁷ Při sestavování dějin obce a farnosti jsem hojně využívala edic pramenů; v prvním případě se jedná o edice desk zemských,⁸ listináře zlatokorunského a vyšebrodského kláštera z pera Matthiase Pangerla, vydání berní ruly a tereziánského katastru a další,⁹ v případě druhé kapitoly jsem se opřela především o edice konfirmačních a erekčních knih či zpovědních seznamů.¹⁰

³ Eliška HOMOLKOVÁ, *Dějiny Vlhlav a jejich kulturněhistorické souvislosti* (nepublikovaná seminární práce z roku 2007, uložená na Gymnáziu J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích).

⁴ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, inv. č. 2, sign. II-1, kniha č. 1. Listy starší pamětní knihy jsou založeny ve svazku té mladší.

⁵ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, zakládací listina fary, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1.

⁶ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice 1711-1958. Inventář, archivní pomůcka č. 1026.

⁷ Státní okresní archiv Prachatice, Archiv obce Němčice, Pamětní kniha obce Němčice (1922-1956), inv. č. 1, kniha č. 1.

⁸ Josef EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl I*, Praha 1870; TÝŽ (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl II*, Praha 1872; Anna VAVROUŠKOVÁ (ed.), *Desky zemské Království českého. Řada I., Kvaterny trhové. Část 1., Kvaterny trhové běžný černý od léta 1541-1542*, Praha 1941; TÁŽ (ed.), *Desky zemské Království českého. Řada I., Kvaterny trhové. Část 2., Kvaterny trhové běžný červený od léta 1542-1543*, Praha 1935.

⁹ Matthias PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt in Böhmen*, Wien 1865; TÝŽ (ed.), *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872; Antonín HAAS (ed.), *Berní rula. Svazek 27, Kraj prácheňský. I. díl*, Praha 1954, s. 260, 369; Aleš CHALUPA (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 1, Rustikál (kraje A-Ch)*, Praha 1964,

Farní pamětní knihy zůstávaly dlouho stranou badatelského zájmu; jedním z důvodů byla jistě i jejich nedostupnost. V poslední době vznikla řada dílčích studií¹¹ a studentských kvalifikačních prací, jež se věnují konkrétním farním kronikám. Inspirací mi byly zvláště práce mých kolegů, vzniklé na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, a to *Farní kronika Olešnice* od Miluše Wagnerové, *Protocollum domesticum farnosti velkomeziříčské* od Jaroslava Mrni, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachova Březí* od Jany Hlavové, *Pamětní knihy farního úřadu Malenice* od Libora Staňka a také *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách* od Jiřího Cukra.¹² Souhrnná práce zabývající se touto problematikou však zatím neexistuje, badatel se tedy musí spokojit s publikacemi, jež pojednávají o kronikářství obecně. Zejména se jedná o publikaci Václava Pubala *Kroniky a kronikáři*, jež se však věnuje především obecním kronikám.¹³ Představit téma farních pamětních knih na konkrétním příkladu se pokusily

s. 137; TÝŽ (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K-Ž, sumár a rejstřík)*, Praha 1966, s. 246.

¹⁰ Klement BOROVIČ – Antonín PODLAHA (edd.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. I-VI*, Praha 1873-1927; František Antonín TINGL – Josef EMLER (edd.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim I-X*, Praha 1867-1889; Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensis per archidioecesim. Liber septimus (ab anno 1410 usque ad annum 1419)*, Praha 1886; Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. V. Bechyňsko*, Praha 1928; TÝŽ (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. VIII. Prachensko*, Praha 1931.

¹¹ Např. Jana KROTOLOVÁ, *Farní kroniky jako historický pramen (Slánsko)*, Slánský obzor 14, 2007, s. 17–26 (elektronická verze dostupná na adrese <http://www.slanskyobzor.cz/a/a41.pdf> ke dni 21. 7. 2011); Jaroslava JAROLÍMKOVÁ – Miloslav SOVADINA, *Farní kroniky na okrese Česká Lípa*, Bezděz 14, 2005, s. 241–263.

¹² M. WAGNEROVÁ, *Farní kronika Olešnice*; Jaroslav MRŇA, *Protocollum domesticum farnosti velkomeziříčské (1816-1938)*, České Budějovice 2009 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Jana HLAVOVÁ, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachova Březí (1731-1811)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Libor STANĚK, *Pamětní knihy farního úřadu Malenice (1734-1845)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Jiří CUKR, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, České Budějovice 2010 (= diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), s. 29.

¹³ Václav PUBAL, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1976².

též autorky Jana Opletová a Věra Slavíková, jejichž článek *Poklady farních archivů – 2. Pamětní knihy farností* vyšel v roce 2008 v měsíčníku Královéhradecké diecéze.¹⁴

Ke studiu dějin církevní správy jsem použila souhrnnou publikaci Jana Janáka, Zdeňky Hledíkové a Jana Dobeše *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*¹⁵ a *Dějiny arcidiecése pražské* od Antonína Podlahy, dovedené k počátku 18. století a užitečné též přehledem farností.¹⁶ Příhodnou pomůckou je *Český slovník bohovědný* a *Dějiny pražské arcidiecése v datech*.¹⁷ Pro dějiny katolické církve v rámci jihočeského regionu je nezbytná publikace Jaroslava Kadlece, věnující se českobudějovickému biskupství,¹⁸ a kniha *Prachatický vikariát* Pavly Stuchlé.¹⁹ A konečně pro sepsání dějin samotné němčické farnosti mi byly nepostradatelným zdrojem články netolického děkana Jana Václava Truhláře z roku 1887 (zvláště pro 18. a 19. století), diplomová práce Pavla Pumpra *Hospodaření kostelů na hlubockém panství* (pro raný novověk) a studie Eduarda Maura, pojednávající o rytířích z Němčic a Vlhav a jejich vztahu k farnímu kléru ve středověku.²⁰ Významným zdrojem mi byl též Trajerův popis Českobudějovické diecéze, jejíž farnosti jsou zde jednotlivě

¹⁴ Jana OPPELTOVÁ – Věra SLAVÍKOVÁ, *Poklady farních archivů – 2. Pamětní knihy farností*, Informace královéhradecké diecéze 18, 2008, č. 2 (elektronická verze dostupná na adrese <http://ikd.diecezehk.cz/clanek.php?claid=4112> ke dni 20. 7. 2011).

¹⁵ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007².

¹⁶ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694-1710). Část první*, Praha 1917.

¹⁷ Antonín PODLAHA, *Český slovník bohovědný I-V*, Praha 1912-1930; Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecése v datech*, Praha 1993.

¹⁸ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.

¹⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

²⁰ Jan Václav TRUHLÁŘ, *Farní kostel v Němčicích*, Method 13, 1887, s. 110-113, 126-128, 136-139; TÝŽ, *Kostely a kaple na osadě netolické*, Method 13, 1887, s. 1-2, 13-22, 30-33; Pavel PUMPR, *Hospodaření kostelů na hlubockém panství ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století* (= diplomová práce Masarykovy univerzity v Brně), Brno 2001; Eduard MAUR, *Rytíři z Němčic a Vlhav: nepotismus, mnohoobročnictví a mecenát jihočeské drobné šlechty*, Táborský archiv 12, 2003-2004, s. 61-75.

popsány.²¹ Nejnovější dějiny němčického benefícia jsem pak sestavila díky katalogům Českobudějovické diecéze,²² jež ovšem existují i pro starší období.

Jak už bylo řečeno, dějiny Němčic ještě nebyly dostatečně zpracovány, a proto jsem pro první kapitolu využívala zvláště prameny. Co se týče literatury, základní informace poskytne *Místopisný slovník historický* Augusta Sedláčka, publikace *Historická krajina Netolicka* a článek prachatického archiváře Václava Starého v regionálním časopise *Výběr*.²³ Pro středověké dějiny Němčic je nejvýznamnějším počinem již citovaná studie Eduarda Maura. Protože osud Němčic byl tehdy úzce spjat s nedalekými Vlhavy, lze využít i kapitolu o Vlhavech v Sedláčkově díle *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. Majitelé tamních statků jsou v této práci blíže představeni díky edici Sedláčkových *Atlasů erbů a pečeti*.²⁴ O novověkých majitelích Němčic pojednávají především práce českokrumlovských archivářů Jiřího Záloly a Anny Kubíkové, významná je též publikace *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*.²⁵ K sestavení dějin Němčic jsem využila i topografie J. Schallera, J. G. Sommera a A. Chytila.²⁶

²¹ Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862, s. 152-157.

²² Biskupství českobudějovické, *Katalog Českobudějovické diecéze 1977*, České Budějovice 1977; Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, České Budějovice 1981; Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1987*, České Budějovice 1987; Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1997. Proměnná část*, České Budějovice 1997; Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 2003. Proměnná část*, České Budějovice 2003; Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 2010. Proměnná část*, České Budějovice 2010.

²³ August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1998², s. 638; Jaromír BENEŠ – Aleš STEJSKAL – Vlastislav OURODA, *Historická krajina Netolicka. Specializovaný turistický průvodce*, Netolice 1998; Václav STARÝ, *Němčice*, *Výběr* 7, 1970, č. 1, s. 51.

²⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý (Písecko)*, Praha 1890, s. 176-178; Vladimír RŮŽEK (ed.), August Sedláček, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Svazek 2, Atlas erbů. Čechy (1. část). Edice*, Praha 2001; TÝŽ (ed.), August Sedláček, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Svazek 3, Atlas erbů. Čechy (2. část). Edice*, Praha 2002.

²⁵ Jiří ZÁLOHA, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*, Hluboká nad Vltavou 1991; TÝŽ, *Přehled vývoje eggenberské državy v jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 27, 1958, s. 27-29; Anna KUBÍKOVÁ, *Eggenberkové v Českém Krumlově*, in: Českokrumlovsko 1620-1850, Český Krumlov 2003, s. 9-22; Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008. K eggenberskému a schwarzenberskému patronátu např. Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694-1730)*, Opera

K nastínění vývoje budovy a zařízení farního kostela v Němčicích mi kromě pamětních knih posloužily soupisy památek²⁷ a články J. V. Truhláře a J. Braniše.²⁸

Co se týče příloh, pro sestavení tabulky vývoje počtu obyvatel Němčic jsem použila především retrospektivní lexikon obcí z roku 1978;²⁹ přehled beneficiátů vznikl na základě druhé kapitoly této práce, přehled kronikářů a témat zápisů podle třetí kapitoly; ukázky písma jednotlivých kronikářů němčické farnosti jsou přefotografovány z pamětních knih a přílohy zpestřují ještě mnou pořízené fotografie. Přepis starší pamětní knihy němčické fary doplňuje poznámkový aparát, k jehož vytvoření mi byly pomůckou zvláště *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*,³⁰ *Ottův slovník naučný*,³¹ Profousův soupis místních jmen,³² již citovaná kniha P. Stuchlé *Prachatický vikariát* a článek J. V. Truhláře, který dokonce některé ze zápisů této pamětní knihy interpretoval.³³

Doufám, že má bakalářská práce bude přínosem nejen pro badatele v oblasti farních pamětních knih, ale i pro zájemce o studium dějin Němčic či tamní duchovní správy.

historica 5, 1996, s. 617-637; Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.

²⁶ Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen. Dritter Theil, Prachiner Kreis*, Praha-Wien 1790, s. 114; Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt. Achter Band, Prachiner Kreis*, Praha 1840, s. 384-385; Alois CHYTIL, *Chytilův místopis Československé republiky*, Praha 1929², s. 882.

²⁷ František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Prachatickém*, Praha 1913, s. 137-152; Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech. 2, K-O*, Praha 1978, s. 461-462.

²⁸ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*; Josef BRANIŠ, *Die Pfarrkirche zu Němčic*, Mittheilungen der K. K. Zentral-Kommission für Denkmalpflege. Neue Folge 16, 1890, s. 91-93.

²⁹ Václav DAVÍDEK, *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Díl I, Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1850-1970 podle správního členění k 1. lednu 1972. Svazek 1, Úvodní část: Česká socialistická republika (1. část)*, Praha 1978, s. 290-291.

³⁰ J. KETTNER, *Dějiny*.

³¹ *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909.

³² Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I.-IV.*, Praha 1947-1957.

³³ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*.

1. Dějiny Němčic

Ves Němčice leží na správním území Jihočeského kraje asi 5 kilometrů jihovýchodně od Netolic, a to v nadmořské výšce 431 metrů. Spadá do bývalého prachatického okresu. Nynější samosprávná obec Němčice zahrnuje vsi Němčice a Sedlovice s celkovým počtem obyvatel 186 (k 1. lednu 2010) a s katastrální výměrou 4,14 km². Správní vývoj Němčic byl však poměrně složitý, o čemž bude záhy pojednáno.

Název vsi patří mezi hojně se vyskytující místní jména. Je pochopitelně odvozen od označení Němců; původně tedy mohl vypovídat o jazykovém složení obyvatelstva obce anebo, jak uvádí Antonín Profous, o tom, že jakýsi Němec byl vůdčí osobou jejího založení a kolonizace.³⁴ V tomto případě je však zvláštní, že Němci v této vsi doložení nejsou. Většinově německé území začínalo až těsně za jejími hranicemi. Profous na téže místě shrnuje i různé podoby psaní názvu vsi, a to zejména v latinských písemnostech: Nemchiz, Nemsiche, Nenczycz, nejčastěji však Niemczicz, Nyempczicz či Niemczicze.

Němčice jsou poprvé písemně zmiňovány roku 1220 na listině Vítka ml. z Prčice pro milevský klášter. Jako jeden ze svědků je zde totiž uveden Svatomír z Němčic.³⁵ S týmž, nebo spíše již jiným Svatomírem z Němčic se setkáváme v pramenech opět od roku 1259; v sedmdesátých letech je vedle něj zmiňován i jeho bratr Předota.³⁶ Až roku 1273 se však lze dovědět v listině českého krále Přemysla Otakara II. o državách vladyků z Němčic. Král onoho roku Svatomíra za blíže neurčený prohřešek odsoudil ke ztrátě hrdla a statků, nakonec mu ale daroval život.³⁷ Svatomírovi však byl odňat majetek, jenž zahrnoval vesnice Němčice, Vlhavy, Malé Chrást'any a Tupesy. Ve zmiňované listině z 25. ledna 1273 pak panovník vyměnil zkonfiskované vesnice

³⁴ A. PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl III. M-Ř*, Praha 1951, s. 199-200.

³⁵ Jednalo se o listinu vydanou v rámci prodeje vsi Kojetína milevskému klášteru; G. FRIEDRICH (ed.), *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae. Tomus II (1198-1230)*, Praha 1912, s. 192-193.

³⁶ E. MAUR, *Rytíři*, s. 62.

³⁷ V. STARÝ, *Němčice*, s. 51.

s vyšebrodským klášterem za jiné.³⁸ Tímto způsobem se tedy Němčice dostaly do vlastnictví cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě.

Již roku 1292 se však podařilo Svatomírovým dědicům prosadit svůj nárok na zabavený majetek, a proto se král Václav II., jemuž dokázali svou věrnost, rozhodl vrátit jim zmíněné čtyři vesnice. Svědčí o tom listina Václava II. z 3. července 1292, v níž se panovník zároveň vyrovnal s vyšebrodským klášterem, kterému tím byla způsobena újma.³⁹ Jediným známým Svatomírovým dědicem je Oneš, zmiňovaný roku 1293 jako svědek.

Vladykové z Němčic a Vlhav, kam později přesunuli své sídlo, nosili erb s vyobrazením supí hlavy⁴⁰ a užívali titulu *miles* čili *rytíř*, vyhrazeného pro zámožnější příslušníky nižší šlechty.⁴¹ Ve 13. století patřili k rožmberské klientele. Je možné, že právě svým vztahem k Rožmberkům se Svatomír, zvaný jimi dokonce jako *meus miles*, tolik zprotivil panovníkovi.⁴²

Kolem roku 1320 byl rodový majetek vladyků z Němčic rozdělen, a to nejméně mezi tři bratry, Abšíka, Svatomíra a Čadka. O tomto dělení se nedochovaly záznamy, a tak je lze vysledovat pouze podle predikátů zmíněných bratrů či jejich potomků. Abšíkovi tak pravděpodobně připadly Vlhavy, Svatomírovi Němčice a Čadek se psal po Sudoměři, kde se stal významným klientem Bavorů ze Strakonice. Eduard Maur vyslovil domněnku, že čtvrtým z bratrů mohl být Lev, jenž založil rod vladyků z Tupes, kteří jsou v pramenech zmiňováni velmi nejasně.⁴³ Tupesy se vrátily k němčicko-vlhavským statkům až ve druhé polovině 15. století.

Pozoruhodná je církevní kariéra, jíž dosáhli Čadkovi synové (Předvoj a Jan) a také nejmladší syn Abšíkův, též jménem Čadek, jenž se roku 1352 stal kanovníkem

³⁸ M. PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt*, s. 26-27.

³⁹ J. EMLER (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II (1253-1310)*, Praha 1882, s. 680-681.

⁴⁰ V. RŮŽEK (ed.), August Sedláček, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Svazek 2, Atlas erbů. Čechy (1. část)*, fol. 335^v-336^f.

⁴¹ Viz E. MAUR, *Rytíři*, s. 62.

⁴² TAMTÉŽ, s. 63.

⁴³ TAMTÉŽ, s. 67.

pražské kapituly.⁴⁴ Duchovní dráze se věnovala i řada dalších potomků vladyckého rodu z Němčic a Vlhav, avšak ti zůstali u funkcí kaplanských a farářských. Patronátní právo měli vladykové z Němčic především nad kostely v Němčicích, Nákří, Chelčicích a Předslavicích, mezi nimiž se proto nejčastěji pohybovali duchovní vzeší z tohoto rodu. Zajímavé jsou též časté nadace kostelu ve Strýčicích, jenž patřil pod patronát vyšebrodského kláštera. Proto se Eduard Maur domnívá, že tam mohli mít němčicko-vlhavští vladykové svou rodovou hrobku.⁴⁵

Jak upozorňuje August Sedláček, velmi důležitá je pro bádání o vladycích z Němčic a Vlhav listina ze 7. května 1375, uložená ve vyšebrodském klášteře.⁴⁶ Jejím prostřednictvím založil Oneš z Vlhav (dle vůle svého zesnulého bratra Mikuláše) kaplanství při kostele ve Strýčicích a ustanovil, že tam mají být slouženy pravidelné bohoslužby za spásu jeho zesnulých příbuzných a po smrti samotného Oneše a jeho matky Maruše též za jejich duše. Jsou zde tedy uvedeni již zmiňovaní bratři Abšík z Vlhav (otec Onešův) a Svatomír z Němčic, z následující generace pak Svatomírův syn Jan a konečně Onešovi bratři Mikuláš a Čadek (již zmiňovaný kanovník; zemřel roku 1370).

Shrňme tedy, že Svatomír z Němčic měl syna Jana, který již jinde není zmiňován, a zdá se tedy, že zemřel před rokem 1372 bezdětný. Abšík z Vlhav naproti tomu měl s manželkou Maruší tři syny, Oneše, Mikuláše a Čadka. Již bylo řečeno, že Čadek zemřel jako kanovník v roce 1370; Mikuláš zesnul mezi léty 1372 a 1375 (ještě na konci roku 1371 totiž stačil spolu s bratrem Onešem založit dvě kaplanství při kostele v Němčicích⁴⁷ a v září 1372 obdarovat kostel ve Strýčicích). Veškerý majetek němčických a vlhavských vladyků se tedy kolem roku 1375 soustředil do rukou Oneše z Vlhav. V jeho vlastnictví byla do roku 1389 i ves Vítkov (u Strakonice), kterou

⁴⁴ A. PODLAHA (ed.), *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912, s. 38.

⁴⁵ E. MAUR, *Rytíři*, s. 64-71.

⁴⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 176; M. PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt*, s. 161-164.

⁴⁷ Viz kapitolu 2, s. 30.

společně s Mikulášem koupil nejspíše roku 1371 (či dříve) od Jaroše ze Štěkně a přiřkl ji téhož roku novým kaplanům v Němčicích.⁴⁸

Oneš nadále sídlil na Vlhlavech; je možné, že právě on či jeho otec Abšík nechali vystavět při svém vlhlavském dvorci tvrz.⁴⁹ V Němčicích žádná tvrz nestála, lze se jen domýšlet alespoň o existenci rodového dvorce vladyků z Němčic. V bezprostřední blízkosti Vlhav nechal Oneš v letech 1387-1389 vybudovat velký rybník, nazývaný Vlhavský; jeho současná rozloha činí 108 hektarů. Rybník však zatopil část pozemků náležejících ke vsi Mahouš, jež patřila v té době klášteru ve Zlaté Koruně. V listině z 24. února 1387 za ně Oneš klášteru učinil náhradu.⁵⁰

Tím však Onešova stavební aktivita nekončila – asi ve druhé polovině osmdesátých let 14. století byl nákladně přestavěn němčický kostel v gotické dvojloďi.⁵¹

Mikuláš ani Oneš však nejspíše neměli dědice; Oneš sám pravděpodobně ani nebyl ženat.⁵² Proto Oneš smlouvou z 22. května 1388 přijal Jana, řečeného Hrůzu, z Dubice a Přecha z Čestic za své spolčníky ve vlastnictví rodového majetku.⁵³ Tehdy už byl však Onešův majetek zúžen o vzdálenější državy (např. částečný patronát nad kostely v Řepici či Nákří), takže zahrnoval pouze jádro zděděných statků (Vlhavy, Němčice, Malé Chrást'any) a Albrechtice, včetně patronátních práv k místním kostelům, ke strýčickému kaplanství a jednomu oltáři v pražském kostele. Spolek se vztahoval i na potomky Jana z Dubice, avšak na Přechovy nikoli – snad proto, že Přech zůstal bezdětný.

Oneš zemřel již následujícího roku, a tak jeho državy přešly na Jana z Dubice a Přecha z Čestic. Jejich převzetí však neproběhlo bez problémů. Ještě roku 1389 (21. prosince v Písku) totiž byl Onešův majetek provolán královskou odúmrťí.

⁴⁸ K. BOROVIČ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber I.* (1358-1376), Praha 1873, s. 87-88.

⁴⁹ První písemná zmínka o vlhlavské tvrzi však pochází až z roku 1420, kdy byla vypálena Janem Žižkou; A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 177.

⁵⁰ M. PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron*, s. 179-180.

⁵¹ Pro stavební vývoj němčického kostela viz kapitolu 2; E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 461.

⁵² Viz E. MAUR, *Rytíři*, s. 71.

⁵³ J. EMLER (ed.), *Pozůstatky I*, s. 516.

V následujícím roce (28. února 1390) však Jan a Přeč svůj nárok na něj úspěšně obhájili.⁵⁴ Po Přečově smrti roku 1393 se na základě výše uvedené smlouvy z roku 1388 staly Vlhavy, Němčice a další statky i patronátní práva dědičným majetkem Jana Hrůzy.

Hrůzové, mající ve svém erbu polní brány,⁵⁵ se tehdy rozdělili na dvě rodové větve: Jan založil větev vlhavskou a jeho bratr Bohuslav se psal po Chelčicích. Oba bratři pokračovali po vzoru svých předchůdců ve zbožných aktivitách vůči němčickému kostelu, kde ještě roku 1393 založil Jan Hrůza spolu s Přečem z Čestic třetí kaplanství. Sám Jan dokonce držel část patronátních práv v Chelčicích. Je třeba též zmínit, že Jan zastával úřad purkrabího na hradě Helfenburku; jeho předchůdce Rynart z Čestic byl Přečovým bratrem. Jan Hrůza z Vlhav zemřel pravděpodobně po roce 1404. Zanechal po sobě dceru Annu a syny Mikuláše a Jana, zmiňované v pramenech od roku 1408.⁵⁶ Je nutné poznamenat, že zatímco roku 1399 jsou v pramenech Hrůzové označováni jako *clientes*, tedy panoši, roku 1414 již jsou uvedeni jako *armigeri*, čili rytíři.⁵⁷

Mikuláš a Jan Hrůzové z Vlhav již 20. dubna 1409 provedli se souhlasem Jindřicha z Rožmberka změnu financování kaplanství ve strýčickém kostele, jež založil Oneš z Vlhav roku 1375. Příspěvky, poskytované původně ze statků v Němčicích, Tupesích a Malých Chrástanech, byly nyní převedeny na ves Temelín, jež byla součástí dubického majetku Hrůzů.⁵⁸ Pochopitelně i tito bratři věnovali pozornost kostelu v Němčicích, kde roku 1414 založili čtvrté oltářnické místo.⁵⁹

⁵⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 176; G. FRIEDRICH (ed.), *První kniha povolací desk dvorských z let 1380-1394*, Archiv český 31, 1921, s. 211.

⁵⁵ V. RŮŽEK (ed.), *August Sedláček, Atlasy II*, fol. 7^r.

⁵⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 176.

⁵⁷ K. BOROVIČ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber V.* (1398-1407), Praha 1889, s. 506-508; J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim. Liber septimus* (1410-1419), Praha 1886, s. 103.

⁵⁸ M. PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt*, s. 249-252. Listina je zpečetěna generálním vikářem Janem Kbelem. Je však třeba zdůraznit, že je jen potvrzením dohody strýčického faráře s Janem Hrůzou z roku 1399, jež je zanesena v erekčních knihách. Viz K. BOROVIČ (ed.), *Libri erectionum V*, s. 506-508.

⁵⁹ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VII*, s. 103.

Mikuláš Hrůza z Vlhav patrně zemřel před husitskými válkami, protože jako majitel vlhlavských statků tehdy vystupoval pouze jeho bratr Jan. Ani jeho majetku se husitské plnění nevyhnulo, když byla tvrz ve Vlhavech roku 1420 vypálena tábority.⁶⁰ Jan Hrůza však tvrz pravděpodobně brzy obnovil, poněvadž zde nadále sídlil. V roce 1422 vznikla mezi ním a strýčickým farářem Zikmundem pře ohledně desátků z Temelína; urovnána byla 3. ledna 1423 za zprostředkování Oldřicha z Rožmberka a Viléma z Potštejna.⁶¹

Na příkladu zmíněného sporu je zřejmé, že vlhlavští Hrůzové se tehdy začali potýkat s vážnými finančními problémy. Nakonec byli nuceni rozprodávat vlastní majetek. Již Jan Hrůza prodal roku 1444 poplužní dvůr u rodové tvrze v Dubu a nejspíše záhy zemřel bez potomků. Hrouťící se majetek převzal syn jeho bratra Mikuláše, Beneš, jemuž byl ovšem vyměřen příliš krátký čas, a tak stačil své državy jen ještě více zadlužit. Prodej zbytku majetku v Dubu jej nezachránil, nakonec zastavil Vlhavy včetně tvrze a vsi Němčice a Chrást'any na dluh 1500 kop grošů českých – nejspíše Janu Koňatovi z Olešnice. Beneš zemřel před rokem 1446,⁶² jedinou dědičkou zastaveného majetku se tedy stala jeho sestra Anna. Ve svízelné situaci se obrátila na svého příbuzného, Václava Hrůzu z Chelčic, jenž měl na vlhlavských statcích pohledávky o výši 2000 kop grošů. Za odpuštění dluhů mu 26. dubna 1454 Anna Hrůzová z Vlhav postoupila veškeré své dědictví.⁶³

Osudy vlhlavských statků pak nabraly nečekaný směr. Již v červenci téhož roku byly svolány královskou odúmrťí. Václavu Hrůzovi se však podařilo dokázat svůj nárok na ně a vyžádat je zpět, ačkoliv jej Jan Koňata z Olešnice upozornil, že je mu vlhlavský majetek zastaven, tentokrát již za 1869 kop grošů. Oba vladykové se tedy již koncem roku 1455 dohodli a celý sporný majetek získal Jan Koňata. August Sedláček

⁶⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 177.

⁶¹ M. PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt*, s. 258-259. Kromě zprostředkovatelů přivěsil svou pečeť z černého vosku a s vyobrazením polních bran i Jan Hrůza z Vlhav.

⁶² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 177.

⁶³ J. EMLER (ed.), *Pozůstatky II*, s. 249. Václav Hrůza z Chelčic, synovec Jana Hrůzy z Dubice, byl do r. 1446 ve službě Rožmberků jako purkrabí v Prachaticích. Roku 1449 se však účastnil tažení proti Sasům na straně Jiřího z Poděbrad.

poznamenal, že přizvaní úředníci ocenili Koňatovy nově nabyté statky pouze na 1000 kop grošů.⁶⁴

Jan Koňata z Olešnice, jenž měl ve znaku supa nesoucího prsten,⁶⁵ však neměl žádné potomky. Rodnou Olešnici tedy prodal a zbytek majetku odkázal synům své sestry, Přibíkovi staršímu a Benešovi z Chlumu. Do jejich vlastnických práv však zasáhly postupy panské jednoty během bojů proti Jiřímu z Poděbrad. Roku 1468 Rožmberkové pověřili na podnět sedleckých úředníků Zdeňka ze Šternberka, aby obsadil vhlavskou tvrz.⁶⁶ Dle Augusta Sedláčka velel vhlavské posádce v roce 1470 Hertvík z Ostrožna.⁶⁷ Ze Šternberkovy korespondence s krumlovským purkrabím pak vyplývá, že na Vhlavech byla dělena kořist, přinesená z Netolic.⁶⁸

Beneš z Chlumu byl roku 1482 zřejmě již po smrti, protože po boku jeho bratra Přibíka staršího vystupoval Benešův syn Přibík mladší. Společně totiž 24. června prodali Vhlavy s poplužním dvorem, dvěma díly tvrze, pozemky a vším příslušenstvím, dále državy v Němčicích, Malých Chrášťanech, Tupesích, Domanicích a Rovném včetně patronátu nad němčickým kostelem a jeho čtyřmi kaplanstvími celkem za 1200 kop grošů českých. Novým majitelem se stal Petr Kořenský z Terešova.⁶⁹ Přibík starší pak do své smrti v roce 1495 žil s manželkou Kateřinou a syny Janem a Jindřichem na statku v Dubném. Používal znak s vyobrazením letícího šípů či šípem probodnutého křídla.⁷⁰

Rytířský rod Kořenských z Terešova nosil ve znaku černého kohouta na zlatém štítě.⁷¹ Petr Kořenský rozmnožil rodový majetek koncem 15. století kromě vhlavských

⁶⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 177.

⁶⁵ V. RŮŽEK (ed.), August Sedláček, *Atlasy II*, fol. 110^r.

⁶⁶ Antonín REZEK (ed.), *Dopisy rodů hradeckého a rosenberského od roku 1450 do 1526*, Archiv český 7, 1887, s. 201-400, zde s. 374.

⁶⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 177.

⁶⁸ A. REZEK (ed.), *Dopisy*, s. 388.

⁶⁹ J. EMLER (ed.), *Pozůstatky II*, s. 393.

⁷⁰ V. RŮŽEK (ed.), August Sedláček, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Svazek 3, Atlas erbů. Čechy (2. část). Edice*, Praha 2002, fol. 324^v.

⁷¹ V. RŮŽEK (ed.), August Sedláček, *Atlasy II*, fol. 70^v-71^r.

statků o hrady Poděhusy a Újezdec a také o tvrz Dub se dvorem, někdejší državu Hrůzů z Vlhav. Součástí jeho poděhuských statků byly i vesnice Podeřiště a Hlavatce, jež spolu s hradem koupil Petr již roku 1481 od Voka z Rožmberka.⁷² Hrad byl již od husitských válek zpustošený – roku 1421 jej vypálil Jan Žižka. Ve špatném stavu (tentokrát vinou Lva z Rožmitálu, jenž jej obsadil roku 1471) byl tehdy i hrad Újezdec (u Týna nad Vltavou), zakoupený Petrem Kořenským od Jana z Újezdce v roce 1491. Není tedy divu, že své sídlo nyní zvolili Kořenští na vlhavské tvrzi.

Petr Kořenský zemřel 31. března 1493 a byl pohřben ve farním kostele v Němčicích. Majetek po něm převzali jeho synové Jiřík a Václav a zatím jej spravovali společně. Sám Jiřík vystupoval v obnoveném sporu o desátky placené ze vsi Temelína strýčickému kostelu. Kořenští totiž odvádění zmiňovaných desátků zanedbali; poškozený majitel Strýčic, klášter ve Vyšším Brodě, se tedy obrátil na svého patrona Petra z Rožmberka pro zjednání nápravy. Petr z Rožmberka zhlédl všechny dokumenty, jež se tohoto poněkud vleklého případu týkaly, a 23. srpna 1500 nechal v Českém Krumlově sepsat listinu, zavazující Jiříka Kořenského k dodržování již roku 1409 (respektive 1399) stanoveného platu.⁷³

Již roku 1512 potvrdil panovník Václavu Kořenskému jeho nárok na svobodné zacházení s vlastním majetkem (šlo zejména o právo stanovit jeho poručníky).⁷⁴ Zvláštní ovšem je, že k dělení otcovského majetku mezi bratry Jiříka a Václava došlo zřejmě až mezi lety 1520 až 1526 (tedy po koupi Sedlce – viz níže)⁷⁵. Jiříkovi tehdy připadly Němčice, Sedlec, Chrášťany, Albrechtice, Temelín, Neznašov, Radějovice, Strpí a Újezd. Václav získal hrady Újezdec a Poděhusy včetně vsi Podeřiště, Vlhavy s tvrzí a části Tupes, Temelínce, Truskovic, Lhoty pod Horami, Albrechtic, Újezdce a Knína, některá mýta na Vltavě a další statky.⁷⁶ Jak vidno, Kořenští z Terešova tehdy posunuli jádro svého majetku do okolí Týna nad Vltavou.

⁷² J. EMLER (ed.), *Pozůstatky II*, s. 385.

⁷³ M. PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt*, s. 376-377. Pro předchozí spor z let 1422-1423 viz poznámku č. 24.

⁷⁴ A. VAVROUŠKOVÁ (ed.), *Desky zemské Království českého. Řada I., Kvaterny trhové. Část 2.*, s. 44.

⁷⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 126.

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 215.

Jiřík Kořenský, jediný majitel Němčic, zvolil za své sídlo tvrz v Sedlci. Sedlec byl součástí majetku Kořenských od roku 1520, kdy jej koupili od bratrů Ondřeje, Petra a Heřmana Sedleckých od Dubu.⁷⁷ Po Jiříkově smrti se jeho tři synové roku 1540 rozdělili o dědictví. Mikuláš získal statky strpské a újezdské včetně Kváskovic; Jindřich obdržel Albrechtice, Neznašov, Chrášťany, Temelín a části dalších vsí; sedlecké statky včetně Hlavatec pak získal Šebestián. Pro lepší orientaci uveďme, že Mikulášův podíl zahrnoval roztroušené statky v západní části otcovského majetku, Jindřich převzal severní državy u Týna nad Vltavou a Šebestiánovi připadla nově přikoupená jižní část, sousedící s vlhlavskými statky jeho strýce Václava. Nesmíme však zapomenout, že Václav a jeho potomci drželi drobné majetky též v rámci statků svých příbuzných, a to i v okolí Týna nad Vltavou.

Zde vyvstává problém, komu byly přiděleny Němčice. Ani August Sedláček se v otázce dělení majetku mezi zmíněné bratry nevyjadřuje jasně: Na jednom místě tvrdí, že Němčice připadly Jindřichovi, jinde se o nich vůbec nezmiňuje.⁷⁸ V dalším vývoji Jindřichova majetku, jehož centrem byl Neznašov, se Němčice též neobjevují. Je tedy pravděpodobné, zvláště vzhledem ke vzdálenosti Němčic od ostatních Jindřichových držav, že Němčice zůstaly spíše součástí sedleckých statků. Důležitým faktem je také to, že dva členové rodu Sedleckých od Dubu byli pohřbeni právě v němčickém kostele. Zřejmě tedy vlastnili část tamních patronátních práv.⁷⁹

Vezmeme-li v úvahu, že majitelem Němčic se stal Šebestián, nebude bez významu, že přikoupil i podací právo k němčickému kostelu. Ovšem 26. června 1563 Šebestián prodal své sedlecké statky Vilémovi z Rožmberka, jenž je připojil ke svému libějovickému panství a nechal zbořit sedleckou tvrz. Šebestián se tedy přestěhoval do Záhorčí, jež koupil od bratra Jindřicha.⁸⁰ V případě, že se část Němčic tehdy také stala majetkem Viléma z Rožmberka, určitě ji nepřipojil k panství libějovickému, nýbrž k netolickému.

⁷⁷ Daniel KOVÁŘ, *Tvrz Sedlec u Netolic*, Výběr 47, 2010, č. 1, s. 5-21.

⁷⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 215, 126. Tuto problematiku by mohlo osvětlit snad jen důkladné studium zápisů v deskách zemských.

⁷⁹ Viz kapitolu 2, s. 36-37.

⁸⁰ August Sedláček uvádí „Záhoří u Vodňan“, viz A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 126; Daniel Kovář Šebestiánovo sídlo identifikoval jako Záhorčí u Chelčic, viz D. KOVÁŘ, *Tvrz Sedlec*, s. 15.

Snad tedy lze v tomto několikanásobném dělení majetku a dokonce roztínání jednotlivých vesnic mezi příslušníky rozvětveného rodu Kořenských z Terešova sledovat příčinu pozdější rozpolcenosti Němčic mezi zcela různé majitele.⁸¹ K této komplikovanosti odkazuje též množství různých držitelů patronátních práv k němčickému kostelu.⁸²

Je tedy možné, že část Němčic zůstala při vlhlavských statcích, jejichž majitelem byl po dělení ve dvacátých letech 16. století Václav Kořenský. Václav zemřel 13. prosince 1539; poručnicí svých statků a nezletilých dětí stačil ustanovit manželku Markétu z Dlouhé Vsi.⁸³ V roce 1546, což byl snad také rok úmrtí jejich matky, již byli starší ze synů, Jiřík a Kryštof, plnoletí a přiznali se u úřadu desk zemských k majetku, který zdělili po otci. Brzy však tito bratři (též jménem svých nezletilých bratrů Adama a Jáchyma)⁸⁴ veškerý svůj majetek prodali, a to smlouvou z 6. ledna 1548. Novým majitelem zřícenin hradů Poděhusy a Újezdec, tvrze, dvora a vsi Vlhlav, vsi Podeřiště a podílů v Tupesích, Truskovicích, Lhotě pod Horami, Albrechticích, Újezdu, Kníně a Temelínci se stal Jan Malovec z Malovic a na Dřítňi. Zde je důležité, že součástí jím koupených statků byl i poloviční podíl podacího práva ke kostelu v Němčicích. Není tedy divu, že je část Němčic zmiňována v urbáři dříteňského panství z roku 1617 jako majetek Václava Malovce z Malovic, Janova vnuka a syna známého úvěrového podnikatele Bohuslava, jenž roku 1598 koupil hlubocké panství.

Václav Malovec i jeho bratři Jan, Jetřich a Petr se jakožto evangelíci přihlásili k českému stavovskému povstání. O svůj majetek však přišli ještě před bitvou na Bílé hoře, protože již počátkem roku 1619 obsadilo císařské vojsko v čele s Karlem Bonaventurou Buquoyem Hlubokou a Dříteň.⁸⁵

⁸¹ Totéž naznačuje i A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 638.

⁸² Viz kapitolu 2, s. 36.

⁸³ A. VAVROUŠKOVÁ (ed.), *Desky zemské II*, s. 44-45. Jedná se o Václavův testament z 23. března 1537.

⁸⁴ Bratrů bylo celkem pět; třetí nejstarší, Pavel, se však roku 1542 svého dědického podílu zřekl za náhradu 800 kop grošů českých. Viz A. VAVROUŠKOVÁ (ed.), *Desky zemské Království českého. Řada I., Kvaterny trhové. Část 1.*, s. 111.

⁸⁵ Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006, s. 185, 191.

Hlubocké panství včetně Vlhav a části Němčic svěřil Ferdinand II. v roce 1624 (definitivně v roce 1627) jednomu ze svých vojevůdců, španělskému šlechtici donu Baltasarovi de Marradas y Zigu, jenž se svým jezdeckým plukem působil zejména v jižních Čechách.⁸⁶

Je známo, co se stalo s netolickým panstvím Rožmberků (a samozřejmě i krumlovským, vimperským, prachatickým a dalšími), jehož osudy by zde také měly být sledovány. Přes prodej těchto statků Rudolfu II. v letech 1601-1602 se dostaly roku 1622 (23. prosince) do rukou císařova úředníka a důvěrníka, Jana Oldřicha z Eggenberku. Jan Oldřich byl tímto způsobem odměněn za své věrné služby císaři Ferdinandovi II., jenž jej navíc roku 1623 povýšil do stavu říšských knížat a v roce 1628 mu dokonce udělil dědičný titul krumlovského vévody.⁸⁷

Nyní již tedy lze přistoupit k interpretaci berní ruly z let 1653-1656, která konečně podává věrohodné svědectví o rozdělení Němčic mezi dvě různá panství. Na jedné straně jsou zde Němčice uvedeny v rámci panství Hluboká a Dříteň, jejichž majitelem byl tehdy don Francisco de Marradas. Z němčických osadníků mu podléhali pouze tři tzv. zahradníci. Na druhé straně nalezneme Němčice i v eggenberském panství Netolice. Zde již jsou Němčice zastoupeny svou větší částí, a to sedmi rolníky, dvěma chalupníky a dvěma zahradníky.⁸⁸

Jak mohlo dojít k tomuto rozdělení, již bylo alespoň teoreticky nastíněno. Pro vyřešení tohoto problému bude potřeba ještě dalšího bádání.

Nyní je nutné alespoň stručně charakterizovat další osudy oněch dvou částí Němčic v rámci dvou různých panství, hlubockého a netolického. Hlubocké panství nezůstalo v rukou Marradasů příliš dlouho; již sám don Baltasar de Marradas ve své závěti z ledna 1633 stanovil, že území nabytá mimo Španělsko mají být prodána.⁸⁹ Po smrti Baltasarova synovce a dědice Francisca naplnil toto přání jeho syn Bartolomeo.

⁸⁶ TAMTÉŽ, s. 366.

⁸⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Eggenberkové; J. ZÁLOHA, Přehled.*

⁸⁸ A. HAAS (ed.), *Berní rula*, s. 260, 369.

⁸⁹ J. FORBELSKÝ, *Španělé*, s. 660.

Dne 1. října 1661 prodal celé hlubocké panství včetně města Vodňan Janu Adolfovi I. ze Schwarzenberku.⁹⁰

Jan Adolf I. byl zakladatelem schwarzenberského vlastnictví v Čechách (jeho rod pocházel z Dolních Frank) – roku 1660 dostal od císaře do trvalé držby panství Třeboň. Významné postavení, jež zastával u císařského dvora, mu roku 1670 vyneslo povýšení do stavu říšských knížat a o rok později i tzv. velký palatinát. Jeho syn Ferdinand významně zasáhl do budoucího vývoje rodových statků, když ve své závěti z roku 1703 rozhodl, že se Schwarzenberkové mají rozdělit na dvě rodové linie, a to tehdy, když se v jedné generaci vyskytnou dva bratři. Jak je známo, Ferdinandovo doporučení se uskutečnilo až o století později.

Bylo již řečeno, že větší část Němčic (11 usedlostí), patřila do netolického panství, jež od roku 1622 vlastnili Eggenberkové. Tento štýrský rod se však v jižních Čechách udržel jen po tři generace, neboť roku 1719 vymřel. Jedná se o úmrtí Marie Arnoštky (přesněji dne 3. dubna), vdově po posledním z Eggenberků, Janu Kristiánovi. Marie Arnoštka pocházela z rodu Schwarzenberků, a tudíž se na základě její závěti z roku 1717 stal jediným dědicem eggenberského dominia její synovec, kníže Adam František ze Schwarzenberku.⁹¹ Obyvatelé Němčic zůstali poddanými Schwarzenberků až do roku 1848.

Počínaje rokem 1719 tak měly obě části Němčic po dlouhé době znovu jediného majitele, avšak stále zůstaly včleněny do dvou různých velkostatků, netolického a hlubockého. O této situaci svědčí i tereziánský katastr, jehož definitivní verze byla uvedena v platnost roku 1757. Větší část Němčic zde najdeme jako součást netolického velkostatku; evidováno je jedenáct rolníků, jeden kovář, dva nádeníci, obecní pastýř a šest nádeníků sloužících jako podruzi u sedláků. K tomuto dílu vsi náležel i jeden rybník.⁹² Lze si všimnout, že počet usedlostí i rozdělení vsi zůstaly stejné, jako je

⁹⁰ TAMTÉŽ, s. 605; J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*.

⁹¹ A. KUBÍKOVÁ, *Eggenberkové*, s. 20; Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: Martin Gaží (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 25-36.

⁹² A. CHALUPA (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 2*, s. 246.

uvedeno v berní rule. Podobně druhá část Němčic, náležející ke hlubockému velkostatku, zahrnovala stále jen tři rolníky a jednoho podruha.⁹³

Zde je nutné poznamenat, že rozdělení Němčic mezi dva velkostatky vedlo dokonce i k začlenění každé z částí vsi do jiného kraje. Větší část Němčic tedy od poloviny 18. století nalezneme v rámci Prácheňského kraje a menší část v kraji Budějovickém. Do této situace se promítla reorganizace krajského uspořádání českých zemí z roku 1751, kdy v prostoru jižních Čech vznikly na místě krajů Prácheňského a Bechyňského tři kraje – Prácheňský (s centrem v Písku), Budějovický a Tábořský.⁹⁴ Do té doby byly celé Němčice zřejmě součástí kraje Prácheňského. Hranice s Bechyňským krajem však probíhala nedaleko, a tak se stalo, že byly někdy Němčice řazeny do něj. Tyto poněkud matoucí případy byly způsobeny tím, že němčický kostel byl v určitých časových úsecích na konci 17. a počátkem 18. století filiální k faře v Pištíně.⁹⁵ Pištín již náležel do Bechyňského kraje.

Důležitým mezníkem v historii Němčic je rok 1723. Tehdy byla knížetem Adamem Františkem ze Schwarzenberku obnovena němčická fara a při ní snad byla založena škola.⁹⁶

Němčice zůstaly rozděleny i koncem 18. století, kdy vznikla topografie Českého království od Jaroslava Schallera. V případě Němčic (jež jsou zařazeny v rámci netolického panství) je zde jen velmi stručně uvedeno, že tehdy stálo ve vsi celkem 26 domů, z nichž čtyři náležely do hlubockého panství.⁹⁷ Zde je velmi nápadné, že počet usedlostí v Němčicích během druhé poloviny 18. století z někdejších čtrnácti výrazně stoupl.

Schallerova zjištění můžeme porovnat s údaji z jiné významné topografie, jež je dílem Johanna Gottfrieda Sommera z roku 1840. V Němčicích tehdy již bylo celkem 28 domů, z nichž jen tři spadaly do hlubockého panství. Zde se též konečně dozvídáme

⁹³ TÝŽ (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 1*, s. 137.

⁹⁴ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 161.

⁹⁵ Viz kapitolu 2, s. 40-42; J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy V*, s. 17.

⁹⁶ Viz kapitolu 2, s. 42.

⁹⁷ J. SCHALLER, *Topographie*, s. 114.

počet obyvatel: Bylo jich evidováno 175 a všichni mluvili česky.⁹⁸ Důležitá statistická data nám poskytne i příručka Johanna Trajera, jež byla vydána v roce 1862 pro českobudějovickou diecézi. V případě Němčic je zde evidováno 36 domů a 197 obyvatel, všichni vyznání katolického.⁹⁹

Ke znovusjednocení Němčic došlo až k 1. lednu 1850, kdy vešla v platnost nová organizace veřejné správy. Od zrušení poddanství v září 1848 do konce roku následujícího totiž vykonávaly veřejnou správu stále ještě patrimoniální úřady.¹⁰⁰ Němčice se tak v roce 1850 konečně staly samostatnou a úplnou samosprávnou obcí, zařazenou do soudního okresu Netolice a politického okresu Prachatice. V letech 1869 až 1880 byly Němčice osadou obce Mahouš, poté již zůstaly (do roku 1961) samostatnou obcí.¹⁰¹

Po vzniku samostatné Československé republiky měl kulturní život v Němčicích na starost místní odbor Národní jednoty pošumavské (v letech 1920-1939) a učitelé s žáky obecné školy.¹⁰² Ve vsi byla roku 1930 zřízena i Raiffeisenova záložna, jež fungovala až do roku 1953. Písemnosti místní školní rady se dochovaly z let 1913-1950.¹⁰³ V Chytilově místopisu je k roku 1921 evidováno v Němčicích 39 domů, obývaných 198 Čechy.¹⁰⁴

Okres, do něhož Němčice spadaly, se změnil až v souvislosti se vznikem Protektorátu Čechy a Morava 16. března 1939. Do konce října roku 1940 tedy Němčice patřily do okresu Písek, od 1. listopadu 1940 do 31. května 1942 do okresu Vodňany a poté až do osvobození československého státu do okresu České Budějovice.

⁹⁸ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen*, s. 384-385.

⁹⁹ J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 155.

¹⁰⁰ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 273.

¹⁰¹ Jiřina RŮŽKOVÁ a kol., *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. II. díl*, Praha 2006, s. 342.

¹⁰² SOKA Prachatice, Archiv obce Němčice, Pamětní kniha obce Němčice (1922-1956), inv. č. 1, kniha č. 1.

¹⁰³ SOKA Prachatice, fondy Archiv obce Němčice, Základní devítiletá škola Němčice, Místní školní rada Němčice, Záložna-kampelička Němčice, Národní jednoty pošumavská Němčice.

¹⁰⁴ A. CHYTIL, *Chytilův místopis*, s. 882.

V letech 1945 až 1948 byly Němčice opět samostatnou obcí v okrese Prachatice, pro období let 1949 až 1960 se staly součástí obnoveného okresu Vodňany. Od roku 1961 byly znovu osadou obce Mahouš v okrese Prachatice a od 30. dubna 1976 zůstávají samostatnou obcí v témže okrese.¹⁰⁵

¹⁰⁵ SOKA Prachatice, *Archiv obce Němčice 1888-1945 (1956). Inventář*, archivní pomůcka č. 1117; TAMTĚŽ, fond Místní národní výbor Němčice; J. RŮŽKOVÁ a kol., *Historický lexikon*, s. 342. V příloze č. 5 této práce je k dispozici tabulka vývoje počtu obyvatel a domů v Němčicích.

2. Dějiny němčické fary a kostela sv. Mikuláše

Podobně jako ves Němčice, i tamější římskokatolická fara prošla dlouhým a poměrně složitým vývojem, k jehož osvětlení dochované prameny mnohdy nestačí. Historie fary sahá do poloviny 14. století. V době předhusitské se jí dostalo největšího rozkvětu, několika oltářnických míst a přestavby kostela, avšak během husitských bouří tato instituce mizí z pramenů. V raném novověku byl němčický kostel přivtělen jako filiální střídavě ke dvěma nejbližším farám, netolicke a pištínské. Svého obnovení se němčická fara dočkala až roku 1723, přičemž farní obvod se stabilizoval roku 1878. Od té doby zahrnuje vesnice Němčice, Tupesy, Malé Chrást'any, Vlhlavy, Sedlovice, Zvěřetice a Mahouš. Samostatná fara v Němčicích fungovala de iure do konce roku 1940, de facto však až do roku 1952. V současnosti je tamější kostel filiální k faře v Netolicích.¹⁰⁶

Němčická farnost byla od svého vzniku v polovině 14. století součástí pražské diecéze. V šedesátých letech 12. století byly v Čechách z potřeby kontroly biskupa nad řadovými světskými duchovními zakládány menší správní jednotky, arcijáhenství (archidiakonáty). Sledovaná farnost spadala do arcijáhenství bechyňského, jež spravovalo celé jižní Čechy s přesahem do středních Čech. Centrem tohoto arcijáhenství byla samozřejmě Bechyně, jež byla zároveň sídlem menší jednotky církevní správy, bechyňského děkanátu. Do tohoto děkanátu, jenž zaujímal střední a severní část jižních Čech, patřila i němčická farnost. Děkanáty vznikaly až v poslední třetině 13. století, a to pro lepší propojení farního kléru s biskupem. Děkan působil jako volený představitel místních farářů. Arcijáhenství i děkanáty zanikly během husitských bouří.¹⁰⁷

Když byla v pobělohorské době obnovována správní síť katolické církve, staly se její důležitou součástí vikariáty. Systém vikariátů, vytvořený za episkopátu Arnošta Harracha (1624-1667), se postupně dotvářel. Zprvu byla němčická farnost, tehdy střídavě filiální k faře v Netolicích a v Pištině,¹⁰⁸ součástí budějovického vikariátu.

¹⁰⁶ SOKA Prachatice, FÚ Němčice 1711-1958. Inventář, s. 2-4.

¹⁰⁷ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 175-178, 503.

¹⁰⁸ A. PODLAHA, *Český slovník bohovědný. Díl čtvrtý*, Praha 1930, s. 104, heslo „filiální kostel“.

V listopadu roku 1676 však byla zařazena do právě vzniklého vikariátu prachatického, jenž od září toho roku zaujímal jihovýchodní část tehdejšího Prácheňského kraje. Jeho rozloha byla během následujících tří desítek let ještě dále upravována. Vikář byl ve svém obvodu zástupcem biskupa a vykonavatelem jeho instrukcí, především byl však pověřen dohledem nad kněžstvem.¹⁰⁹ Název vikariátu byl obvykle odvozen od vikářova působiště, jímž byly v tomto případě většinou Prachatice (1676, 1683-1705, 1707-1711, 1735-1747, 1748-1762), často však také Netolice (1676-1683, 1711-1722, 1747-1748, 1764-1787), Vodňany (1705-1706, 1722-1735) a krátce též Volary (1762-1764).¹¹⁰ Problematika německého filiálního kostela je však v té době velmi složitá. Jak bude přiblíženo níže, v jeho správě se střídal netolický farář s pištínským. Fara v Pištíně ovšem patřila do budějovického vikariátu, tudíž se měnila i vikariátní příslušnost německého kostela. Definitivní součástí prachatického vikariátu se stala německá fara až se svým obnovením v roce 1723.

Velice důležitou změnou v jihočeské církevní správě byl vznik českobudějovického biskupství v letech 1784-1785. Protože tato nová diecéze zahrnuje kraje Budějovický, Tábořský, Písecký a Klatovský, stala se její součástí i německá farnost a zůstává jí dodnes.¹¹¹

Německý kostel byl založen po roce 1240 a zasvěcen sv. Václavu. Z tehdejší pozdně románské stavby (s přechodem do rané gotiky) se zachovalo jádro lodi s úzkým půlkruhově zaklenutým okénkem na jižní straně (nyní je zazděno) a také triumfální oblouk. V jižní straně lodi zůstal i mírně zahrocený portál, ozdobený v tympanonu reliéfem Ukřižování.¹¹² Kostel postupně prošel ještě čtyřmi přestavbami, jež zde budou průběžně zmíněny.

Vznik německého kostela spadá do období, kdy se na našem území utvářela farní síť. Původní tzv. vlastnické kostely, nad nimiž měli veškeré pravomoci majitelé pozemků, na nichž byly kostely postaveny, se od druhé poloviny 12. století postupně

¹⁰⁹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 191.

¹¹⁰ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 23-25.

¹¹¹ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 23-24.

¹¹² F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 138; E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 461.

osamostatňovaly a vytvářely farní obvody. Z vlastníka kostela se tudíž stal patron, jenž měl dohlížet na jeho majetek a hospodaření, ale také mohl navrhnout biskupovi vhodného kněze k obsazení benefícia.¹¹³ Jedná se o právo prezentace kněží (nazývané též podací). Kněz ovšem musel být potvrzen biskupem, a to tzv. konfirmací.¹¹⁴ Pak konečně obdržel beneficium (též obročí či prebendu) neboli trvalé právo na církevní úřad a s ním spojený hmotný užitek.¹¹⁵ Zatímco beneficium bylo určeno výhradně k osobnímu zaopatření duchovního, termín záduší označuje jmění kostela. Zádušního jmění se kostelu dostávalo prostřednictvím nadace – daru, jenž měl zabezpečovat péči o kostel, jeho vybavení a provoz a také plnění požadavků stanovených donátorem.¹¹⁶

Bohužel v pramenech není jediná zmínka o tom, kdo němčický kostel založil a spravoval před vladyky z Němčic ani jací kněží jej obhospodařovali před vznikem tamější fary. Jak bude záhy uvedeno, prvního známého němčického faráře prezentovali Rožmberkové; je zde tedy jistá možnost, že kostel založili na svém panství právě oni. Vladykové z Němčic jsou v pramenech uváděni od roku 1220 a je známo, že ve 13. století patřili k rožmberské klientele. Lze tedy usuzovat, že Rožmberkové mohli být prvními patrony němčického kostela a svým leníkům, vladykům z Němčic, patronát posléze přenechali. Eduard Maur je naopak toho názoru, že Rožmberkové mohli být poručníky tehdy nezletilých potomků vladyků z Němčic.¹¹⁷

Samostatná fara byla při kostele sv. Václava v Němčicích založena před rokem 1360. Jejím prvním známým plebánem byl jakýsi Mikuláš. Po jeho smrti se dne 14. listopadu 1360 stal němčickým farářem Svatoslav, uvedený faráři z Chelčic a ze Skočic a prezentovaný bratry Petrem a Joštem z Rožmberka.¹¹⁸ V dalších tehdejších

¹¹³ Z. HLEDÍKOVÁ, *Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách*, *Folia historica bohemica* 7, 1984, s. 43-99.

¹¹⁴ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 174, 177.

¹¹⁵ A. PODLAHA, *Český slovník bohovědný. Díl druhý*, Praha 1916, s. 113-125, heslo „beneficium ecclesiasticum“.

¹¹⁶ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 535-548.

¹¹⁷ E. MAUR, *Rytíři*, s. 68.

¹¹⁸ F. A. TINGL (ed.), *Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Tomus primus (1354-1362)*, Praha 1867, s. 136.

záznamech týkajících se němčické fary však již vystupují jako její patroni pouze vladykové z Němčic a Vlhlav a jejich dědici, rytíři Hružové z Vlhlav. Tito nižší šlechtici zdejšími beneficii většinou zajišťovali své potomky a příbuzné. Územní působnost fary se pravděpodobně kryla s jádrem majetku jejich patronů, zahrnovala tedy vesnice Němčice, Malé Chrást'any, Vlhlavy a patrně i Tupesy. Snad v poslední čtvrtině 15. století do farnosti přibyl Sedlec.

Dne 25. prosince 1371 založili bratři Mikuláš a Oneš z Vlhlav spolu s Rynártem a Štěpánem z Čestic dvě kaplanství při němčickém kostele, jež obsadili knězi Bernardem z Vožice a Matějem z Netolic (zde je zmiňován oltář sv. Uršuly a jiných panen). Novým kaplanům bylo přiznáno odpovídající finanční zajištění (desátky v Němčicích a Vítkově u Strakonic), za což měli každý týden sloužit čtyři mše za spásu svých patronů a jejich předků.¹¹⁹ O aktivitě Mikuláše a Oneše v patronátních záležitostech svědčí i založení kaplanství ve Strýčicích roku 1375; sice již po Mikulášově smrti, ale z jeho vůle.¹²⁰ Již v září 1372 připsali tito bratři strýčickému kostelu desátky ze vsí Němčic, Tupes a Temelína, a to na výroční mše za jejich zemřelé předky.¹²¹ Mezi kostely v Němčicích a Strýčicích bylo zjevně hluboké pouto, jež se projevovalo zejména tehdy, když němčický farář uváděl nového faráře do Strýčic. Naopak do Němčic byli duchovní často uváděni pištínským farářem.

Dne 6. září 1378 dosadil Oneš z Vlhlav kněze Bartoloměje z Němčic na místo zemřelého němčického kaplana Jana, o němž jinak není nic známo.¹²² V listopadu 1389 jsou pak v erekcčních knihách zmiňováni němčičtí kaplani Kříž a Otík, kteří s Onešovým souhlasem vyměnili své desátky ve vsi Vítkově (v hodnotě 12 kop grošů pražských) za

¹¹⁹ K. BOROŮVÝ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber I.* (1358-1376), Praha 1873, s. 87-88; E. MAUR, *Rytíři*, s. 72.

¹²⁰ Viz kapitolu 1, s. 15.

¹²¹ K. BOROŮVÝ (ed.), *Libri erectionum I*, s. 92-93.

¹²² J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim. Liber tertius et quartus* (1373-1390), Praha 1879, s. 98.

platy v Březí, Temelínci a Křtěnově, a to s doulebským děkanem a zároveň krumlovským farářem Hostislavem a jeho bratrem Ondřejem z Bílska.¹²³

Bezesporu nejvýznamnějším přínosem vladyky Oneše je přestavba němčického kostela, která probíhala ve druhé polovině 80. let 14. století. Tehdy byl původní pozdně románský kostel přeměněn na gotické dvoulodí zaklenuté křížovou klenbou, jejíž cihlová žebra se sbíhají do dvou štíhlých pilířů (o průměru 48 cm). Na východní straně byl k dvoulodí patrně připojen nový prostorný presbytář, pravouhle zakončený a zaklenutý též křížovou klenbou. Ke kostelu na severní straně od té doby přiléhala podlouhlá sakristie, jež byla původně zaklenuta hrotitou valenou klenbou. Tehdy snad vznikla při jižní straně lodi i předsíň s valenou klenbou. Václav Mencl zařadil němčický kostel mezi stavby rožmberské hutě; zároveň upozornil, že se zde poprvé setkáme se štítem, jenž je zkosen strmou valbou. Takovýto tvar střechy se pak stal typickým pro českou pozdní gotiku.¹²⁴ Z tehdejší kostelní výzdoby se zachovala zejména socha Madony s děťátkem z devadesátých let 14. století, jež bývala umístěna na hlavním oltáři; v současnosti se již v kostele nenachází.¹²⁵

Přestavbu kostela dokončili až Onešovi dědicové, jimiž byli Jan Hruža z Dubice a Přeč z Čestic. Jan Hruža, jenž se roku 1393 stal jediným majitelem Onešových držav, již 26. července 1390 uplatnil své patronátní právo, když po smrti faráře Blažka dosadil k němčickému kostelu Chvala, syna Markvarta z Újezda a Zdinky ze Sobětic. Nový němčický plebán byl ke svému beneficiu uveden farářem z Pištína.¹²⁶ Chval, podobně jako řada dalších němčických duchovních, pocházel z řad okolní drobné šlechty. Vladykové z Újezda pečetili znakem korunovaného rýsa. Chval byl člověkem

¹²³ K. BOROŮVÝ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber III.* (1385-1390), Praha 1879, s. 316-317.

¹²⁴ Václav MENCL, *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948, s. 131-132. Menclůva datace přestavby se opírá o stylový rozbor a je tedy pouze přibližná. Dostává se však do rozporu se závěry odborníků ve starší literatuře (viz níže, pozn. 162), jež klade zaklenutí kostela až do doby pozdně gotické přestavby ve druhém desetiletí 16. století. Menclův závěr přijal i E. Poche. V každém případě je zde nutný důkladný stavebněhistorický průzkum, využívající nejnovějších vědeckých poznatků a metod.

¹²⁵ E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 461; E. MAUR, *Rytíři*, s. 74-75.

¹²⁶ F. A. TINGL (ed.), *Libri quinti confirmationum ad beneficia ecclesiastica per archidioecesim pragenam nunc prima vice in vulgus prolati. Annus 1390*, Praha 1865, s. 21.

neobvykle vzdělaným, na pražské univerzitě studoval v osmdesátých letech artistickou fakultu a později i práva.¹²⁷

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, Jan Hruza a Přeč z Čestic následovali zbožného příkladu vladyků z Němčic a Vlhav, aby si zajistili modlitby za sebe a své předky. Založili proto 15. ledna 1393 třetí kaplanství při němčickém kostele (zvané též oltářem Panny Marie) a zaopatřili je ročním platem šesti kop a patnácti grošů pražských. Novým kaplanem se stal kněz Mikuláš z Mnichovic, jenž měl pro své dobrodince sloužit čtyři mše týdně. O měsíc později (14. února) bylo toto kaplanství prohlášeno za církevní beneficium a jeho založení zaneseno do erekčních knih. Generální vikář Jan z Pomuku zde zároveň ustanovil další povinnosti nového kaplana (účast na nešporách, mších a procesích po boku faráře).¹²⁸ Ještě téhož roku (24. května) vyměřil Jan Hruza kaplanu Mikulášovi a jeho nástupcům plat z výnosů nedávno dokončeného Vlhavského rybníka (tomuto pořízení se dostalo oficiálního schválení generáním vikářem Mikulášem Puchníkem až 14. listopadu 1399). V případě, že by nebyl tento desátek včas zaplacen, mohl by si kaplan lovit ryby sám.¹²⁹

Téhož roku se kaplan Kříž vzdal svého benefícia, a tak na jeho místo dosadil Jan Hruza dne 7. srpna 1393 kněze Ondřeje, syna Fridlína z Písku (za pomoci pištínského faráře).¹³⁰

Farář Chval, jenž působil v Němčicích od roku 1390, byl svým patronem Janem Hruzou z Vlhav, jeho bratrem Bohuslavem z Chelčic a dalšími 17. září 1395 přeložen do Chelčic.¹³¹ Hruzové totiž během poslední čtvrtiny 14. století získali od Jošta z Chelčic spolupodací k chelčickému kostelu. Ve svém novém působišti byl Chval velmi váženou osobou, což se často projevovalo v situacích, kdy byl pověřován

¹²⁷ E. MAUR, *Chelčičtí plebáni*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 259-270, zde s. 262-264.

¹²⁸ F. A. TINGL (ed.), *Libri quinti confirmationum*, s. 154; K. BOROŮVÝ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber IV.* (1390-1397), Praha 1883, s. 393-394.

¹²⁹ A. PODLAHA (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber VI.* (1397-1405), Praha 1927, s. 122-124.

¹³⁰ F. A. TINGL (ed.), *Libri quinti confirmationum*, s. 169-170.

¹³¹ F. A. TINGL (ed.), *Libri quinti confirmationum*, s. 231.

rozhodováním sporů či zastupováním stran. Zde tedy uplatňoval své právnické vzdělání. Eduard Maur ovšem vyzdvihuje též vliv, který Chval určitě měl na formování osobnosti Petra Chelčického. Jakožto vážený chelčický farář jistě Petrovi půjčoval knihy a napomáhal mu při studiu. Snad byl též sám Chval ovlivněn Janem Husem.¹³²

Místo faráře v Němčicích převzal po Chvalovi z Újezda již 2. září 1395 kněz Petr (řečený Holec) z Vlhlav.¹³³ Je pozoruhodné, že si Petr roku 1395 opatřil od papeže Bonifáce IX. dispens na svůj původ, aby mohl na němčickou faru nastoupit. Vysvěcen na kněze byl však až 1. dubna 1396.¹³⁴ Nárok na faru si nechal potvrdit i následujícím papežem Inocencem VII. roku 1404; zároveň mu bylo znovu stvrzeno povolení spravovat oltář sv. Máří Magdaleny v pražském kostele, případně přijmout další benefícia. Dispens byl vydán „*ut non obstante defectu natalium*“.¹³⁵ Petr byl tedy nelegitimním synem, a to zřejmě některého z místních šlechticů či dokonce duchovního. V této souvislosti je třeba zdůraznit, jak důležitým zdrojem obživy byla církevní benefícia pro mladší syny místní šlechty. Častý původ němčických kněží z Vlhlav a okolí může být přesvědčivým důkazem.¹³⁶

Roku 1398 (18. listopadu) se rozhodli kněží dvou nejstarších němčických kaplanství, Mikuláš, řečený Krobol, a již zmiňovaný Otík, znovu vyměnit své desátky. Tentokrát se vzdali platů ve Křtěnově, Temelínci a Březí a přijali od svého patrona Jana Hrůzy z Vlhlav plat v Temelíně.¹³⁷ Kaplan Otík však již v Němčicích dlouho nezůstal. Vilém z Poděhus mu totiž roku 1404 nabídl místo ve farním kostele v Hošticích, kam Otík ke 2. říjnu přestoupil.¹³⁸ Jeho nástupcem učinil Jan Hrůza za asistence pištínského

¹³² E. MAUR, *Chelčičtí plebáni*, s. 262-265.

¹³³ F. A. TINGL (ed.), *Libri quinti confirmationum*, s. 234.

¹³⁴ A. PODLAHA (ed.), *Liber ordinationum cleri IX. (1395-1416)*, Praha 1922, s. 16.

¹³⁵ Jaroslav ERŠIL (ed.), *Acta summorum pontificum res gestas Bohemica aevi praehussitici et hussitici illustrantia. Pars I*, Praha 1980, s. 26.

¹³⁶ E. MAUR, *Rytíři*, s. 74.

¹³⁷ A. PODLAHA (ed.), *Libri erectionum VI*, s. 83-84.

¹³⁸ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim. Liber sextus (1399-1410)*, Praha 1883, s. 129.

faráře kněze Jana, syna Bojkova z Vlhlav.¹³⁹ Jan, jenž byl roku 1401 vysvěcen v Českém Krumlově na akolyta (o dalších svěceních nejsou záznamy),¹⁴⁰ nastoupil do Němčic 24. října, ale příliš se tam nezdržoval. V té době totiž studoval na pražské univerzitě pod vedením Mistra Jana Husa. Němčické beneficium tedy nejspíše pronajímal, aby měl obživu při studiu, a již roku 1409 své kaplanské místo opustil.¹⁴¹ Ještě 10. prosince téhož roku byl na artistické fakultě pražské univerzity promován bakalářem. Dokonce se dochovala kvestie, kterou Janovi z Vlhlav k této příležitosti vypracoval Mistr Jan Hus, jeho promotor a tehdejší rektor. Tématem Husovy kvestie byla otázka, „*utrum possunt ira et passiones cetere inexistere sapienti*,“ na niž autor odpověděl kladně.¹⁴²

Mikuláš Hrůza tedy v němčickém kostele nahradil Jana z Vlhlav knězem Janem z Němčic, jenž byl uveden do úřadu 8. srpna 1409 strýčickým farářem.¹⁴³ Farář ze Strýčic zanedlouho uvedl k oltářnickému místu v Němčicích i kněze Šebestiána, syna Těchoslava z Jehnědna. Šebestiána vybral Mikuláš Hrůza k 24. červnu 1412 za nástupce zemřelého Mikuláše, kaplana při oltáři Panny Marie.¹⁴⁴

Ač se záhy Hrůzové začali potýkat s finančními problémy, jejich nadační činnost byla poměrně bohatá. Ke kaplanství, jež založili v němčickém kostele roku 1393, přidali v roce 1414 již čtvrté oltářnické místo, povýšené arcibiskupskou konzistoří na církevní beneficium. Takový počet církevních obročí byl tehdy ve venkovských kostelech již poněkud neobvyklý. Novým kaplanem se zde 25. ledna za pomoci faráře z Dubného stal kněz Šimon, prezentovaný bratry Mikulášem Hrůzou a Janem Hrůzou z Vlhlav (jedná se o syny Jana Hrůzy z Dubice na Vlhlavech).¹⁴⁵ Nové kaplanství vzniklo při oltáři

¹³⁹ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VI*, s. 130.

¹⁴⁰ A. PODLAHA (ed.), *Liber ordinationum cleri*, s. 71.

¹⁴¹ E. MAUR, *Rytíři*, s. 74; TÝŽ, *Chval z Machovic, Břeněk z Dolan a Jan Valkún z Adlaru – vojenští velitelé táborů před založením Tábora*, Tábořský archiv 10, 2000-2001, s. 25-72, zde s. 36-38.

¹⁴² František Michálek BARTOŠ, *Literární činnost M. J. Husi*, Praha 1948, s. 58.

¹⁴³ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VI*, s. 271.

¹⁴⁴ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim. Liber septimus (1410-1419)*, Praha 1886, s. 60.

¹⁴⁵ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VII*, s. 103.

sv. Jiří, umístěném v sakristii kostela. Dodnes se z tohoto starobylého oltáře dochovala kamenná oltářní menza s otevřeným otvorem pro relikvie.¹⁴⁶

Brzy nato došlo v němčickém kostele k další změně v personálním obsazení. Protože roku 1414 zemřel kaplan u oltáře sv. Uršuly a jiných panen, kněz Jan, byl 12. března na jeho místo němčickým farářem uveden Petr, syn Mikuláše z Němčic. Jako patron zde vystupuje stále rytíř Jan Hruža z Vlhav.¹⁴⁷ Petr však velmi brzy zemřel, a tak byl 22. listopadu na jeho místo uveden strýčickým farářem kněz Martin z Radče.¹⁴⁸ Martin je také posledním známým duchovním, jenž působil v Němčicích v době předhusitské. Němčický farář, avšak beze jména, je zmiňován ještě roku 1415, kdy uváděl faráře do Pištína.¹⁴⁹ Pak již během celého husitského období prameny o němčickém kostele mlčí.

Během druhé poloviny 15. století došlo k rychlému střídání majitelů zdejších statků, a tudíž se často měnili i držitelé patronátního práva ke kostelu v Němčicích. Až roku 1482 se dostal tento majetek na několik desítek let do rukou rodu Kořenských z Terešova.¹⁵⁰

Pozoruhodnou součástí němčického kostela se od 15. století stávaly náhrobky místní šlechty. Pohřbívání zde byli zejména příslušníci rodu Kořenských z Terešova, kteří do počátku roku 1548 drželi polovinu zdejších patronátních práv. Druhá polovina nejspíše náležela Sedleckým od Dubu, kteří do roku 1520 sídlili na tvrzi v nedalekém Sedlci. Jejich patronát pak odkoupili opět Kořenští, avšak roku 1563 zřejmě přešel spolu se sedleckými statky do držení Viléma z Rožmberka. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, během první poloviny 16. století došlo k několikerému dělení statků rodu Kořenských, avšak těžko říci, jakým způsobem byla rozdělena patronátní práva. Když roku 1548 prodala vlhlavská větev Kořenských svůj majetek Janu Malovci

¹⁴⁶ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 111, 138.

¹⁴⁷ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VII*, s. 108.

¹⁴⁸ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VII*, s. 138.

¹⁴⁹ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VI*, s. 152.

¹⁵⁰ Viz kapitolu 1, s. 19.

z Malovic, součástí transakce byl i onen poloviční podíl na patronátním právu nad němčickým kostelem.¹⁵¹

V literatuře je uváděno 15 tamějších náhrobních kamenů, ovšem při bádání v rámci této práce byly v podlaze lodi nalezeny další dva; fragmenty jiného náhrobku byly dokonce objeveny jako součást schodiště na kruchtě. Náhrobní kameny byly původně umístěny v podlaze lodi a presbytáře, v září 1887 byla většina přenesena ke stěnám. Bohužel lze datovat jen šest z nich. Nejstarší z datovatelných náhrobků je umístěn na jižní stěně lodi, pochází z roku 1483 a kryl hrob Beneše, syna Jiříka ze Sedlce. Na tutéž stěnu je literaturou situován náhrobek z roku 1502, náležející již zmíněnému Jiříkovi (Sedleckému) od Dubu.¹⁵² (V současné době je vystaven v přízemí kostelní věže, protože jeho místo v lodi zaujal výklenek se sochou Panny Marie Lurdské.) Tři z čitelných náhrobků patří ženám, jejichž vztah k rodu Kořenských není zcela jasný. Jedná se o paní Anežku z Heraltic, jež zde byla pochována roku 1485, a pannu Voršulu z Klinštejna a Roztok, zesnulou roku 1526. Náhrobky těchto dvou žen byly postaveny k severní stěně lodi, zatímco třetí je umístěn u dveří z předsíně. Svým opisem je datován do roku 1492 a připomíná paní Markétu, jež byla tetou Petra Kořenského.¹⁵³ U schodiště na kruchtě pak nalezneme rozměrný náhrobník (0,89 metru široký a 2 metry dlouhý, v současnosti bohužel ukrytý za zpodělníci) samotného Petra Kořenského z Terešova, zesnulého 31. března 1493. Další náhrobky již jsou méně čitelné. Jeden z kamenů umístěných na severní stěně lodi je věnován kterémusi Kořenskému z Terešova na Újezdě – může jít o Petrova syna Jiříka, jenž zemřel těsně před rokem 1540, či snad o jeho syna Mikuláše. Erb Kořenských nalezneme ještě na náhrobku pod kruchtou a na dvou kamenech v presbytáři, jež představují kteréhosi pana Kořenského a jeho manželku. Ostatní náhrobky již není možné blíže identifikovat, jelikož se jejich výzdoba téměř nedochovala. V presbytáři, přesněji řečeno pod pravým rohem hlavního oltáře, je v podlaze zapuštěn náhrobek, do něhož je vytesán obraz

¹⁵¹ Viz kapitolu 1, s. 22.

¹⁵² Viz též D. KOVÁŘ, *Tvrz Sedlec*, s. 13. Sedlečtí od Dubu měli ve znaku lilii, jež je na jejich němčických náhrobech zdobně ztvárněna; viz V. RŮŽEK (ed.), August Sedláček, *Atlasy II*, s. 319.

¹⁵³ Figura v jejím erbu je v heraldice označována jako korbel, ovšem podobný znak nosilo několik šlechtických rodů. Není tedy jasné, z kterého z nich mohla Markéta pocházet. Viz V. RŮŽEK (ed.), August Sedláček, *Atlasy II*, s. 183-185.

kalicha. Kámen je bez nápisu, ale podle J. V. Truhláře byl pod ním roku 1728 pochován zdejší farář Václav Bayer.¹⁵⁴ Dále pak je pod kruchtou na severní straně lodi umístěn kámen s vyobrazením znaku Malovců, pod kazatelnu najdeme náhrobník se znakem, jehož nositele se nepodařilo určit, pod prvními lavicemi zůstal v podlaze zapuštěn náhrobek s nečitelným gotickým nápisem a podobný osud stihl i kámen, jenž je součástí dlažby u dveří k věži a po jehož výzdobě již nezůstaly stopy.¹⁵⁵ Dva nově nalezené náhrobníky, jež literatura neuvádí, zůstaly též v podlaze lodi a jsou nyní skryty pod lavicemi; jejich výzdoba je také téměř neznatelná.

V souvislosti s pohřby a zádušními obřady příslušníků místní šlechty se zřejmě němčickému kostelu dostalo na konci 15. a v první polovině 16. století štědrých nadací. Svědčí o tom i zvony, umístěné dodnes ve věži kostela. Nejstarším je zvon o průměru 0,75 metru, jenž pochází z roku 1460. Zdobí jej latinský nápis vyvedený gotickou frakturou („*anno domini MCCCCLX ave Marye veni cum pace maria dei*“), obraz Krista na kříži s Pannou Marií a sv. Janem a obraz sv. Václava s jiným svatým. Největší zvon má průměr 1,18 metru a byl odlit roku 1506 ve Vodňanech Janem Konvářem, o čemž zpravuje český gotický nápis na zvonu („*leta od narozeni sina boziho tisicziho pietisteho sisteho ian konwarz v wodnienech dielal tento zwon*“). Nejmenší zvon pochází z roku 1500 a jeho průměr činí pouze 0,35 metru. Je zdoben gotickým latinským nápisem („*Primo hoc: laus dei patryae myaeque anno domyny MCCCCC*“).¹⁵⁶

Významnou změnou byla v té době pozdně gotická přestavba, jíž se kostelu dostalo v letech 1515-1521. Zajímavým dokladem jsou dva ze tří svorníků křížové klenby v presbytáři – jeden nese znak Jindřicha VII. z Rožmberka (žil v letech 1496 až 1526) v podobě pětilisté růže a druhý je ozdoben šesticípou hvězdou jeho manželky Magdalény ze Šternberka (zemřela roku 1521).¹⁵⁷ Rožmberkové snad nechali vytvořit

¹⁵⁴ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

¹⁵⁵ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 128, 136-137; F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 147-151. Nejlépe dochované náhrobky jsou v těchto pracích popsány včetně jejich nápisů, v Soupisu památek jsou dokonce překresleny.

¹⁵⁶ F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 152.

¹⁵⁷ E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 461.

i sanktuář, čtyřhranný výklenek s pískovcovou obrubou, určený pro nádobu s hostiemi. Výklenek byl totiž zakryt železnou mřížkou, ozdobenou pětistými růžemi.¹⁵⁸ Zůstává však nejasné, jakou roli tehdy hráli Rožmberkové v otázkách patronátu nad němčickým kostelem. Po dokončení pozdně gotické přestavby se patrně němčickému kostelu dostalo nového zasvěcení, a to sv. Mikuláši; důvod této změny ovšem není znám.¹⁵⁹

V první polovině 16. století byl zhotoven i němčický křídlový oltářík, jenž je dnes vystaven v kapli Andělů strážných v klášteře ve Zlaté Koruně. Součástí oltáříku jsou v jeho hlavní části sošky Madony, sv. Barbory a sv. Kateřiny. Výjevy z jejich života pak zdobí oboustranně malovaná křídla tohoto pozdně gotického oltáře.¹⁶⁰ Je třeba též zmínit čtyři okna, jež osvětlují presbytář, protože si zachovala původní gotickou kružbu. Není však jasné, za které přestavby vznikla.¹⁶¹ Podobně též není jisté, z jaké doby pochází křížová klenba lodi a presbytáře. Přítomnost znaku Jindřicha VII. z Rožmberka, jak již bylo řečeno výše, napovídá o novém zaklenutí presbytáře během pozdně gotické přestavby. Toho názoru je i Josef Braniš, jenž popsal, jak tehdy zaklenutí kostela získalo svou konečnou podobu podstatným zvýšením zdi a novou klenbou. Braniš tedy klade do druhého desetiletí 16. století i vznik dvojlodí. Právě tehdy podle něho získala své křížové zaklenutí i část sakristie. Protože střecha presbytáře je vyšší než střecha lodi, lze uvažovat o tom, že pozdně gotická přestavba nebyla v případě lodi realizována. Braniš zmiňuje i renesanční přestavbu, jež měla upravit starobylou předsíň při jižní straně lodi.¹⁶²

Nadále zůstává otázkou, kdo spravoval němčickou farnost v předbělohorské době. Patrně však již od počátku husitských bouří postrádala svého vlastního faráře. Rozhodně je zde potřeba ještě dalšího bádání.

Mezitím se změnili patroni němčického kostela. Jak již bylo nastíněno v první kapitole, ves Němčice byla rozdělena mezi netolické a hlubocké panství. Stejně tak

¹⁵⁸ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 128.

¹⁵⁹ Biskupství českobudějovické, *Katalog Českobudějovické diecéze 1977*, s. 40.

¹⁶⁰ E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 461.

¹⁶¹ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 126.

¹⁶² J. BRANIŠ, *Die Pfarrkirche*.

i patronátní právo k tamnímu kostelu se dělilo mezi držitele těchto panství. Netolická část se tedy z rukou Rožmberků dostala v letech 1601-1602 do vlastnictví Habsburků a roku 1622 štýrskému rodu Eggenberků; hlubocký díl pak za českého stavovského povstání po obsazení maloveckých statků císařským vojskem připadl španělskému šlechtici donu Marradasovi.¹⁶³

Je známo, že v pobělohorské době se nedostatek světského duchovenstva ještě zvýšil. Není tedy divu, že fara v Němčicích zůstala nadále neobsazena a tamější kostel fungoval jako filiální. Ovšem v letech 1624 a 1627 je zmiňován kněz Řehoř Jakub Lomnický, jenž spravoval fary v Netolicích, Nákří a také v Němčicích, kde dokonce sídlil.¹⁶⁴ Johann Trajer uvádí, že byl němčický kostel již od poloviny 16. století filiální dílem k netolické a dílem k pištínské faře. V Němčicích se tudíž konaly bohoslužby každou třetí neděli a dotyční dva faráři se v jejich vedení pravidelně střídali.¹⁶⁵ Otázka patronátu tím ale vyřešena nebyla. Proto (jak zjistil Pavel Pumpr)¹⁶⁶ je němčická farnost zmiňována roku 1648 jako součást farnosti pištínské,¹⁶⁷ avšak roku 1650 jako filiálka netolické fary.¹⁶⁸ V té době, v polovině 17. století, vypukl spor o podací právo mezi oběma držiteli patronátu nad němčickým kostelem, přesněji řečeno mezi hrabětem Marradasem a eggenberskou poručenskou správou netolického panství, reprezentovanou regentem Theodorikem z Germensheimu. Spor byl vyřešen 24. ledna 1652 kompromisem, a to za zprostředkování ordinariátem pražského arcibiskupství.¹⁶⁹

¹⁶³ Viz kapitolu 1, s. 23.

¹⁶⁴ František MAREŠ (ed.), *Rozvrh far v archidiakonátu bechyňském mezi zbývající duchovenstvo r. 1624*, Praha 1903, s. 11, 23; Theodor ANTL, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903, s. 37.

¹⁶⁵ J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 155.

¹⁶⁶ P. PUMPR, *Hospodaření*, s. 21.

¹⁶⁷ Farářem v Pištině byl tehdy Tomáš Jan Palma, pocházející z rakouského Waidhofenu; viz TAMTÉŽ, s. 17.

¹⁶⁸ Netolickým farářem v té době byl Václav Palacký, rodák z Jindřichova Hradce. Viz Eliška ČÁŇOVÁ (ed.), *Nejstarší zповědні seznamy 1570-1666*, Praha 1973, s. 403.

¹⁶⁹ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 112.

Od té doby se měl ve správě němčické farnosti střídát netolický farář (resp. děkan)¹⁷⁰ s farářem v Pištíně; své podací právo tedy oba patroni vykonávali střídavě. Když se uvolnilo farní beneficium v Netolicích, stal se němčický kostel filiálním k pištínské faře a naopak.¹⁷¹

Ke které z far němčická farnost náležela, lze odvodit z počtů farníků ve zповědních seznamech. Pokusil se o to J. V. Šimák: Vycházel z toho, že pokud významně klesl počet duší v jedné farnosti, znamená to, že se její filiálka odtrhla.¹⁷² Patrně hned od zmíněné dohody v roce 1652 spravoval němčickou farnost netolický farář, a to Václav Vojtěch Palacký.¹⁷³ Po jeho smrti zřejmě připadla v roce 1655 do péče pištínskému faráři, jímž byl do roku 1659 Rakušan Tomáš Jan Palma.¹⁷⁴ Bylo-li tomu tak, stal se pak administrátorem v Němčicích netolický farář, konkrétně člen vyšebrodského řádu cisterciáků Pavel Luteola neboli Čížek.¹⁷⁵ Protože již 26. února 1661 zemřel, převzal němčický kostel pištínský duchovní správce Jan Ignác Holý, jenž pocházel ze slezských Křenovic.¹⁷⁶ Po jeho smrti v říjnu 1671 jej vystřídal netolický děkan Matěj František Malý, jenž v Němčicích působil do roku 1681. Následně tam sloužil mše do své smrti roku 1697 (10. listopadu) pištínský farář Jiří Václav Dvořák, rodák ze sousední vsi Mahouš.¹⁷⁷ Pak Němčice opět náležely k netolické faře,¹⁷⁸ kterou

¹⁷⁰ Titul děkana byl v pobělohorské době pouze formální, určený pro nejvýznamnějšího z místních farářů, a tudíž spojený trvale s jednou z farností. Viz A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 30. Prvním netolickým děkanem byl František Malý (zemřel roku 1681). Pro netolické děkany viz T. ANTL, *Dějiny*, s. 94.

¹⁷¹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 104.

¹⁷² J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zповědní seznamy V*; TÝŽ (ed.), *Zповědní seznamy VIII*.

¹⁷³ T. ANTL, *Dějiny*, s. 94.

¹⁷⁴ P. PUMPR, *Hospodaření*, s. 17.

¹⁷⁵ J. V. TRUHLÁŘ, *Kostely*, s. 30.

¹⁷⁶ P. PUMPR, *Hospodaření*, s. 17, 21.

¹⁷⁷ TAMTÉŽ.

¹⁷⁸ A. Podlaha uvádí zprávu o němčickém kostele z roku 1700: „*Est filialis ecclesia nomine Niemszicz, quae alternative administratur subinde a Pisstinensi, subinde a Netolicensi curato; nunc administrationem habet Netolicensis; usque beneficium Netolicense vacabit, tunc administratio huius filialis perveniet ad curatum Pisstinensem, et vice versa; haec alternatio hic observatur ex compactatis, ut aiunt, principis a Schwartzenberg et celsissimi principis ab Eggenberg, quia prior est Pisstinensis, alter Netolicensis beneficium patronus.*“ Viz A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 46.

tehdy spravoval Jan Jindřich Pistorius, jezuita z Prahy, zesnulý roku 1703.¹⁷⁹ V letech 1704-1707 patřila němčická fara znovu k Pištinu, kde byl farářem Václav Antonín Liška, jenž pocházel z Kutné Hory a zemřel 18. října 1707.¹⁸⁰ Dne 2. prosince téhož roku byl knížetem Janem Kristiánem z Eggenberku prezentován k němčickému beneficiu Václav Antonín Gruber, děkan v Netolicích a vikář. Dle přání svého patrona měl Gruber na vlastní náklady vydržovat v Němčicích stálého kaplana.¹⁸¹ Zemřel roku 1722. Poté buď zůstala němčická fara několik měsíců neobsazena, nebo nakrátko připadla pištínskému faráři Jáchymu Ignáci Šťastnému, rodákovi z Počátek.¹⁸²

V té době však kompromis v otázce patronátu nad němčickým kostelem z roku 1652 již ztratil význam. Jak bylo řečeno v první kapitole této práce, roku 1719 spojili Schwarzenberkové pod svou vládou obě panství, do nichž Němčice náležely, tedy hlubocké i netolické. Příslušníci tohoto rodu se tedy stali jedinými držiteli patronátních práv k němčickému kostelu.¹⁸³

Dne 30. ledna 1723 byla v Němčicích při kostele sv. Mikuláše obnovena samostatná fara, a to knížetem Adamem Františkem ze Schwarzenberku.¹⁸⁴ Farní obvod byl zachován ve své původní podobě, zahrnoval tedy vsi Němčice a Malé Chrášťany z netolického panství, Vlhlavy a Tupesy z hlubockého panství a Sedlec z panství libějovického. V zakládací listině jsou podrobně stanoveny příjmy nové fary, tedy desátek (v naturáliích), letník, štola, mešní stipendium a další. Kromě toho byl faráři přidělen výnos z luk, polí a dvou rybníků. Veškerá patronátní práva byla přenesena na držitele netolického panství, z něhož měl němčický farář dostávat ročně navíc 24 sáhů dříví a šest sudů piva. V Petrově Dvoře u Netolic tedy sídlil patronátní úřad, jemuž

¹⁷⁹ J. V. TRUHLÁŘ, *Kostely*, s. 30; J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy VIII*, s. 463.

¹⁸⁰ P. PUMPR, *Hospodaření*, s. 17, 21.

¹⁸¹ T. ANTL, *Dějiny*, s. 39. Zřejmě někdy na počátku 18. století podlely písemnosti němčické farnosti požáru, viz J. BRANIŠ, *Die Pfarrkirche*, s. 91. Proto je písemný materiál ve fondu Farního úřadu Němčice v SOKA Prachatice dochován až od roku 1711.

¹⁸² P. PUMPR, *Hospodaření*, s. 18.

¹⁸³ Viz kapitolu 1, s. 24. Viz též M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*; P. PUMPR, *Beneficia*.

¹⁸⁴ J. V. Šimák klade obnovení němčické fary do roku 1722. J. V. ŠIMÁK, *Zpovědní seznamy VIII.*, s. 463.

bylo němčické beneficium podřízeno. Faráři byl též přislíben pohodlný byt.¹⁸⁵ Již roku 1724 začal němčický farář vést církevní matriky.¹⁸⁶ Při faře snad od roku 1723 působila i škola.¹⁸⁷

Prvním němčickým farářem se stal Josef Schnöltzer, který již záhy mohl obývat novou faru, postavenou roku 1725. Ve farní budově se nacházely tři pokoje, kuchyně, komora a čeledník.¹⁸⁸ Od roku 1724 spravoval J. Schnöltzer i faru v Pištíně, kam roku 1727 přesídlil. V Němčicích byl tehdy vystřídán Václavem Bayerem, jenž však zemřel již 16. července následujícího roku.¹⁸⁹ Od roku 1728 do 29. července 1734 spravoval němčickou faru Pavel František Fabián, jenž pak přešel na faru v Modré Hůrce. Následující němčický farář Matěj František Aigner (někde též Illigner) založil roku 1736 první němčickou pamětní knihu.¹⁹⁰ Dne 21. září 1739 jej nahradil Jakub Volavka z Mirovic, jenž zemřel 27. října 1748 a byl pochován v předsíni němčického kostela.¹⁹¹ Od prosince 1748 do roku 1752 vedl duchovní správu v Němčicích Jan Kobos z Opatovic a poté Václav Leveč, který pocházel ze Sušice. Dne 1. dubna 1757 nastoupil na němčickou faru rodák z Přelouče Jan Václav Flígl, jenž začal roku 1759 psát novou

¹⁸⁵ Zakládací listina byla zpečetěna 30. ledna 1723 ve Vídni knížetem ze Schwarzenberku a dalšími dvěma svědky (Václav von Saltza a Ignác Hubert Bechyně z Lažan), dne 12. března ji v Praze potvrdil pražský arcibiskup Ferdinand kníže z Künburgu a 7. dubna 1723 byla zanesena do desk zemských. Ověřený opis zakládací listiny z 19. května 1724 je uložen v SOKA Prachatice, FÚ Němčice, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1. Opis, vyhotovený schwarzenberským dvorním kancléřem ve Vídni, je tvořen šesti listy. Listy jsou svázané provázkem z modrých a bílých nití; jeho konce jsou k listině připevněny přitištěnou pečeti z červeného vosku. Pečeť nese schwarzenberský erb. Obsah listiny již interpretoval J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 112-113.

¹⁸⁶ Matriky jsou uloženy v SOA v Třeboni ve Sbírce matrik Jihočeského kraje.

¹⁸⁷ Založení farní školy k roku 1723 je zmiňováno v inventáři k fondu Archiv obce Němčice (SOKA Prachatice, *Archiv obce Němčice. Inventář*, archivní pomůcka č. 1117, s. 2.), avšak písemný materiál k dějinám školy je k dispozici až od roku 1822: SOKA Strakonice, Vikariátní úřad Vodňany, Farní škola Němčice, inv. č. 70, sign. VI-23, kart. 27, respektive 1814: SOKA Prachatice, FÚ Němčice, Škola v Němčicích a v Sedlci, inv. č. 52, sign. D I., kart. 2.

¹⁸⁸ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 139.

¹⁸⁹ Byl pohřben přímo v němčickém kostele, viz výše; SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 15; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

¹⁹⁰ Bohužel není známo, kde se v současnosti nachází, pokud se vůbec dochovala. Viz kapitulu 3, s. 51.

¹⁹¹ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 15; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

pamětní knihu.¹⁹² Při svém příchodu na faru napočítal v němčické farnosti 556 duší.¹⁹³ V pamětní knize též zaznamenal, že mu byl roku 1770 přidělen kaplan jménem Ferdinand, řeholník ze Zbraslavského kláštera.¹⁹⁴ V roce 1772 odešel J. V. Flígl na faru do Ledenic, v Němčicích byl tedy na začátku dubna nahrazen Janem Polákem z Černic. Jan Polák setrval v Němčicích do roku 1783, kdy přestoupil na lišovskou faru. Dalším němčickým farářem se stal Jan Korbiš, rodák z Husince, jenž sem přišel ze skočické fary.¹⁹⁵ Roku 1788 nastoupil na němčickou faru František Vaněk z Bavorova, ale již roku 1793 jej vystřídal Vojtěch Klimeš, pocházející z Rožmitálu. Ten faru spravoval až do roku 1809 a jeho nástupcem se stal Jan Pubec z Klatov.¹⁹⁶

V rámci josefínského regulace far¹⁹⁷ byla němčická farnost rozšířena o obce Mahouš (se samotami zvanými Hlodačky), Sedlovice a Zvěřetice, jež náležely k netolické farnosti. Cesta k této změně byla připravena již dohodou, kterou uzavřel v Netolicích dne 16. května 1773 tamější děkan (a zároveň vikář) Karel Josef Palentin s němčickým farářem Polákem a také se strýčickým farářem, jemuž byla svěřena do částečné duchovní správy ves Chvalovice. V případě, že by netolický děkan nebyl schopen podávat svátosti, měli jej tyto faráři ve zmiňovaných obcích zastoupit.¹⁹⁸ Je zřejmé, že definitivně byly tyto vsi odtrženy od netolické farnosti k počátku roku 1785, kdy začal být veden pro každou obec němčické farnosti zvláštní svazek matrik.¹⁹⁹ V témže roce byla v Sedlci při dřevěném kostelíku sv. Jana Nepomuckého zřízena

¹⁹² Viz kapitolu 3, s. 53-54.

¹⁹³ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 2^r.

¹⁹⁴ TAMTÉŽ, fol. 4^r.

¹⁹⁵ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 4^v.

¹⁹⁶ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

¹⁹⁷ Jednalo se o novou organizaci farností na základě císařské instrukce z roku 1782. Josefinismus přinesl mimo jiné i změnu postavení farářů, stali se totiž i placenými státními úředníky, podřízenými též krajským úřadům. Viz Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 192-193.

¹⁹⁸ Opis listiny, jež byla ještě schválena pražskou arcibiskupskou konzistoří, byl zanesen do farní pamětní knihy. SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 5^r.

¹⁹⁹ SOA Třeboň, Sbírká matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ Němčice, knihy č. 1-8.

lokálie, jež byla financována z tzv. náboženského fondu, založeného Josefem II.²⁰⁰ Fungovala do roku 1801.²⁰¹ Její působnost se nevztahovala pouze na samotný Sedlec, ale i na nedaleké Novosedly a Plástovice, což také vyplývá z vedení matrik.²⁰² Z náboženského fondu byla v Sedlci zřízena i filiální škola, určená též pro děti z okolních vsí Hlavatce, Hláska, Lékařova Lhota, Plástovice a Novosedly, ač některé z těchto vesnic, po zániku sedlecké lokálie pak všechny, spadaly do jiných farností. Do farní školy v Němčicích tedy docházely pouze děti z Němčic, Tupes, Malých Chrášťan, Vihlav, Mahouše, Sedlovic, Zvětic a také Babic, náležejících do netolické farnosti.²⁰³

Po znovuzaložení němčické fary doznala tamější duchovní kultura nového rozkvětu. Díky tehdejší stavební aktivitě vznikla nejen nová farní budova, ale 12. června 1764 byl položen i základní kámen ke kostelní věži. Ta tedy nahradila původní dřevěnou zvonici, jež stála v místech na rozhraní hřbitova a návsi (u vrat nynější fary). Věž je o necelé dva metry nižší, než bylo před její stavbou plánováno, protože práci na jejích základech ztížila vysoká hladina spodní vody. Na financování stavby se podílel i kostel v Blanici (u Bavorova); stavbu vedli zednický mistr Kristián Zmrž z Hluboké a tesařský mistr Ondřej Liška z Netolic. Dne 11. září 1765 byly slavnostně zakončeny poslední úpravy.²⁰⁴ Stavební práce neminuly ani interiér kostela, jenž byl v roce 1742 nově vydlážděn kamennými deskami a opatřen zděnou podklenutou kruchtou (namísto původní dřevěné).²⁰⁵

²⁰⁰ Náboženský fond byl využíván především k provádění regulace far. Lokálie byly zřízeny v těch oblastech, odkud měli věřící příliš daleko do kostela. V lokálii sídlil stálý kaplan, jenž měl na starost zejména podávání svátostí, vedení církevních matrik atd. Lokálie ovšem byla nadále součástí farnosti a zůstávala pod správou faráře. Viz Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 192.

²⁰¹ J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 156.

²⁰² SOA Třeboň, Sbírká matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ Sedlec, knihy č. 1-5.

²⁰³ J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 156-157.

²⁰⁴ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 3^r-3^v; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 138; F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 151-152.

²⁰⁵ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 137; F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 143.

V souladu s okázalou barokní zbožností²⁰⁶ se významně rozrostlo i zařízení kostela.²⁰⁷ Již od konce 17. století vévodí presbytáři mohutný barokní hlavní oltář (se sochami sv. Mikuláše a sv. Wolfganga), jenž byl v roce 1764 doplněn o tabernákl a sochy evangelistů sv. Lukáše a Jana, vytvořené Václavem Faberem z Prachatic. Na tabernáklu dodnes stojí soška Panny Marie s děťátkem ze 17. století, jejíž roucha byla často převlékána, a to zejména díky zbožným příspěvkům věřících.²⁰⁸ Oltářní obraz sv. Mikuláše byl však zhotoven až roku 1834 Felixem Faberem, který též působil v Prachaticích. Boční oltáře jsou též barokní; v presbytáři najdeme baldachýnový oltář sv. Jana Nepomuckého s jeho sochou z roku 1758 a naproti němu oltář sv. Linharta z první poloviny 18. století. V lodi se po stranách triumfálního oblouku nacházejí dva menší oltáře. Oltář Panny Marie Bolestné s její sochou byl zhotoven ve Zlaté Koruně roku 1765, doplněn rokokovými řezbami a v roce 1770 sochou sv. Barbory; druhý oltářík s obrazem je zasvěcen sv. Rodině.²⁰⁹ V předsíni najdeme ještě barokní oltář sv. Isidora z doby faráře Poláka.²¹⁰ Dřevěná kazatelna byla vytvořena roku 1742 při stavebních úpravách interiéru kostela; vchází se do ní ze sakristie.²¹¹ Pochopitelně se velké péči těšily i varhany. Němčickému kostelu se nových varhan dostalo neobvykle brzy po sobě – první byly zhotoveny roku 1759 netolickým varhanářem a druhé, téměř dvojnásobně dražší, musely být opatřeny již v roce následujícím. Současné varhany s osmi rejstříky jsou dílem sušického varhanáře Fišpery z roku 1886.²¹²

²⁰⁶ K tématu barokní zbožnosti viz např. Anne-Marie DUCREUX, *Několik úvah o barokní zbožnosti a o rekatolizaci Čech*, *Folia Historica Bohemica* 22, 2006, s. 143-175; Jiří MIKULEC, *Katolická zbožnost mezi barokem a osvícenstvím*, in: Martina Ondo Grečenkova – Jiří Mikulec (edd.), *Církev a zrod moderní racionality. Víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku*, Praha 2008, s. 143-163; Jan ROYT, *Obraz a kult v barokních Čechách*, Praha 1999.

²⁰⁷ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 127-128; F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 143-147; E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 461-462.

²⁰⁸ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 127.

²⁰⁹ V *Uměleckých památkách Čech* jsou oba tyto oltářiky datovány do konce 17. století, viz E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 462.

²¹⁰ Viz SOKA Prachatic, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 4^v; V *Uměleckých památkách Čech* je však oltář sv. Isidora datován do počátku 18. století, viz E. POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 462.

²¹¹ Též kazatelnu datovali E. Poche a kol. do konce 17. století (viz TAMTÉŽ); uvedený letopočet byl převzat z F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 144; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 137.

²¹² J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 137.

Z barokního zařízení kostela stojí za zmínku ještě dřevěná křtitelnice z roku 1734 či vykládaná dubová lavice v presbytáři z roku 1764. Inventář kostela doplňovaly pochopitelně i dary věřících (obrazy, lampy a podobně). Pamětní kniha se zmiňuje i o relikviích, jejichž kult byl v rámci barokní zbožnosti silně rozšířen. V letech 1696 a 1739 byly vysokými církevními hodnostáři posvěceny ostatky několika světců a uloženy do oltářů. V pamětní knize je zmíněn ještě oltář sv. Františka z roku 1763, ten se však nedochoval.²¹³

J. V. Truhlář uvádí, že v roce 1811 byla v Němčicích obnovena škola, pro niž vznikla nová budova s pokojem pro učitele i stodůlkou. V říjnu 1878 byly vysvěceny dvě nové školní světnice a v březnu následujícího roku otevřena druhá třída.²¹⁴

Roku 1819 se stal duchovním správcem v Němčicích Jan Suchomel, rodák z Blatné, avšak zemřel již 27. března 1824. Nahradil jej Václav Straberger, jenž pocházel z nedalekých Netolic. V roce 1834 ovšem Straberger vyměnil němčickou faru za lomnickou, a to s tamějším farářem Ignácem Meinhardem. Meinhard, který pocházel ze Bzí, tedy zůstal v Němčicích. V souladu s nařízením Českého zemského gubernia o povinném vedení pamětních knih musel počátkem roku 1836 znovu založit němčickou farní pamětní knihu. Zapisoval do ní však jen do roku 1840, ačkoliv zemřel až 2. března 1851.²¹⁵ Meinhardova snaha o získání nové farní budovy byla naplněna až za jeho nástupce Josefa Bicana, konkrétně v letech 1853-1855.²¹⁶

Josef Bican, narozený v Českých Budějovicích, přestoupil 13. března 1860 na bavorovskou faru, v Němčicích proto administroval netolický kaplan František Toušek. Dne 4. července téhož roku zaujal místo faráře v Němčicích Jan Šebele, jenž ovšem již po pěti letech odešel na faru v Suchdole nad Lužnicí. Od 25. dubna 1865 proto němčickou faru spravoval jako administrátor František Žlábek, působící v Hluboké nad Vltavou, dokud dne 2. srpna téhož roku nenastoupil dosavadní lomecký farář Václav Peške. J. V. Truhlář zdůraznil Peškeho zásluhy na obnově kostelního zařízení – na jeho

²¹³ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 2^v, 3^f; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 127-128.

²¹⁴ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113, 139.

²¹⁵ Viz kapitolu 3, s. 55, 57.

²¹⁶ SOKA Prachatice, FÚ Němčice 1711-1958. Inventář, s. 5.

vlastní náklady a za přispění farníků byly zejména znovu pozlaceny oltáře a pořízena nová kazatelna. Malířské a zlatnické práce provedl vodňanský zlatník Renner. Ani kostelní věž nebyla opomenuta, získala novou střechu ve tvaru jehlanu.²¹⁷ Farář Peške zůstal v Němčicích až do své smrti dne 20. srpna 1876. Jeho nástupcem byl Jan Lešetický, rodák z Netolic a předtím farář v Horách Ratibořských, který též zemřel v Němčicích, a to v listopadu roku 1883. Oba byli pohřbeni na němčickém hřbitově.²¹⁸ Co se týče počtu farníků, v roce 1862 jich němčický farář napočítal již 1 359.²¹⁹

V roce 1878 došlo k poslední změně územní působnosti němčické farnosti. V Sedlci, kde již na konci 18. století dočasně existovala lokálie, byla konečně zřízena samostatná fara. Farní kostel byl předtím nově vystavěn v novogotickém slohu a roku 1868 zasvěcen sv. Janu Nepomuckému. Obvod nové farnosti tvořila nejen vesnice Sedlec, ale i sousední Hlavatce a Lékařova Lhota, jež byly vyčleněny z netolické farnosti, dále Novosedly, které původně spadaly pod faru v Nákří, a Plástovice, jež patřily do pištínské farnosti.²²⁰

Od smrti J. Lešetického do nástupu nového faráře spravovali němčickou faru administrátoři Tomáš Honsa a Eduard Šebesta.²²¹ Dne 24. března 1884 se zde stal farářem Matouš Ledvina, pocházející z Milavče a předtím působící v Šumavských Hošticích. K 9. dubnu 1896 svou faru vyměnil s administrátorem fary v Hlasivu Antonínem Trčkou. A. Trčka, narozený roku 1859 v Netolicích, stál v čele němčické farnosti do 1. května 1907, kdy přestoupil do Ševětína. Poté spravoval němčickou faru jako administrátor netolický kaplan Josef Hovorka, a to až do 1. září 1907, kdy se stal farářem Jan Cábál z Neplachova, jenž do té doby také působil v Hlasivu. Kvůli těžké nemoci byl Cábálovi přidělen na výpomoc kaplan Václav Šteinbach a po něm Matěj Bolech, jenž se po farářově smrti 19. července 1908 (Cábálův hrob se nachází za sakristií kostela) stal administrátorem fary. Až 1. prosince 1908 převzal zdejší duchovní

²¹⁷ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 138.

²¹⁸ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 16; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

²¹⁹ J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 155.

²²⁰ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 139; TÝŽ, *Kostely*, s. 31.

²²¹ SOA Třeboň, Sbírká matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ Němčice, matrika zemřelých 1856-1894, kniha č. 11, fol. 102-103.

správu dosavadní farář v Dobříši Matěj Bohatý, narozený roku 1861 v Dubném, kde byl též roku 1927 pochován.²²² Během první světové války získal kostel zásluhou faráře Bohatého kromě nákladných oprav němčických oltářů také věžní hodiny.²²³ Dne 1. září 1922 odešel do Hluboké nad Vltavou, a tudíž byl do 1. května roku následujícího administrátorem němčické fary Jan Vitoušek, kaplan ze Strunkovic nad Blanicí.²²⁴ Byl vystřídán Josefem Hovorkou, jenž se narodil v Pohorovicích na Vodňansku v roce 1868. V Němčicích se ocitl již podruhé, protože zde roku 1907, kdy byl kaplanem v Netolicích, působil jako administrátor. Před svým druhým příchodem na němčickou faru, kdy se stal též sekretářem vodňanského vikariátu, působil jako farář v Hamru a sekretář soběslavského vikariátu.²²⁵ V pamětní knize J. Hovorka zaznamenal významnou změnu v interiéru farního kostela – v roce 1924 byla v jižní stěně lodi vytvořena imitace jeskyně se sochou Panny Marie Lurdské.²²⁶

V souvislosti s pozemkovou reformou, probíhající od roku 1919, se rod knížat ze Schwarzenberku vzdal svých patronátních práv k němčickému beneficiu. Proto byl J. Hovorka prezentován (po určitých zmatcích v otázkách patronátu) Státním pozemkovým úřadem.²²⁷ K 1. lednu 1941 formálně odešel do penze, ale ve skutečnosti vedl duchovní správu v Němčicích až do roku 1952 (zemřel o tři roky později).²²⁸ Počátkem roku 1941 tedy přestala být němčická fara samostatnou. Jejím prvním administrátorem se tehdy stal pišínský farář Karel Rada.²²⁹

²²² SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 16, 29.

²²³ TAMTÉŽ, s. 39.

²²⁴ TAMTÉŽ, s. 41.

²²⁵ TAMTÉŽ, s. 16.

²²⁶ TAMTÉŽ, s. 44.

²²⁷ TAMTÉŽ, s. 42. Státní pozemkový úřad v Praze, jehož působnost se vztahovala na území celého Československa, vznikl na základě záborového zákona z roku 1919 a jeho hlavním úkolem bylo provedení pozemkové reformy. Byl podřízen přímo ministerské radě. Roku 1935 byl zrušen. Viz Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 366-367.

²²⁸ Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, s. 240.

²²⁹ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 16. Karel Rada žil v letech 1890-1976, viz J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 76.

V následujících desetiletích se ve správě němčické farnosti vystřídali faráři z nejbližšího okolí. Dne 1. listopadu 1969 ji převzal Antonín Brůžek, farář v Dubném.²³⁰ A. Brůžek zemřel 15. září 1983 a jeho nástupcem na dubenské faře se 1. listopadu stal Karel Hes, jenž přijal do duchovní péče i němčickou farnost.²³¹ Dalším administrátorem němčické fary byl 1. listopadu 1986 ustanoven strýčický farář Otto Kamiš.²³² Po jeho odchodu do penze se 1. listopadu 1993 stal němčický kostel filiálním k děkanství v Netolicích, které spravoval od 15. srpna téhož roku Josef Sláčík.²³³ Byl však 1. července 2004 jmenován prachatickým vikářem, a proto jej téhož dne v netolickém děkanství nahradil Pavel Liška, který dodnes kromě farnosti netolické spravuje i němčickou, sedleckou a strýčickou farnost.²³⁴

²³⁰ A. Brůžek žil v letech 1921-1983. Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, s. 131.

²³¹ Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1987*, s. 109, 113.

²³² O. Kamiš žil v letech 1922-2004. TAMTÉŽ, s. 177-178.

²³³ J. Sláčík se narodil roku 1965. Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1997*, s. 56; Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 2003*, s. 37.

²³⁴ P. Liška se narodil v roce 1954. Sedleckou farnost přijal do duchovní péče až 20. ledna 2007. Viz Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 2010*, s. 101, 111.

3. Rozbor pamětních knih němčické fary

První známá pamětní kniha začala být na němčické faře psána roku 1736, a to farářem Františkem Matějem Aignerem.²³⁵ Motivací k jejímu založení byl jistě výnos pražské arcibiskupské konzistoře z roku 1735 o způsobu vedení farních pamětních knih.²³⁶ Bohužel zatím není známo, kde se tato kronika v současnosti nachází, pokud se vůbec dochovala. Je však třeba zdůraznit, že již byla využita v literatuře, tudíž přinejmenším na počátku 20. století byla ještě k dispozici.²³⁷

3.1 Starší pamětní kniha 1759 – 1783 (1796)

Další pamětní zápisy začal vést farář Jan Václav Flígl v roce 1759 a pokračoval v nich až do roku 1771, protože následujícího roku z němčické fary odešel.²³⁸ Následující zápisy vznikly příležitostně a jsou rozličného charakteru; jejich rozbor bude podán níže. Tuto pamětní knihu již pro své bádání využil a některé zápisy interpretoval J. V. Truhlář.²³⁹

3.1.1 Popis vnější

Flíglůva pamětní kniha byla tvořena dvěma do sebe vloženými dvoulisty; zbytek niti naznačuje, že bývaly lehce svázané. Další list pak přidali a popsali jeho nástupci. J. V. Truhlář měl ovšem k dispozici šest listů; buď se tedy jeden ztratil, nebo Truhlář započítal i zcela prázdný list, jenž je mezi těmito listy z neznámého důvodu vložen. Při pořádání fondu Farního úřadu Němčice v SOkA Prachatice byla tato pamětní kniha

²³⁵ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

²³⁶ J. CUKR, *Pohled*, s. 28.

²³⁷ Zápisy z této pamětní knihy použili J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*; Josef BRANIŠ, *Die Pfarrkirche*; F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*.

²³⁸ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113. Viz kapitolu 2, s. 43-44.

²³⁹ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*.

nalezena mezi spisovým materiálem. Dle Truhlářova svědectví však byly původně Flíglovy zápisy vloženy do mladší pamětní knihy,²⁴⁰ jak je tomu i dnes.

Pamětní kniha má rozměry 33 x 20 x 0,3 cm a je psána na papír. Uprostřed Flíglových čtyř listů lze rozeznat filigrán s vyobrazením písmena W a nečitelného znaku na kulatém štítě. Listy této pamětní knihy nejsou svázané ani opatřené deskami, a tudíž jsou dosti poškozené. V roztřepených okrajích mnohde zanikly konce řádků textu; naopak na vnějším okraji třetího listu (verso) jsou patrné zbytky marginálních poznámek. První list plní funkci titulní strany, kde je dokument označen jako „*Liber memorabilium*,“ najdeme zde i rok založení pamětní knihy, jméno jejího autora a také důvod, proč začal farář Flígl vést pamětní zápisy. Tento text je velice významný, protože svědčí o jedné z nejstarších norem pro psaní farních pamětních knih²⁴¹ – páter Flígl zde totiž uvedl, že zápisy vede na rozkaz generálního vikáře pražského arcibiskupství.²⁴²

3.1.2 Popis vnitřní

Listy ani stránky nejsou nijak označeny. Pouze pro potřeby této práce je uplatněna foliace. Text byl psán převážně latinsky, a tudíž bylo užito humanistické písmo. Jedinou výjimkou je opis dohody netolického děkana s německým farářem z roku 1773.²⁴³ Tento zápis, zcela jistě v závislosti na originální listině, je psán kurentem v německém jazyce (pouze jména a latinská slova jsou v tomto textu psána humanisticky). Převažující latinský text byl veden humanistickou kurzívou a nepříliš úhledným rukopisem, který je mnohde hůře čitelný. Významnější pasáže, tituly a jména jsou psána polokurzívou. Jiným způsobem zvýraznění jednoho či více slov je podtržení rovnou čarou, je zde však užito velmi zřídka.

Text není opatřen nadpisy ani jinak členěn. Jednotlivé zápisy tvoří souvislý text bez volných okrajů a postranních poznámek, kromě již zmiňovaného fragmentu

²⁴⁰ TAMTÉŽ, s. 113.

²⁴¹ Srov. M. WAGNEROVÁ, *Farní kronika Olešnice*, s. 26.

²⁴² SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 1^r.

²⁴³ Viz kapitolu 2, s. 44.

marginálií na třetím listu. Poslední list je výjimkou, protože byl nejspíše k ostatním listům přiložen dodatečně. Jeho první strana je nadepsána „Ex officio“ a zaplněna výše zmíněným opisem německé listiny. Jedná se o opis bez právní platnosti – na jeho konci je pouze naznačeno locus sigilli a uvedeno jméno a úřad obou signatářů. Následuje zápis o schválení dohody arcibiskupskou konzistoří. Je psán latinsky, humanistickou polokurzívou. Pokračuje na začátku druhé strany tohoto listu, kde je též naznačeno locus sigilli a uvedeno jméno a úřad arcibiskupského sekretáře Karla Kříže. Následuje poslední zápis této pamětní knihy; pochází z roku 1796 a jeho autorem byl netolický děkan a zároveň vodňanský vikář Jan Horský. Zde vikář humanistickou kurzívou latinsky poznamenal, že pamětní knihu přečetl a nenašel v ní žádné protistátní názory. Následuje jeho podpis. Tento zápis byl výsledkem vikářovy vizitace v němčické farnosti. Kontrola farních pamětních knih byla důležitou součástí každé vizitace, zvláště po vydání guberniálního nařízení roku 1795, odkdy měli farní kroniky kontrolovat i krajští úředníci, aby odhalili protivládní názory. V roce 1796 se proto vikáři českobudějovického biskupství zaměřili na kontrolu takovýchto nevhodných zápisů v pamětních knihách a výsledky odesílali biskupské konzistoří.²⁴⁴

3.1.3 Kronikáři

Jediným pečlivým pisatelem této starší pamětní knihy byl její zakladatel Jan Václav Flígl. Jeho rukopis je poměrně zběžný, ale některé pasáže, na něž chtěl položit důraz, jsou vyvedeny úhlednou polokurzívou. Při pohledu na text je též zřejmé, že do záhlaví či zápatí některých stránek později připisoval drobnějším písmem krátká sdělení, jež se týkala rozšiřování inventáře kostela.²⁴⁵ Toto drobnější písmo je očividně totožné s Flíglovým rukopisem z roku 1770.²⁴⁶ Jak už bylo zmíněno, úpravu Flíglůva textu doplňuje zřídka i podtrhávání; text je však také někdy narušován škrtním.

Páter Flígl zapisoval do pamětní knihy průběžně, a to pravidelně každý rok. Dochovány jsou zápisy aktuálních událostí z let 1759 až 1765 a 1769 až 1771. Nabízí se

²⁴⁴ M. WAGNEROVÁ, *Farní kronika Olešnice*, s. 28-29; viz též Václav PUBAL, *Kroniky*, s. 17-18; František ROUBÍK, *Státní kontrola farních pamětních knih v Čechách*, Selský archiv. Časopis pro dějiny venkova 12, 1925, s. 286-288.

²⁴⁵ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 2^v, 3^f.

²⁴⁶ TAMTÉŽ, fol. 4^f.

tedy možnost, že zápisy z druhé poloviny šedesátých let zůstaly na onom možná ztraceném listu pamětní knihy. Tomu však odporuje fakt, že v místech, kde by měl tento list chybět, není text přerušen. Mezi zápisy z let 1759 a 1760 najdeme ještě zprávy o svěcení ostatků v letech 1696 a 1739.²⁴⁷ Všechny události jsou uvedeny přesným datem.

Témata Flíglových zápisů jsou různorodá, hlavní pozornost je zaměřena pochopitelně na události ve farnosti. Proto zde najdeme zápis o Flíglově instalaci, příchodu kaplana či o vizitacích a matrikách. Důležité jsou zprávy týkající se farního kostela, jeho oprav, nového zařízení, svěcení ostatků atd. Zvláště obšrný je popis stavby věže kostela v letech 1764-1765.²⁴⁸ Farářova vděčnost je zřejmá ze zápisů o darech, jež věnovali kostelu věřící. Kronikář však reflektoval i dějiny celé monarchie, zvláště události sedmileté války (1756-1763), jež zasáhla i naše území. A konečně je třeba se zmínit o zvláštní pozornosti, kterou Flígl věnoval zemědělství; jedná se například o zprávy o špatném počasí, jež zničilo úrodu, či o cenách obilí.

Na čtvrtém z dochovaných listů popsal J. V. Flígl pouze jednu stranu. Na druhé straně pak zanechali několik latinských poznámek dva následující němčičtí faráři, je však popsána jen z třetiny. Prvním pisatelem, jenž měl poměrně neúhledný rukopis, zde byl Jan Polák. V roce 1772 zapsal zmínku o přestupu faráře Flígl na ledenickou faru a o svém příchodu do Němčic, roku 1783 pak informoval o svém přestupu na faru do Lišova a o zřízení oltáře sv. Isidora v předsíni kostela. Zřejmě Jan Polák též na nový list opsal svou německy psanou dohodu s netolickým děkanem z roku 1773.²⁴⁹ Polákův nástupce Jan Korbiš pak zaznamenal svůj nástup na němčickou faru a její stavební úpravy. Svůj zápis nedatoval a dále již do kroniky nepsal.²⁵⁰

²⁴⁷ TAMTÉŽ, fol. 2^v.

²⁴⁸ TAMTÉŽ, fol. 3^f-3^v.

²⁴⁹ Viz kapitulu 2, s. 44.

²⁵⁰ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, fol. 4^v.

3.2 Mladší pamětní kniha 1836 – [1939] (1948)

Nová pamětní kniha byla v němčické farnosti založena až roku 1836. Na základě nařízení Českého zemského gubernia z 31. srpna 1835 totiž měly povinnost vést pamětní knihy všechny obce, města i farnosti, a to s platností od 1. ledna 1836. V rámci tohoto nařízení byla specifikována i podoba a obsah pamětní knihy; zápisy měly být vedeny v německém, případně latinském jazyce.²⁵¹

3.2.1 Vnější popis

Tehdejší němčický farář, Ignác Meinhard, tedy začal vést pamětní zápisy v novém svazku, jenž měl v souladu s předpisem desky z tvrdého papíru a rohy i hřbet chráněné kůží. Kniha má rozměry 39 x 25 x 4 cm, hnědě žíhané desky a červeně nabarvenou ořizku. Většinu přední části desek zaplnil štítek s ozdobně vykrojovaným okrajem, na štítku najdeme již hůře čitelný nápis „*Memorabilien – Zeit – oder Gedenkbuch der Niemtschitzer Pfarre,*“ vyvedený novogotickým kresleným písmem a pokračující „*Laut hoher Gubernial Verordnung von 31. August 1835. angelegt, und anfangend vom Jahre 1836.*“ v novogotické polokurzívě.²⁵² Vazba knihy je zachovalá, pouze hrany a svrchní vrstva desek jsou poškozené. Na koženém hřbetu je nalepen štítek s nápisem „*Memorabilienbuch v[on] J[ahre] 1836 J. a.,*“ vyvedeným v humanistické polokurzívě. Přední přideštlí je prázdné, kronika postrádá předsádku i titulní stranu. Je psaná na papír bez filigránů. Vazbou je protažen provázek z modrých a bílých nití, jehož konce jsou pečeti připevněny k zadnímu přideštlí. Pečeť má průměr 30 mm (samotný oválný otisk 27 x 25 mm), je dobře dochovaná, vytvořená z červeného vosku a ozdobená úplným schwarzenberským erbem a opisem „*[...] SCHWAR BERG NETOLICZER AMBT.*“ Vedle pečeti se kurentem podepsal hejtman netolického

²⁵¹ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 13-16; M. WAGNEROVÁ, *Farní kronika Olešnice*, s. 29; srov. J. CUKR, *Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), s. 13-14.

²⁵² Při pořádání fondu farního úřadu v SOKA Prachatice bylo na horní okraj štítku napsáno tužkou „*FÚ NĚMČICE (1)*“.

velkostatku Lorenz Jopt (nebo Juxt), a to jistě již při založení kroniky. Kronikářství bylo totiž výše zmíněným nařízením z roku 1835 podřízeno světským správním úřadům.²⁵³

3.2.2 Vnitřní popis

V celé knize včetně prázdných stran byla užitá paginace, tedy dnes běžné stránkování, a to vždy s označením písmenem *P.* a číslem strany (pouze na prvních dvou stranách najdeme zkratku *Pag.*). Celkem bylo popsáno pouze 63 stran, tedy pouze zlomek celého svazku, jenž čítá 447 stran. Místy jsou v knize vložena různá potvrzení a prohlášení, ať už farářem vydaná, nebo přijatá. Celá kronika má poměrně přehlednou úpravu. Na prvních čtyřech stranách zabírá text jen polovinu prostoru, kromě druhé stránky se nachází vždy vpravo. Strany 5 až 14 jsou při ořízce ohraničeny širokým okrajem, určeným pro marginální poznámky, nadpisy a letopočty. Okraj pak znovu najdeme na stranách 49 až 52, ten je však již úzký. Text je členěn pomocí nadpisů, jež jsou zvýrazněny podtržením či vyvedením v polokurzívě. Podtrhávání bylo kronikáři užíváno často i uvnitř textu. Zápisy byly na prvních devíti stranách vedeny v německém jazyce; od poloviny deváté strany, tedy počínaje rokem 1861, pak obvykle v češtině. Německá část, psaná kurentem, je jen výjimečně narušována latinskými slovy, uvedenými humanisticky. Česká část textu byla již vedena v humanistické kurzívě, výjimečně v polokurzívě. Též v této části se objevují latinské pasáže, jedná se zejména o zprávy vizitátorů či opisy původně latinských dokumentů. Výjimkou je též převážně latinský přehled farářů na stranách 15 a 16. Zápisy doplňují přehledy a tabulky, obvykle účetního či statistického charakteru.

Již zmiňované guberniální nařízení z roku 1835 stanovilo i tematický obsah pamětních knih, kronikář se měl věnovat výhradně záležitostem příslušné obce či farnosti, případně událostem s nimi úzce souvisejícím.²⁵⁴ Autoři němčické farní kroniky se pravděpodobně řídili platnými normami, avšak dílčí události zřejmě vybírali dle vlastního uvážení.

²⁵³ V nařízení bylo výslovně uvedeno, že nadřízený úřad či vrchnost by měla kronikami protáhnout provázek a opatřit je pečeti. Viz V. PUBAL, *Kroniky*, s. 15.

²⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 14.

Pamětní knihu vedli jen němčičtí faráři, případně administrátoři fary. Zápisy jednotlivých kronikářů časově souhlasí s dobou jejich působení na zdejší faře a pro jistotu byl jejich rukopis srovnán se zápisy v matrikách.²⁵⁵ Mnozí kronikáři se dokonce v knize sami představili či podepsali.

Většina kronikářů zapisovala do této mladší pamětní knihy pravidelně. Kromě let 1841-1850, 1852, 1855, 1866-1883, 1920-1922 zde ke každému roku najdeme obvykle alespoň retrospektivní přehled událostí. Těžko říci, co vedlo některé faráře k tomu, že po několik let nevytvořili jediný zápis nebo během svého působení v úřadu nezapisovali vůbec. Setkáme se však i s tím, že kronikáři zaznamenávali události průběžně a často velmi podrobně. Kromě již zmiňovaných tabulek a přehledů bývají součástí některých zápisů též opisy důležitých dokumentů, například nadačních listin, kupních a jiných smluv,²⁵⁶ potvrzení (ať už farářem přijímaných, nebo vydávaných), korespondence s úřady či daňových přiznání (fasí). Najdeme zde však i dokumenty uzavřené a podepsané přímo na stránkách pamětní knihy. Velice významnou pasáž najdeme na stranách 15 a 16. Jedná se o přehled němčických farářů od obnovení fary do jejího zániku, J. Schnöltzerem počínaje a J. Hovorkou konče. Přehled začal psát latinsky a retrospektivně A. Trčka roku 1897. Dovedl jej až do své doby, přičemž k některým jménům připojil i stručné životopisy. Jeho nástupci pak v zápisech pokračovali až po J. Hovorku, který se již představil v češtině. Je nutné poznamenat, že svůj životopis sem J. Hovorka zapsal až na sklonku života, v roce 1948, kdy už němčickým farářem oficiálně nebyl. Jedná se o nejmladší zápis v kronice.

3.2.3 Kronikáři

Jak již bylo řečeno, tuto pamětní knihu založil němčický farář Ignác Meinhard, jenž psal výhradně německy a pouze na pravou, resp. levou polovinu strany. Jeho první zápis je datován k 16. listopadu 1836 a poslední je přípisek z roku 1840, ač působil Meinhard na němčické faře až do roku 1851. Na straně dvě kronikář retrospektivně shrnul nejvýznamnější události let 1834 až 1836. Do pamětní knihy zapisoval pravidelně, průběžně a vícekrát během jednoho roku. Každý zápis označil podtrženým

²⁵⁵ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ Němčice, knihy č. 2, 11.

²⁵⁶ Jde zejména o zakupování míst na hřbitově.

nadpisem, uvádějícím téma a datum popisované události. Významné jsou též Meinhardovy každoroční statistiky počtu obyvatel farnosti, židů, katolíků, narozených, zemřelých a oddaných, a to pro léta 1836-1840. Zápisy Ignáce Meinharda najdeme na prvních čtyřech stranách pamětní knihy.

Roku 1851 nastoupil na němčickou faru Josef Bican, jenž ještě téhož roku začal psát do pamětní knihy. Psal německy, kurentem, a jeho písmo je zprvu velice úhledné a zdobné. Text je prokládán latinskými větami a doplňován marginálními poznámkami. Bicanovy zápisy, umístěné na stranách 5-7, jsou různorodé a nepravidelné. Kromě zprávy o přijetí benefícia, opisu listu týkajícího se štoly a popisu stavby nové budovy fary z let 1853-1854 se omezil na zmínky o darech věřících kostelu či o restaurování kostelního zařízení. K letům 1852 a 1855 nebylo zapsáno nic, poslední Bicanův zápis pochází z roku 1859.

Od března do počátku července roku 1860 byl administrátorem němčické fary po odchodu J. Bicana netolický kaplan František Toušek. Ač zde působil tak krátce, farnost v něm našla i vzorného kronikáře – zapisoval průběžně, v německém jazyce, úhledným a zdobným kurentem. Jeho zápisy najdeme na stranách 7-9. Téměř ke každému měsíci Toušek zaznamenal významnou událost, označenou obvykle přesným datem. Zvláštní pozornost věnoval restaurování kostela i jeho zařízení, darům věřících a generální vizitaci českobudějovického biskupa Jana Valeriána Jirsíka.

Události let 1861-1864 zaznamenal následující němčický farář Jan Šebele. Psal již česky, polokurzívou, avšak poněkud neobratným rukopisem a s mnoha pravopisnými chybami. Jeho zápisy, zaměřené retrospektivně ke každému z let, zaplnily pouze polovinu strany 9 a jsou velice stručné. Týkají se pouze farářovy péče o studnu, zahradu a pole. Šebele byl za tuto práci kýmsi pochválen v tužkou psané marginální poznámce.

Po Šebeleho odchodu spravoval od 25. dubna do 1. srpna 1865 němčickou faru opět administrátor, a to hlubocký duchovní František Žlábek. Jeho zápisy zaplňují konec strany 9 a celou stranu 10, byly vytvořeny vypsanou rukou s úhledným rukopisem. Funkci nadpisů plní marginální glosy a v textu je užíváno podtrhávání. Během svého krátkého působení příležitostně zaznamenal události, jež považoval za významné. Kromě zápisu o svém nástupu na němčickou faru a příchodu nového faráře V. Peškeho

popsal papežské nařízení k posílení víry, období velkého sucha a kněžské prvotiny Jana Antonína Kubíčka, syna místního učitele.

Dva následující němčičtí faráři do pamětní knihy nezapisovali. Ujal se toho až Matouš Ledvina, spravující zdejší faru od 24. března 1884 do 9. dubna 1896. Jeho rukopis je neúhledný, na pomezí kurzívy a polokurzívy. Orientaci usnadňují marginální letopočty, doplněné zřejmě dodatečně, a zřídka i podtrhávání. Ledvina zapisoval průběžně, po celou dobu svého působení v Němčicích, a většinu událostí uvedl přesným datem. Svou pozornost věnoval zvláště zemědělství, ale neopomenul ani události ve farnosti (vizitace, dary věřících, primice rodáků z farnosti, opravy farní budovy a kostela či potíže při stavbě varhan, o jejichž dokončení připojil Ledvina později k textu poznámku) a najdeme zde i zápis o úmrtí knížete Jana Adolfa II. ze Schwarzenberku (byl totiž patronem kostela) a o odevzdání svazku matrik osamostatněnému farnímu úřadu v Sedlci.²⁵⁷ Ledvinovy zápisy se nacházejí na stranách 11-13. Pozoruhodný je jeho zápis z roku 1884, kdy zmiňuje krupobití, sucho, vizitaci, „a když se k tomu ještě přidá stěhování, jehož výlohy musela nésti vlastní kapca [!], pak může se říci, že začátečníka faráře potkala všecka nehoda, a že hned na prahu nastoupení fary zdejší odňata mu všecka další chuť.“²⁵⁸ Toto sdělení je v němčických pamětních knihách svou subjektivitou jedinečné.

Po Ledvinovi převzal v dubnu 1896 vedení kroniky nový němčický farář, Antonín Trčka. Do pamětní knihy zapisoval od července 1896 do října 1906. Jeho úhledným polokurzívním rukopisem s velkým sklonem doprava jsou popsány strany 13 až 29. Trčka již neohraničoval okraje stran a úprava jeho zápisů je různá. Zprvu průběžně uváděl stručné zápisy jednotlivých událostí přesným datem, počínaje stranou 17 (kromě stran 25 a 28) však vybíral určitá témata, jež považoval za aktuální, a často je uváděl v hlubším retrospektivním kontextu. K těmto tématům se vyjadřoval velice podrobně, někdy k nim později připisoval pokračování a každé z nich označil zdobným nadpisem. Antonína Trčku lze považovat za jednoho z nejvýznamnějších zdejších

²⁵⁷ Jeden z posledních Ledvinových zápisů, týkající se daru jednoho z farníků kostelu, následující farář A. Trčka červeně zvýraznil a připsal upřesnění donátorova požadavku na duchovní službu. SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 13.

²⁵⁸ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 11.

kronikářů, a to nejen díky neobvyklému rozsahu jeho zápisů. Již bylo zmiňováno, že krátce po svém nástupu, v roce 1897, vytvořil na stranách 15 a 16 latinský seznam všech předchozích němčických farářů. Stručné zápisy před tímto seznamem se týkají výhradně nových součástí kostelního inventáře, ať již darovaných věřícími, zakoupených či vyžádaných u patronátního úřadu. Na stranách 17 a 18 pak nalezneme podrobný popis průběhu kanonické vizitace a s ní spojeného biřmování v dubnu 1897, na následujících dvou stranách zprávu o Trčkově zájmu o finanční záležitosti fary a opisy přiznání farních příjmů a výdajů z roku 1896 a 1898. Na stranách 21 a 22 následuje poutavé líčení strastiplného zřizování nové chalupy pro farářova podruha (poté, co „*přiběhl podruh celý zděšený a vypravuje, že ve chlévě farní chalupy spadl mu na krávu strop*“),²⁵⁹ na straně 23 životopisy dvou tehdejších němčických řídicích učitelů (Václava Mutticha a Josefa Pubala) a na další straně zpráva o pořízení nové louky, péči o farní zahradu a o opravách kostela. Strana 25 je věnována opět průběžným zápisům (s přesnými daty) o darech kostelu a práci na farních pozemcích. Následující dvě strany zachycují pořízení nového souboru obrazů křížové cesty. Zbývající zápisy pak již byly vytvořeny průběžně, kromě zmínky o novém kamenném kříži před kostelem se opět jedná o zprávy o novém zařízení kostela a darech věřících, z nichž největší pozornost je věnována daru kněžny Idy ze Schwarzenberku. Trčkův rukopis najdeme ještě na stranách 31 až 33, kde na čisté listy opsal smlouvu o místo na hřbitově z roku 1899, předepsal smlouvu duchovního s hrobařem, kterou pak roku 1925 přímo zde uzavřel se svým podruhem farář J. Hovorka,²⁶⁰ a popsal výměr daní z farního majetku.

Na stranách 29 a 30 se mezi Trčkovými zápisy nachází text Matěje Bolecha, jenž byl kaplanem Trčkova nástupce J. Cábala a následným administrátorem fary. Vše zřejmě zapsal poslední den svého působení v Němčicích, 30. listopadu 1908 (pod jeho rukopisem je datace a podpis). V první části retrospektivně popsal změny v personálním obsazení fary během let 1907-1908, poté přehledně vyjmenoval nové součásti kostelního zařízení (zakoupené i darované).

²⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 21.

²⁶⁰ Zde jsou podrobně vypsána práva a povinnosti farního podruha, jenž se staral o farní hospodářství a zároveň pracoval jako hrobař.

Od 1. prosince 1908 do 1. září 1922 spravoval němčickou faru Matěj Bohatý, jehož zápisy se nacházejí na stranách 33 až 41. Psal většinou úhledným rukopisem se sklonem doprava, avšak s nejednotnou úpravou. Někdy jsou názvy zápisů podtržené, zřídka je užit nadpis uprostřed, většinou však nejsou jednotlivé zápisy odlišeny (proto bylo pro přehlednost jednou použito i marginální označení události). Témata zápisů jsou velmi pestrá. Zahrnují výkazy finančního hospodaření fary, opisy významných dokumentů, zprávy o opravách kostela a samozřejmě i o jeho novém zařízení a darech či zprávy o událostech ve farnosti (návštěva biskupa, otevření školy, oběti první světové války). Najdeme zde ale i líčení událostí týkajících se celé monarchie či jejích částí (například železniční neštěstí v Uhrách, úmrtí vídeňského starosty, sarajevský atentát a vyhlášení války Srbsku), a dokonce i celého světa (kromě vzniku první světové války též sestavení prvních vzducholodí a letadel či změny na papežském stolci). Farář Bohatý zjevně do pamětní knihy zapisoval retrospektivně, dokonce i v několikaletých intervalech, a snažil se jednotlivé zápisy uspořádat dle jejich charakteru. Po první světové válce však již žádné události nezaznamenal, jen opsal smlouvu s jedním z farníků z roku 1919 a počítal příjmy a výdaje fary.²⁶¹

Zbývající část pamětní knihy, tedy strany 41 až 63, popsal svým velmi úhledným a zdobným rukopisem Josef Hovorka, působící na faře v Němčicích od 1. května 1923 až do své smrti roku 1952. Jeho poslední záznam však není datován (vypovídá o rivalitě místních přívrženců lidové a agrární strany); předchází mu zápis z roku 1938 a zpráva o vizitaci z června 1939. Na několika stranách Hovorka vyznačil okraje, jež jednou použil pro marginální glosu. Zapisoval nepravidelně, příležitostně a s nejednotnou úpravou. Strukturu jeho záznamů tvoří především několik delších textů, obvykle označených nadpisy a věnujících se retrospektivně jedinému tématu, dále opisy dokumentů a řada tabulek. Největší pozornost věnoval Hovorka finančnímu hospodaření fary (mezi jeho zápisy najdeme několik opisů daňových přiznání a důkladných přehledů příjmů a výdajů),²⁶² zaměřil se i na péči o nemovitý majetek fary, především o farní budovu včetně její hospodářské části a o zahradu. Podrobně

²⁶¹ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 40-41.

²⁶² Součástí některých přehledů jsou i tabulky počtu obyvatel dle náboženského vyznání v jednotlivých obcích farnosti, na s. 46 z roku 1923, na s. 53 z roku 1930.

vyličil též souvislosti svého nástupu na faru a špatný stav, v jakém našel budovu fary a kostela, jejich stavební úpravy a stavbu kaple v Tupesích roku 1927.²⁶³ Aktuálních událostí je zde zaznamenáno pomálu. Jedná se například o zprávy o sebevraždách, jež byly pro přehlednost kronikářem postupně připisovány na jedno místo.²⁶⁴ Též záznamy o úmrtí významných duchovních z regionu byly psány za sebou, ovšem v tomto případě průběžně.²⁶⁵ Vypovídají tak (spolu se zprávami vizitátorů) o tom, jak často se farář Hovorka věnoval pamětním zápisům, jejichž vznik lze většinou těžko datovat. Zdá se, že zapisoval retrospektivně, obvykle jen jednou za rok, avšak obšírně. Kupříkladu dokonce i zpráva o požáru hospodářských budov fary je pojata retrospektivně, včetně potíží s nápravou škod.²⁶⁶

3.3 Rozbor zápisů

Takřka s každým novým kronikářem se měnil charakter a obvyklá témata záznamů. Proto zde byly zápisy blíže představeny u charakteristik jednotlivých kronikářů. Přesto však lze shrnout náměty, jež jsou v pamětních knihách nejčastější; při jejich klasifikaci může pomoci rozdělení do skupin.

Primárním účelem farních kronik bylo uchovávat záznamy o událostech ve farnosti. Němčičtí kronikáři však tuto zvyklost pojali úžeji a věnovali se přednostně jen záležitostem fary samotné. Do této oblasti můžeme proto zařadit vůbec nejčastější témata pamětní knihy, a to péči o kostel a hřbitov, o budovu fary a farní hospodářství. Doplňuje ji pak nemnoho zpráv o návštěvách významných církevních hodnostářů, spojených většinou s vizitacemi, svěcením ostatků, oltářů či biřmováním. Faráři většinou důsledně zaznamenávali i dary věřících, jimž tímto způsobem vyjadřovali svou vděčnost. Kromě podobných dobrodiní spadají do péče o kostel zvláště jeho stavební úpravy, opravy starého a nákup nového zařízení, svěcení oltářů apod.; nelze opomenout ani jiné sakrální stavby na území farnosti – kříže a kaple. Budově fary jsou v pamětní

²⁶³ Originál fundační listiny kaple v Tupesích je založen v pamětní knize.

²⁶⁴ SOKA Prachatice, FÚ Němčice, pamětní kniha, s. 54.

²⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 58-59.

²⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 51-52.

knize věnovány především záznamy o jejích stavebních úpravách, řada kronikářů si stěžovala také na velmi špatný stav hospodářských budov. Pozornost je věnována i tzv. farní chalupě, jež sloužila jako příbytek pro podruha, který pracoval i jako hrobař. Do často popisovaného farního hospodářství patřil dobytek a jiná hospodářská zvířata, zahrady, louky, pole, rybníky. Jako příklad mohou pro téma záležitostí fary a kostela posloužit jedny z nejkratších rukopisů v pamětní knize, poněvadž z nich snadno poznáme, co kronikáři považovali za nejdůležitější: Zatímco farář J. Šebele zmiňoval výhradně svou práci ve farním hospodářství,²⁶⁷ administrátor M. Bolech se věnoval pouze personálnímu obsazení fary a novým součástí kostelního zařízení.²⁶⁸

Důležitou součástí mladší němčické farní kroniky jsou podrobné popisy finančního hospodaření fary, vytvářené pravidelně zejména posledním kronikářem J. Hovorkou. Někteří kronikáři také zaznamenávali počty obyvatel farnosti (především první z nich, I. Meinhard). Nezbytné pro studium dějin farnosti jsou zápisy o změnách v obsazení benefícia; ne každý z kronikářů se však představil, uvedl datum svého nástupu na faru či zprávu o odchodu svého předchůdce. Proto je zde velice užitečný seznam všech němčických farářů, vytvořený především A. Trčkou.²⁶⁹ Pokud se faráři v pamětní knize zmiňovali o osobách ve farnosti, jednalo se zejména o učitele, nové duchovní z řad rodáků, dobrodince fary či kostela, hrobaře a také o sebevrahy.

Vzhledem k tomu, že se venkovští faráři museli s pomocí podruhů starat také o hospodářství, vnímali citlivě i počasí. Proto v němčických pamětních knihách často najdeme zápisy týkající se přírodních pohrom, jež zničily úrodu. J. V. Flígl dokonce zaznamenával ceny obilí. Takovéto zápisy můžeme zařadit do oblasti týkající se místního regionu, stejně jako zprávy o epidemiích. Záležitostem samotné obce a tamní školy nevěnovali kronikáři téměř žádnou pozornost.

V pamětních knihách jsou popisovány i záležitosti celé monarchie. Zaznamenáváno bylo především to, co zasáhlo její obyvatelstvo – například

²⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 9.

²⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 29-30.

²⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 15-16.

sedmiletá²⁷⁰ nebo první světová válka.²⁷¹ Dále zde najdeme i zprávu o české korunovaci Ferdinanda V.²⁷² a o vyměřování pro stabilní katastr.²⁷³

Drobnou skupinu záznamů tvoří události v rámci katolické církve. V pamětních knihách se nacházejí například zprávy o změnách na papežském stolci,²⁷⁴ o úmrtích duchovních či o nařízeních církevních autorit.

Výše charakterizované rozdělení zápisů do skupin vzniklo ryze pro usnadnění orientace v pamětní knize. Stále v ní zůstala řada výjimek, například záznam o vzducholodích;²⁷⁵ tematické oblasti také někdy navzájem splývají. Způsob zápisů lze těžko zobecnit, protože byl u jednotlivých kronikářů vždy individuální. Klasický průběžně psaný sled aktuálních událostí ani jejich retrospektivní souhrn za určité období zde v čisté podobě téměř nenajdeme. Většina kronikářů si oblíbila příležitostné sepisování tematických textů, k nimž byl někdy dokonce dodatečně připisován pozdější vývoj či související záznamy. Na tomto místě je třeba zdůraznit, jak výraznou pozici zaujímají v mladší němčické pamětní knize opisy důležitých dokumentů, které byly již specifikovány; jedná se zvláště o přehledy finančního hospodaření fary.

²⁷⁰ TAMTÉŽ, fol. 2^r-2^v.

²⁷¹ TAMTÉŽ, s. 36-37.

²⁷² TAMTÉŽ, s. 2.

²⁷³ TAMTÉŽ, s. 3.

²⁷⁴ TAMTÉŽ, s. 37-38.

²⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 36.

Závěr

Předkládaná bakalářská práce si za svůj hlavní cíl klade seznámit s problematikou farních pamětních knih, protože bádání v této oblasti dosud nebyla věnována dostatečná pozornost. Jediná monografie věnovaná kronikářství, *Kroniky a kronikáři* od Václava Pubala z roku 1976, se zaměřuje spíše na obecní kroniky a svou optikou je poplatná době, v níž vznikla. Za blýskání se na lepší časy však můžeme považovat již v úvodu citované studentské kvalifikační práce, věnované přímo farnímu kronikářství, jež vznikly na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Farní pamětní knihy byly v historii nejčastěji označovány latinsky jako *liber memorabilium* nebo *protocollum domesticum*, či německy jako *Memorabilienbuch*, *Zeitbuch*, *Gedenkbuch*, *Hausprotokoll*.²⁷⁶

V této práci bylo poukázáno na významné poznatky v oblasti norem pro vedení farních pamětních knih. První známá, avšak nedochovaná kronika němčické farnosti datem svého založení napovídá, že začala být vedena v souladu s pokyny pražské arcibiskupské konzistoře pro kronikáře z roku 1735. Především se ale jedná o nařízení Jana Ondřeje Kaysera, světicího biskupa a generálního vikáře pražského arcibiskupství,²⁷⁷ o němž se zmiňuje němčický farář J. V. Flígl, který na základě tohoto příkazu začal roku 1759 psát první dochované pamětní záznamy němčické fary.²⁷⁸ V téže pamětní knize najdeme i doklad o cenzuře, prováděné podle guberniálního nařízení z roku 1795. Díky tomu lze sledovat postupné zasahování státu do církevních záležitostí, jež se projevilo i v guberniálním nařízení z roku 1835, které podřídilo farní kroniky světským správním úřadům. V souladu s tímto výnosem pak byla na faře v Němčicích založena nová pamětní kniha, jež alespoň zpočátku odrážela tehdy platné

²⁷⁶ J. CUKR, *Pohled*, s. 29. Typu *protocollum domesticum* (Hausprotokoll), jenž se vyznačoval pevně stanovenou strukturou, se věnoval J. MRŇA, *Protocollum domesticum*.

²⁷⁷ Světicí biskup Jan Ondřej Kayser z Kaysernu byl však vysvěcen až roku 1760; v roce 1775 se stal královéhradeckým biskupem, ale zemřel již o rok později. Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 242.

²⁷⁸ Uvedené výnosy z roku 1735 a 1759 jsou známé jen ze zmínek v pamětních knihách, originály se zatím nalézt nepodařilo.

normy. Podřízení světským úřadům dokládá uvnitř kroniky pečeť ředitele netolického velkostatku. Na jejích stránkách si nelze nevšimnout, že byla předmětem pravidelných každoročních vizitací, a mohla tudíž být podrobována cenzuře. Je třeba též zdůraznit, že opisy dokumentů, jež se v němčických pamětních knihách nacházejí, mohou badateli zajistit víceméně důvěryhodně zprostředkovaný přístup k důležitým pramenům, zvláště k těm, které se nedochovaly, nebo jsou uloženy jinde.

Farní kroniky by rozhodně neměly zůstat ve stínu kronik obecních, protože velmi často, zvláště v malých obcích, vznikaly mnohem dříve. Až do doby osvícenství byl totiž farář nejvzdělanějším člověkem v obci a i v pozdější době zůstal intelektuální autoritou. Nezaznamenával tedy jen záležitosti fary a církve, jak uvádí V. Pubal,²⁷⁹ nýbrž byl také bystrým pozorovatelem událostí regionálního, celostátního i širšího dosahu a také všedního života. Farní kroniky byly hojně zakládány v 18. století, najdeme však i zápisy pamětního charakteru z druhé poloviny 17. století.²⁸⁰ Jednou z pohnutek k jejich častějšímu zakládání během 18. století mohla být kromě již zmiňovaných nařízení z roku 1735 a 1759 také norma vizitačního protokolu z roku 1786, podle něhož měl farář zodpovědět otázku, zda vede farní knihy.²⁸¹ O úředním založení pamětních knih nařízením z roku 1835 již byla řeč. Spolu se vzestupem osobnosti venkovského učitele vznikaly během 19. století též školní kroniky.²⁸² Například v Němčicích byla školní kronika založena roku 1880 a vedena velmi pečlivě. Obecní kroniky tedy se svým úředním založením roku 1920 (nařízení z roku 1835 bylo zřídkem dodrženo) často patří k těm nejmladším.²⁸³ Ke studiu jsou ovšem farní pamětní knihy mnohdy náročnější, což bývá způsobeno právě jejich stářím. Zejména v případě němčických farních kronik jsou zápisy mezerovité a jejich struktura je velice různorodá, jak bylo ostatně nastíněno v poslední kapitole této práce. Je třeba také upozornit na to, že tyto pamětní zápisy byly vedeny postupně ve třech jazycích – ve druhé polovině 18.

²⁷⁹ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 17.

²⁸⁰ J. OPPELTOVÁ – V. SLAVÍKOVÁ, *Poklady*.

²⁸¹ Jana HLAVOVÁ, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachova Březí (1731-1811)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), s. 53.

²⁸² J. CUKR, *Pohled*, s. 31.

²⁸³ J. CUKR, *Pohled*, s. 23-24.

století v latině, v letech 1836-1860 obvykle v němčině a až poté v češtině. U pamětních knih podobného stáří je to však obvyklé.

Zápisy ve farních kronikách jsou tedy neopomenutelným pramenem pro mikrohistorii, přesněji řečeno pro dějiny obcí, jež spadaly do farnosti. Chceme-li význam a možný způsob využití farních kronik rozebrat podrobněji, pak je na místě zdůraznit, že v lidovém prostředí se ještě do poloviny 20. století udržovala hluboká religiozita a právě k jejímu studiu jsou farní kroniky nejvhodnějším pramenem. Farní pamětní knihy by měli ocenit také historikové umění, protože se v nich dozvedí mnoho podrobných informací o sakrálních stavbách a jejich zařízeních. Dále pak lze zmínit význam pro historickou klimatologii, již by mohly být k užitku časté zápisy o počasí a přírodních pohromách. S tím souvisí ještě častější záznamy o zemědělských pracích, jimiž lze obohatit dějiny zemědělství a studovat jeho úroveň; pro hospodářské dějiny mají kromě toho význam i přehledy účetního charakteru. S tématem hospodářství úzce souvisejí dějiny každodennosti, které by mohly obohatit i zprávy o epidemiích. Historická demografie pak může využít statistiky počtů obyvatel, často rozřazených dle víry, a také počty narozených, oddaných a zemřelých. Němčičtí kronikáři se také často zmiňovali o místních učitelích a o duchovních z okolí, tudíž svými zápisy mohou přispět k dějinám školství a katolické církve. Farní pamětní knihy jsou konečně významné i pro dějiny církevní správy, v jejímž rámci lze studovat patronátní práva, migraci farního kléru, kontakty duchovních s nadřízenými institucemi (takto vzniklé dokumenty byly do pamětních knih velmi často opisovány) apod. Jistě není třeba zdůrazňovat, jak stěžejním pramenem je farní kronika pro dějiny fary a jejího hospodaření.

Je tedy zřejmé, že pokud byla farní kronika vedena pečlivě, může se stát cenným a vydatným historickým pramenem. Farní pamětní knihy však mohou být zajímavým předmětem studia i samy o sobě, jak jsem se přesvědčila při sepisování této práce. Stejně jako moji kolegové, kteří se této problematice věnovali, bych tímto způsobem chtěla přispět ke zlepšení jejího postavení v historickém bádání a umožnit tak vznik tolik potřebné obecné práce o farních pamětních knihách a vývoji farního kronikářství.

Seznam zkratek

a kol. – *a kolektiv*

apod. – *a podobně*

Archiv český – *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*

atd. – *a tak dále*

č. – *číslo*

ed. – *editor*

edd. – *editoři*

fol. – *folio*

FÚ – *farní úřad*

inv. č. – *inventární číslo*

kart. – *karton*

km² – *kilometr čtvereční*

např. – *například*

pozn. – *poznámka*

r (v horním indexu) – *recto*

s. – *strana*

sign. – *signatura*

SOA – *státní oblastní archiv*

SOkA – *státní okresní archiv*

srov. – *srovnej*

sv. – *svatá/svatý*

v (v horním indexu) – *verso*

Výběr – *Výběr z prací členů Historického kroužku při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích*

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny nevydané:

SOkA Prachatice, Archiv obce Němčice, Pamětní kniha obce Němčice (1922-1956), inv. č. 1, kniha č. 1.

SOkA Prachatice, Farní úřad Němčice, zakládací listina fary, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1.

SOkA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, inv. č. 2, sign. II-1, kniha č. 1.

SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, Farní úřad Němčice, knihy č. 1-11, přístupné v digitální podobě na adrese <http://digi.ceskearchivy.cz> (ke dni 20. 7. 2011).

SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, Farní úřad Sedlec, knihy č. 1-5, přístupné v digitální podobě na adrese <http://digi.ceskearchivy.cz> (ke dni 20. 7. 2011).

Prameny vydané:

Biskupství českobudějovické, *Katalog Českobudějovické diecéze 1977*, České Budějovice 1977.

Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, České Budějovice 1981.

Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1987*, České Budějovice 1987.

Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1997. Proměnná část*, České Budějovice 1997.

Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 2003. Proměnná část*, České Budějovice 2003.

Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 2010. Proměnná část*, České Budějovice 2010.

BOROVÝ, Klement – PODLAHA, Antonín (edd.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. I-VI*, Praha 1873-1927.

ČÁŇOVÁ, Eliška (ed.), *Nejstarší zповědні seznamy 1570-1666*, Praha 1973.

EMLER, Josef (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II (1253-1310)*, Praha 1882, s. 680-681.

EMLER, Josef (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl I*, Praha 1870.

EMLER, Josef (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl II*, Praha 1872.

EMLER, Josef (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim. Liber septimus (ab anno 1410 usque ad annum 1419)*, Praha 1886.

ERŠIL, Jaroslav (ed.), *Acta summorum pontificum res gestas Bohemica aevi praehussitici et hussitici illustrantia. Pars I*, Praha 1980, s. 26.

FRIEDRICH, Gustav (ed.), *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae. Tomus II (1198-1230)*, Praha 1912, s. 192-193.

FRIEDRICH, Gustav (ed.), *První kniha provolací desk dvorských z let 1380-1394*, Archiv český 31, 1921.

HAAS, Antonín (ed.), *Berní rula. Svazek 27, Kraj prácheňský. I. díl*, Praha 1954, s. 260, 369.

CHALUPA, Aleš (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 1, Rustikál (kraje A-Ch)*, Praha 1964, s. 137.

CHALUPA, Aleš (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K-Ž, sumář a rejstřík)*, Praha 1966, s. 246.

MAREŠ, František (ed.), *Rozvrh far v archidiakonátu bechyňském mezi zbývající duchovenstvo r. 1624*, Praha 1903.

PANGERL, Matthias (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt in Böhmen*, Wien 1865.

PANGERL, Matthias (ed.), *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872.

PODLAHA, Antonín (ed.), *Liber ordinationum cleri IX. (1395-1416)*, Praha 1922.

PODLAHA, Antonín (ed.), *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912, s. 38.

REZEK, Antonín (ed.), *Dopisy rodů hradeckého a rosenberského od roku 1450 do 1526*, Archiv český 7, 1887, s. 201-400.

RŮŽEK, Vladimír (ed.), August Sedláček, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Svazek 2, Atlas erbů. Čechy (1. část). Edice*, Praha 2001.

RŮŽEK, Vladimír (ed.), August Sedláček, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Svazek 3, Atlas erbů. Čechy (2. část). Edice*, Praha 2002.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. V. Bechyňsko*, Praha 1928.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. VIII. Prachensko*, Praha 1931.

TINGL, František Antonín – EMLER, Josef (edd.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim I-X*, Praha 1867-1889.

VAVROUŠKOVÁ, Anna (ed.), *Desky zemské Království českého. Řada I., Kvaterny trhové. Část 1., Kvaterny trhové běžný černý od léta 1541-1542*, Praha 1941.

VAVROUŠKOVÁ, Anna (ed.), *Desky zemské Království českého. Řada I., Kvaterny trhové. Část 2., Kvaterny trhové běžný červený od léta 1542-1543*, Praha 1935.

Literatura:

ANTL, Theodor, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903.

BARTOŠ, František Michálek, *Literární činnost M. J. Husi*, Praha 1948, s. 58.

BENEŠ, Jaromír – STEJSKAL, Aleš – OURODA, Vlastislav, *Historická krajina Netolicka. Specializovaný turistický průvodce*, Netolice 1998.

BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.

BRANIŠ, Josef, *Die Pfarrkirche zu Němčic*, Mittheilungen der K. K. Zentral-Kommission für Denkmalpflege. Neue Folge 16, 1890, s. 91-93.

CUKR, Jiří, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, České Budějovice 2010 (= diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

CUKR, Jiří, *Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

DAVÍDEK, Václav, *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Díl I, Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1850-1970 podle správního členění k 1. lednu 1972. Svazek 1, Úvodní část: Česká socialistická republika (1. část)*, Praha 1978, s. 290-291.

FORBELSKÝ, Josef, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.

GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

HLAVOVÁ, Jana, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachova Březí (1731-1811)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách*, Folia historica bohemia 7, 1984, s. 43-99.

CHYTIL, Alois, *Chytilův místopis Československé republiky*, Praha 1929², s. 882.

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007².

KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.

KETTNER, Jiří, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993.

KOVÁŘ, Daniel, *Tvrz Sedlec u Netolic*, Výběr z prací členů Historického kroužku při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 47, 2010, č. 1, s. 5-21.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Eggenberkové v Českém Krumlově*, in: *Českokrumlovsko 1620-1850*, Český Krumlov 2003, s. 9-22.

MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Prachatickém*, Praha 1913, s. 137-152.

MAUR, Eduard, *Chelčičtí plebáni 1357-1420*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 259-270.

MAUR, Eduard, *Chval z Machovic, Břeněk z Dolan a Jan Valkún z Adlaru – vojenští velitelé táborů před založením Tábora*, Táborský archiv 10, 2000-2001, s. 25-72.

MAUR, Eduard, *Rytíři z Němčic a Vlhlav: nepotismus, mnohoobročnictví a mecenát jihočeské drobné šlechty*, Táborský archiv 12, 2003-2004, s. 61-75.

MENCL, Václav, *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948, s. 131-132.

MRŇA, Jaroslav, *Protocollum domesticum farnosti velkomeziříčské (1816-1938)*, České Budějovice 2009 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

OPPELTOVÁ, Jana – SLAVÍKOVÁ, Věra, *Poklady farních archivů – 2. Pamětní knihy farností*, Informace královéhradecké diecéze 18, 2008, č. 2 (elektronická verze dostupná na adrese <http://ikd.diecezehk.cz/clanek.php?claid=4112> ke dni 20. 7. 2011).

Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí I-XXVIII, Praha 1888-1909.

PODLAHA, Antonín, *Český slovník bohovědný I-V*, Praha 1912-1930.

PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694-1710). Část první*, Praha 1917.

POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech. 2, K-O*, Praha 1978, s. 461-462.

PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I.-IV.*, Praha 1947-1957.

Příruční slovník jazyka českého. Díl V. S-Š, Praha 1948-1951; elektronická verze k dispozici na adrese <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/> (ke dni 20. 7. 2011).

PUBAL, Václav, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1976².

PUMPR, Pavel, *Hospodaření kostelů na hlubockém panství ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století* (= diplomová práce Masarykovy univerzity v Brně), Brno 2001.

RŮŽKOVÁ, Jiřina a kol., *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. II. díl*, Praha 2006, s. 342.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý (Písecko)*, Praha 1890.

SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1998², s. 638.

SCHALLER, Jaroslav, *Topographie des Königreichs Böhmen. Dritter Theil, Prachiner Kreis*, Praha-Wien 1790, s. 114.

SOMMER, Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt. Achter Band, Prachiner Kreis*, Praha 1840, s. 384-385.

STANĚK, Libor, *Pamětní knihy farního úřadu Malenice (1734-1845)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

STARÝ, Václav, *Němčice*, Výběr 7, 1970, č. 1, s. 51.

Statistický lexikon obcí České republiky 1992, Praha 1994, s. 194.

STUHLÁ, Pavla, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

ŠTOVÍČEK, Ivan, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

TRAJER, Johann, *Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis*, České Budějovice 1862, s. 152-157.

TRUHLÁŘ, Jan Václav, *Farní kostel v Němčicích*, Method 13, 1887, s. 110-113, 126-128, 136-139.

TRUHLÁŘ, Jan Václav, *Kostely a kaple na osadě netolické*, Method 13, 1887, s. 1-2, 13-22, 30-33.

WAGNEROVÁ, Miluše, *Farní kronika Olešnice (1787-1887)*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

ZÁLOHA, Jiří, *Přehled vývoje eggenberské državy v jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 27, 1958, s. 27-29.

ZÁLOHA, Jiří, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*, Hluboká nad Vltavou 1991.

ZILYNSKÁ, Blanka, *Záduší*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 535-548.

Inventáře:

SOkA Prachatice, *Archiv obce Němčice 1888-1945 (1956). Inventář*, archivní pomůcka č. 1117.

SOkA Prachatice, *Farní úřad Němčice 1711-1958. Inventář*, archivní pomůcka č. 1026.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Ediční poznámka

Příloha č. 2 – Přepis starší němčické farní pamětní knihy

Příloha č. 3 – Jmenný a místní rejstřík k edici

Příloha č. 4 – Mapy

Mapa č. 1: Državy majitelů Němčic ve 14. a 16. století

Mapa č. 2: Vývoj obvodu němčické farnosti

Příloha č. 5 – Tabulky

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel Němčic

Tabulka č. 2: Přehled známých duchovních správců němčické farnosti

Tabulka č. 3: Přehled kronikářů němčické fary

Tabulka č. 4: Témata zápisů v mladší pamětní knize

Příloha č. 6 – Fotografie mladší pamětní knihy

Obrázek č. 1: Desky pamětní knihy

Obrázek č. 2: Pečeť a podpis hejtmana netolického velkostatku

Příloha č. 7 – Ukázky písma jednotlivých kronikářů

Obrázek č. 3: Jan Václav Flígl (titulní strana)

Obrázek č. 4: Jan Václav Flígl

Obrázek č. 5: Ignác Meinhard

Obrázek č. 6: Josef Bican

Obrázek č. 7: František Toušek

Obrázek č. 8: František Žlábek

Obrázek č. 9: Matouš Ledvina

Obrázek č. 10: Antonín Trčka

Obrázek č. 11: Matěj Bolech

Obrázek č. 12: Matěj Bohatý

Obrázek č. 13: Josef Hovorka

Příloha č. 8 – Fotografie němčického kostela a budovy fary

Obrázek č. 14: Pohled do presbytáře

Obrázek č. 15: Klenba obou lodí s opěrnými pilíři

Obrázek č. 16: Pohled na kostel od západu

Obrázek č. 17: Budova bývalé fary

Obrázek č. 18: Pohled od východu na presbytář a boží muka

Obrázek č. 19: Pohled na předsíň při jižní stěně kostela

Příloha č. 1 – Ediční poznámka

Při přepisu pamětní knihy jsem se snažila dodržet ediční zásady pro vydávání novověkých pramenů.²⁸⁴ Vzhledem k tomu, že v originále pamětní knihy nejsou očíslovány strany ani listy, byla v této edici pro snazší orientaci užitá foliace.²⁸⁵ Čísla folií, počínaje 1^r, jsou uvedena v hranatých závorkách přesně tam, kde text pokračuje na další straně. Jednotlivé zápisy v pamětní knize byly odděleny formou odstavců.

K přepisu byla užitá transliterace, protože se v editovaném materiálu nenachází český text, avšak pro větší srozumitelnost byly oproti originálu provedeny některé drobné úpravy. Dle originálu byly zachovány případné chyby v gramatice či pravopise (např. „*carities*“ místo „*caritas*“) včetně psaní velkých písmen. U vlastních jmen osobních a místních však byla velká písmena případně doplněna. Jednoznačné chyby jsou označené vykřičníkem v hranatých závorkách [!]. Dle logických souvislostí a větné stavby byla doplněna interpunkce, původní však byla respektována. K řadovým číslovkám byla připsána tečka; netýká se to však těch číslovek, jež mají v originále koncovku uvedenou v horním indexu. U datací tedy nebylo provedeno sjednocení (ze snahy o zachování autenticity textu).

Další změnou oproti originálu je rozepisování zkratk, číslic v názvech měsíců (např. „*8bris*“), případně zjevně vynechaných slov, a to do hranatých závorek. Tímto způsobem byly rekonstruovány i nedochované části slov; v případě, že nebylo možné konce řádků rekonstruovat, byl tento problém označen hranatými závorkami se třemi tečkami [...]. Závorky užitě v originálním textu byly přepsány jako obvyklé kulaté (...). Přeskrtnutý text byl uveden do špičatých závorek <...>; vpisky a pozdější přípisy byly označeny složenými závorkami {...}. Za slova, jejichž přepis není jistý, je umístěn otazník v hranatých závorkách [?].

V německé části textu se často objevuje kolísání psaní „i“ a „y“, což bylo ponecháno dle originálu. Ovšem hojně používané „ff“ bylo přepsáno na „f“ a ve

²⁸⁴ Ivan ŠTOVÍČEK, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

²⁸⁵ Důvodem užití foliace je snaha odlišit listy starší němčické farní pamětní knihy od té mladší, do jejíhož paginovaného svazku jsou vloženy.

slovech, v nichž se v originále vyskytuje „u“ místo „v“ (např. uon/von), byl také tento jev opraven.

Marginální glosy se dochovaly torzovitě, a proto byl pokus o jejich přepis zařazen do poznámkového aparátu. Podtrhávání bylo uvedeno do přepisu v souladu s originálem.

Většina textu je psána latinsky, až poslední list [fol. 5] obsahuje německý text. Počítáme-li s tím, že latinský text je psán humanisticky a německý kurentem, není nutné písmo v přepisu rozlišovat. Je však třeba podotknout, že v rámci německého textu se nachází několik humanisticky psaných slov latinského původu, což bylo ostatně obvyklé.

K vytvoření poznámkového aparátu byly použity zvláště *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*,²⁸⁶ *Ottův slovník naučný*,²⁸⁷ k identifikaci lokalit Profousův soupis místních jmen;²⁸⁸ dále kniha P. Stuchlé *Prachatický vikariát*²⁸⁹ a článek J. V. Truhláře, věnující se popisu němčického kostela a dějinám fary.²⁹⁰

K edici je připojen rejstřík vlastních jmen osobních a místních.

²⁸⁶ Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993.

²⁸⁷ *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909.

²⁸⁸ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I.-IV.*, Praha 1947-1957.

²⁸⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

²⁹⁰ Jan Václav TRUHLÁŘ, *Farní kostel v Němčicích*, Method 13, 1887, s. 110-113, 126-128, 136-139.

Příloha č. 2 - Přepis starší němčické farní pamětní knihy

[fol. 1^r]

Liber Memorabilium Iussu Reverendissimi {ac} Illustrissimi Domini Domini Ioannis Andreae Kayser, Episcopi Suffraganei Pragensis, nec non in Spiritualibus Vicarii Generalis et Officialis²⁹¹ inchoatus Anno Domini 1759 a me Ioanne Wenceslao Fligl Curato Niemczicensi.²⁹²

[fol. 2^r]

Anno Domini 1757 1ma Aprilis accepi possessionem beneficii huiusce, oviculas nonnisi 556 pasienas reperi.

Hoc eodem anno in mense Majo habitus est conflictus inter militem Caesareo-Regium uti et Regem Borussiae;²⁹³ conflictu finito non adeo favorabili miles noster satis numerosus Se recepit Pragam non procul antehac ab eadem Curtate stratagemati[?] bellico expositus ibidemq[ue] aliquot Septimanis oclusus per admodum felicem penes Kollinium²⁹⁴ ac victoriosum belli exitum cum eodem hoste ab obsidione redemptus est tandem vero Brevi in Saxonia, Brevi in Silesia erigebatur belli Theatrum.

Eodem anno installatus sum 4ta Septembris a Venerabili ac Illustrissimo Domino Ioanne Francisco libero Barone Kfeller de Sachsengrünn, Decano Prachaticensi et Archi Episcopali Vicario Foraneo,²⁹⁵ praesente quoque deputato ex Parte Serenissimi Patroni

²⁹¹ Jan Ondřej Kayser z Kaysernu, generální vikář, světití biskup pražský, titulární biskup termský a v letech 1775-1776 biskup královéhradecký, vysvěcený roku 1760, zemřel v roce 1776. J. KETTNER, *Dějiny*, s. 242.

²⁹² Jan Václav Fligl, v letech 1757-1772 farář v Němčicích, v letech 1759-1771 vedl tuto pamětní knihu. Viz s. 43-44 této práce.

²⁹³ Zápís o sedmileté válce (1756-1763), kde stála habsburská monarchie proti pruskému králi Fridrichu II. Viz *Ottův slovník naučný. Dvacátý druhý díl*, Praha 1904, s. 776-778.

²⁹⁴ U Kolína svedlo roku 1757 vojsko habsburské monarchie vítěznou bitvu s pruskou armádou. Viz TAMTÉŽ.

²⁹⁵ Jan František Kfeller, svobodný pán ze Sachsengrün, byl děkanem v Prachaticích a v letech 1753-1762 tamním vikářem. P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 263.

Domini Domini in Schwartzenberg et Ducis in Krummau²⁹⁶ Commissario Praenobili Domino Ignatio Nawratil, Domini Nettolicensis Aeconomia Directore.²⁹⁷

Anno 1758 nives in Martio decediae segetes in compluribus locis nimium possum dederunt ita quidem ut hyemale Semen inarare, <novumque> {et loco ejus} vernale tercie mandare necessie fuerit et vel adeo exorta est magna caritas siquidem siligo cum tritico ultra 5 fl[orenos] avena vero cum hordeo ultra 4 fl[orenos] pretium attigerit.

Anno 1759 27ma Iunii habui visitationem canonicam Generalem per Reverendissimum, ac Amplissimum Dominum Dominum Ioannem Andream Kayser, Vicarium in Spiritualibus Generalem et Officialem, qui Pistinio²⁹⁸ ad me, inde vero Elhenicum²⁹⁹ se contulit, plenus favoribus et gratiis paternis.

[fol. 2^v]

{Ecclesia Niemczicensis tribus sub numero triplici provisa est [altaribus] portatilibus.}

Reverendissimus ac Celsissimus Sac[ri] Rom[ani] Imp[erii] Princeps Dominus Dominus Martinus Dei et Apostolicae Sedis Gratia Archi-Episcopus Pragensis,³⁰⁰ in cuius vero honorem nihil prorsus notatum est.³⁰¹

Anno Domini 1696 18va Aprilis consecravit altare portatile Reverendissimus ac Illustrissimus Dominus Ioannes Ignatius Episcopus Millevitanus³⁰² in honorem S[ancti]

²⁹⁶ Patronem němčického benefícia byl v té době Josef Adam, kníže ze Schwarzenberku a vévoda českokrumlovský. Viz J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*.

²⁹⁷ Ignác Navrátil byl tehdy hejtmanem schwarzenberského netolického velkostatku, do něhož spadaly částečně i Němčice.

²⁹⁸ Ves Pištín je centrem farnosti, jež sousedí s farností němčickou.

²⁹⁹ Město Lhenice na Prachaticku.

³⁰⁰ Není jasné, o koho jde. Jedinou možností je Martin Medek z Mohelnice, jenž byl pražským arcibiskupem v letech 1581-1590. Viz J. KETTNER, *Dějiny*, s. 208. Navíc je tento zápis zcela bez kontextu, postrádá dataci a větnou logiku. Má spíše podobu pouhé titulatury.

³⁰¹ Na levém (vnějším) okraji se nachází fragment marginální poznámky „Sub Num[ero] 19 ad S[anctum] [Leonar]dum.“ Níže se při zprávách o svěcení ostatků nacházejí zbytky dalších dvou marginálií (viz následující poznámky). Naštěstí je lze alespoň zčásti rekonstruovat, protože s nimi pracoval J. V. Truhlář. Dle jeho interpretace tedy byly (nevíme kdy) vysvěceny neznámé ostatky v oltáři sv. Linharta, a to právě oním arcibiskupem Martinem. Viz J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 127. Číslo uvedená v margináliích snad znamenají odkazy na listinný materiál (nejspíše potvrzení o vysvěcení ostatků) ve farní registratuře.

Adalberti, ac reliquiarum S[anctorum] S[anctorum] Martyrum Venantii S[anctorum] S[anctae] Claudae, Theodoraе et S[ancti] Martini M[artyris].³⁰³

Anno Domini 1739 26. Iunii consecravit Altare portatile Reverendissimus ac Illustrissimus Dominus Ioannes Rudolphus e Comitibus de Shpork, Dei et Sedis Apostolicae Gratia Episcopus Adratensis ac Suffraganeus Pragensis,³⁰⁴ in honorem Omni potentis Dei et B[eatae] V[irginis] et Omnium Sanctorum, specialiter vero S[ancti] Columbani M[artyris], Sylverii et Vincentiae M[artyroru]m.³⁰⁵

Anno 1760 Sumpsit exordium Suum Dataria, titulata Subsidium Militare, in qua Clerus Archi-Diaecesanus per centum, subinde vero per centum octoaginta Millia pecuniae numerare debuit, praeter contributionis nummum ac alia a Dominio praescripta tributa, ast haec omnia propter bellum a Clero exigebantur vere ingemuimus ac unanimiter clamavimus da pacem Domine in diebus nostris, haec dum Sergisi[?], fuit bellum adhucdum in sua continuatione in Silesia et Saxoniae cum Rege Borussiae.

{Anno 1760 erectum est Organum constatit 148 fl[oreni]. Teritorium contribuerunt 35 fl[oreni].}

[fol. 3^r]

Anno 1761 propter Auram pluviosam non poterant homines Semen hyemale terrae mandare. Siquidem plurimi nec triticum seminare poterant, quod alias feriis 4 temporum ante Festum S[ancti] Mathaei³⁰⁶ solo mandatus.

Anno 1762 fuit rursus frumentum caro pretio et quidem primo <ante Messem> prope Messem elevatum est pretium ejusdem.

³⁰² Jan Ignác Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, titulární biskup milevitský a pražský světicí biskup. Vysvěcen byl roku 1679, zemřel roku 1701. J. KETTNER, *Dějiny*, s. 242.

³⁰³ Také tento text byl doplněn marginální poznámkou, z níž se dochoval jen zlomek „20 ad [A]ram [Ma]iorem.“ Na jejím základě J. V. Truhlář k tomuto problému uvádí, že ostatky byly vysvěceny pro velký oltář. Viz J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 128.

³⁰⁴ Jan Rudolf hrabě Špork byl titulárním biskupem adraským a pražským světicím biskupem. Vysvěcen byl roku 1729, zemřel roku 1757. J. KETTNER, *Dějiny*, s. 242.

³⁰⁵ K tomuto zápisu patří fragment marginálních poznámek „N[umero] 21 [o]mnem [?]om[?]“.“

³⁰⁶ Svátek sv. Matouše připadá na 21. září. Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 907.

Anno Eodem ad finem cessavit bellum cum Rege Borussi[ae].³⁰⁷

Anno Domini 1763 27. Iunii exortum est circa horam Nonam vesperi nubifragium <ita dicendo> siquidem Matutino tempore omnia prata aquis plena uti et Pesci penes Carasin.³⁰⁸ Susque deque commixtae in unam ita dicendo piscinam cohaeserunt, etsi fortassis tota non pluvia durasset nec domus in pago intacto Masissent nam Shtephano Holub hujati[?] rustico toto cubile vulgo Sekniczy³⁰⁹ ruinavit.

Hoc eodem anno 4. [Octo]bris erecta est ara S[ancti] Francisci Seraphici expensis Fratrum et Sororum S[ancti] tertii Ord[ini].³¹⁰

Anno eodem 12 Apostoli, quae pendent circa aram Majorem uti, et 14 Imagines Passionem Domini nostri Iesu Kristi repraesentantes, quas {posteriores} dono obt[ine]it una Domina Kuttensbergensis³¹¹ Anna Brajer[i].

Anno 1764 9na Iunii tabernaculum Novum solide mauratum, in labore completum est per Wenceslau[m] Faber.³¹² Pictorem Prachaticensem constitit 140 fl[oreni].

Anno eodem imposui ego Ioannes Wenc[eslaus] Fligl, Curat[us] loci indignus, lapidem Fundamentalem pro turr[i] Niemtzitzensi in praesentia parvulorum Scholarium et rusticorum Niemtzitzensium, cui aedificio succurrit filialis Ecclesia Planitzensis³¹³ cum mille 2000 fl[oreni].

³⁰⁷ Je opět zmiňován pruský král Fridrich II., a to v souvislosti s koncem sedmileté války.

³⁰⁸ Karasin je název rybníka nedaleko Němčic.

³⁰⁹ Jedná se o nářeční český výraz pro světnici (též sednice, zde seknice). Viz *Příruční slovník jazyka českého* na adrese <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/>.

³¹⁰ Tzv. terciáři neboli třetí řád sv. Františka byl založen papežem ve 13. století v rámci františkánského řádu. Jednalo se o sdružení laiků, kteří sice vedli zbožný život, ale mohli pobývat u svých rodin a věnovat se svému zaměstnání. Viz *Ottův slovník naučný. Dvacátý pátý díl*, Praha 1906, s. 249-250.

³¹¹ Jedná se o Kutnou Horu.

³¹² Václav Faber byl prachatický malíř, který vytvořil tabernákl pro hlavní oltář němečického kostela. J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 127.

³¹³ Dle J. V. Truhláře se jedná o kostel v Blanicích (u Bavorova). J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 138.

{Anno 1765 loco 14 Imaginum passionem D[omi]ni repraesentantium dedi alias majores, priores etiam fuerunt valde parvae et exiguae picturae, Ecclesiae improportionatae.}

[fol. 3^v]

Anno 1764 12. Maji fuit introductio 13. Inthronizatio R[everen]dissimi ac Celsissimi Principis Petri Anthonii e Comitibus Brzichovsky Archi-Episcopi Pragensis.³¹⁴

Anno 1765 6ta [Septem]bris fuerunt tractae campanae ad novam turrim et compulsatae prima vice pro Augustissimo Romanorum Imperatore Franciso Primo³¹⁵ {pientissime[!] Oeniponti³¹⁶ Defuncto},

die 11. Mensis et Anni ejusdem fuit tractus nodus et crux supra novam turrim in praesentia Praenobilis D[omi]ni Ignatii Nawratil, Domini Nettolicensis Oeconomiae Rectoris, Venerabilis D[omi]ni Francisci Schober,³¹⁷ Decani Elhenitzensis et Vicariatus foranei Secretarii Praenobilis, D[omi]nae Anna de Ronnenfeld, D[omi]ni Mathiae Sturani, Domini Nettolicensis Quaestoris, ac in praesentia mea, Ioh[anni] Wenc[eslai] Fligl Ecclesiae Parochi.³¹⁸

Anno Domini 1765 erecta est Ara nova <S[anct]i Leonardi> {Beatae Dolorosae} pro labore Sculptori Sacro Coronensi³¹⁹ dati sunt 40 fl[oreni].

Hoc eodem anno debuimus dare exactam Fascionem o[mn]ium Parochialium reddituum et quidem Iussu R[everen]dissimi Officii fuerunt quoque nobis a proportione proventuum dictatae classes impressae vulgo Classens Strüvo[?] meum Beneficium licet a me, ad quadam classem ab initio positum tandem a gubernio ad Quintam transire

³¹⁴ Antonín Petr hrabě Příchovský z Příchovic se stal v roce 1764 pražským arcibiskupem, jímž zůstal až do své smrti roku 1793. J. KETTNER, *Dějiny*, s. 212.

³¹⁵ Jedná se o Františka Štěpána Lotrinského (1708-1765), od roku 1745 římskoněmeckého císaře a manžela Marie Terezie. Viz *Ottův slovník naučný. Devátý díl*, Praha 1895, s. 636.

³¹⁶ Je míněn Innsbruck, kde František Štěpán Lotrinský zemřel roku 1765. Viz TAMTÉŽ.

³¹⁷ František Šobr, děkan ve Lhenicích a v té době vikariátní sekretář. J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 138.

³¹⁸ Tento zápis interpretoval J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 138.

³¹⁹ Zmiňovaný řezbář ze Zlaté Koruny, jenž vytvořil oltář Panny Marie Bolestné, není blíže znám.

debut, et vel adeo plus solvere et numerare necesse fuit {oppositio nihil Donificavit hoc in passu}.

Anno 1764 maurata est Beata Dolorosa, item aliquantum restaurata ara S[anctae] Annae, item ante Cymeterium[!] erecta est nova crux trabalis, expensae consistunt in 145 fl[orenis].

Hoc eodem anno appensae sunt a Sinistris tres majores imagines a Sinistris Dolorosae Beatae, atque praeterea accepi duas mundas albas, unam a D[omi]na Nulenerin Budvito,³²⁰ alterum a D[omi]na

[fol. 4^r]

Sophia Shtikin ex Seltz.³²¹ S[anctus] Leonardus cum fratrum non habuerit in Ara Beatae Dolorosae, translatus est ad aram S[anctae] Annae.

Eodem anno factae Sunt duae portae, una ad Sacristiam, altera ad Cymeterium[!].

Anno 1769 curavi dealbari[!] et noviter decolorari Ecclesiam, dedi 28 fl[orenos].

Anno 1769 curavi dealbari[!] foris Ecclesiam vestibulum reformavi, quia prorsus miserae formae fuit, etiam idipsum de novo tectum fuit.

Anno 1770 16ta [Septem]bris accepi D[omi]num Capellanum Ferdinandum Pau[...] ex Aula Regia,³²² quem Ill[ustris]mus D[ominus] D[ominus] Ep[iscopu]s Kayser ad Parochiam meam pro Cooperatore et Capellano meo Niemczicium ordinavit.

Anno 1770 23^{tio} [Novem]bris debui cum Matricis comparere in Regio Districtu Pisecae³²³ ibidemque ibidemque apud Commissionem Mutarem tam baptizati, copulati et Sepulti ab Anno 1740 usque ad Annum 1770 perlustrati et conscripti fuerunt.

³²⁰ Jedná se o České Budějovice.

³²¹ Sedlec je vesnice nedaleko Němčic, jež byla v té době součástí němčické farnosti.

³²² Zmiňovaného němčického kaplana Ferdinanda, přicházejícího ze Zbraslavského kláštera, nelze blíže identifikovat, protože se v pamětní knize nedochovalo celé jeho jméno.

³²³ Jedná se o Písecký kraj, kam Němčice částečně spadaly.

Anno 1770 14ta [Novem]bris com[m]unicata est nobis a Sua Augustissima Majestate³²⁴ methodus et norma, quomodo baptisati, copulati, Sepulti more Silesitico ad Matricam inferi debeant.

Anno eodem fuit magnus defectus in Segetibus et vel ideo carities et penuria inter homines.

Hoc eodem Anno curavi feri statuam S[anctae] Barbarae, quam exornavit Wenc[eslaus] Faber, pictor Prachaticensibus,³²⁵ cum adhaerentibus 2 Imaginibus S[ancti] Isidori et Floriani.

Hoc eodem Anno curavi feri Vesticulam rubri coloribus cum fimbriis aureis B[eatae] V[irginis] M[ariae] in Ara Majori, constitit 24 fl[oreni], ex eadem materia et Ciborium coopertum est.

Anno 1770 23. Iulii administravit Niemczicii praeter Visitationem G[ene]ralem R[everen]dissimus ac Ill[ustrissi]mus D[ominus] Io[annes] Andr[eas] Kayser Sacramentum Confirmationis, hoc eodem Anno et Sequenti numeratae Sunt a Militibus Regularibus omnes domus et Parochiae praeterea Matricas in officio Districtus ab Anno [17]40mo usque ad [17]70^{num} perlustratae Sunt, quas de Mandato Consistoriali eo devehere erga refusionem expensarum iteneralium devehere debuimus.

Anni 1771 fuit magna carities[!] Siligo, pretium Suum auxit ad 10 fl[oreni], triticum ad 12 fl[oreni] et nisi Ungaria opem tulisset populus fame perire debuisset.

fol. 4^v

Venerabilis Dominus Ioannes Wenceslaus Fligl Niemczicio promotus fuit Ledenicium³²⁶ A[nn]o 1772.

Ei Succedit in beneficio Niemczicensi Venerabilis D[ominus] Ioannes Polak, patria Czernicensis,³²⁷ eodem anno ad initium Aprilis, ab hac promotus Lischovium.³²⁸

³²⁴ Řeč je nejspíše o Marii Terezií (1717-1780), české a uherské královně a manželce římskoněmeckého císaře Františka Štěpána Lotrinského. Viz *Ottův slovník naučný. Šestnáctý díl*, Praha 1900, s. 847-848.

³²⁵ Jde o téhož malíře, který byl zmiňován na fol. 3^r; viz výše, pozn. 312.

³²⁶ Jedná se o nynější městyš Ledenice.

A[nn]o 1783 vixit hic loci 11 annis memoria dignum, quid fuerit non reperio praeter quid aram S[anct]i Isidori in atrio Ecclesiae (qu[o]d in parochia reposita erat), expensis Petri Kotus rustici ex Wihlaw³²⁹ et aliorum benefactorum erigi curaverit.

Hinc Successit in Beneficio V[enera]b[il]is D[omi]nus Ioannes Korbisch, oriundus Husinecio, promotus ex Administratiore Sicoczcensi.³³⁰

A[nn]o D[omi]ni hic vir omnem operam restaurandae aedi Parochiali adhibuit, et cum affectu finivit restaurando ubitia[?] Parochi, et famulici impositii novis fenestrii et munitis[?] oratibus.

[fol. 5^r]

Ex officio

In Gemoscheit[?] eines von dem Hochlöblichen K[aiserlichen] K[öniglichen] Landes Gubernio ergangenen Generalis wirdt ein Schriftlicher Betrag von seithen des zeitlichen Dechendes in Nettolitz³³¹ mit dem Herrn Pfarrer zu Strtschitz³³² wegen Versehung des dorfs Kholowitz,³³³ und mit dem Herrn Pfarrer zu Niemtschitz wegen denen dorfschaften Mahauss, Sedlowitz und Swieretitz.³³⁴ Hiermit geschlossen das obbenante Beede Wohl Ehrwürdige H[och]l[ö]bliche Pfarrere aus Christlicher Liebe und gutten Nachbarshafft, wir die diese Einverständnus zwishen uns, das ein Herr Nachbahr dem andern in geschäftten der Seel-sorge beygestrungen, schon Vormahls gewessen Hiermit Schriftli[ch] bestettiget, das in fahl der noth von den Nehendern Seelsorger mit der

³²⁷ Jan Polák byl v letech 1772-1783 farářem v Němčicích a je autorem tohoto zápisu. Zmiňována je ves Černice, odkud pocházel. Viz s. 44 a 54 této práce.

³²⁸ Jan Polák přestoupil roku 1783 do Lišova.

³²⁹ Vhlavy, jedna z obcí spadajících do němčické farnosti.

³³⁰ Jan Korbiš byl v letech 1783-1788 němčickým farářem; předtím byl administrátorem skočické fary a pocházel z Husince. Je autorem tohoto zápisu. Viz s. 44 a 54 této práce.

³³¹ Město Netolice nedaleko Němčic, sídlo děkana a v určitých obdobích (zejm. 1764-1787) i okrskového vikáře, viz P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 25.

³³² Strýčice, sídlo sousední fary.

³³³ Chvalovice, obec nedaleko Němčic, tehdy spadající do netolické farnosti.

³³⁴ Vesnice Mahouš, Zvěřetice a Sedlovice, spadající do netolické farnosti a ležící v sousedství Němčic.

Heyl[igen] Tauf und Versehung deren Krancke[n] mit Erfoderlichen Heyl[igen] Sacramenten auffs Eyfrigste Beygekom[m]en wirdt werden.

Diese Convention und Einverstendnus wirdt von uns mit eigenhändiger Nahmens unterschrift und forgetruckten, Peetshafts fertigung begräftiget. So geschehen in Nettolitz den 16. May Anno 1773.

L[ocus] S[igilli] Carl Joseph Pallentin,³³⁵ Canon[icus] in Alt Punczlau,³³⁶ Ertz-bischäfl[icher] Vic[arius] For[aneus] und Dechennt in Nettolitz.

L[ocus] S[igilli] P[ater] Joannes Polak Curatus p[len]o t[itul]o Niemczicensis.

Ex parte Reverendissimi Archi Episcopalis Pragensis Consistorii Suprascripti Conventio approbatur, ratificatur, et Confirmatur,

[fol. 5^v]

valitura usque ad ulteriorem Ejusdem R[everen]dissimi officii ordinationem, Praga ex Cancell[ario] Archi Episcopali die 11. octobris 1773.

L[ocus] S[igilli] Carolus Krziz,³³⁷ Secretarius.

Miscellanea in praesenti libro adnotata, ex mandato Reverendissimi ac Amplissimi Episcopalis Budvicensis Consistorii atempte, perlegi die 30. Januarii 1796; quod contra Altissimas Caes[areas] Regias ordinationes exotice foret, in iisdem non inveni.³³⁸

Joannes Horsky,³³⁹ Ep[iscopalis] Vic[arius] For[aneus] Wodnian[ensis], Decanus Netholicii.

³³⁵ Karel Josef Palentin byl děkanem ve Volarech a od roku 1764 v Netolicích, v letech 1762-1787 působil jako zdejší vikář. P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 263.

³³⁶ Míneň je Stará Boleslav.

³³⁷ Karel Kříž, sekretář pražského arcibiskupství.

³³⁸ Zpráva okrskového vikáře o tom, že v němčické farní pamětní knize nenalezl žádné protistátní zápisy. Kontrola byla provedena na základě guberniálního nařízení z roku 1795. Viz s. 53 této práce.

³³⁹ Jan Horský byl děkanem v Netolicích (do roku 1799) a zároveň vodňanským vikářem. Viz T. ANTL, *Dějiny*, s. 95.

Příloha č. 3 – Jmenný a místní rejstřík k edici

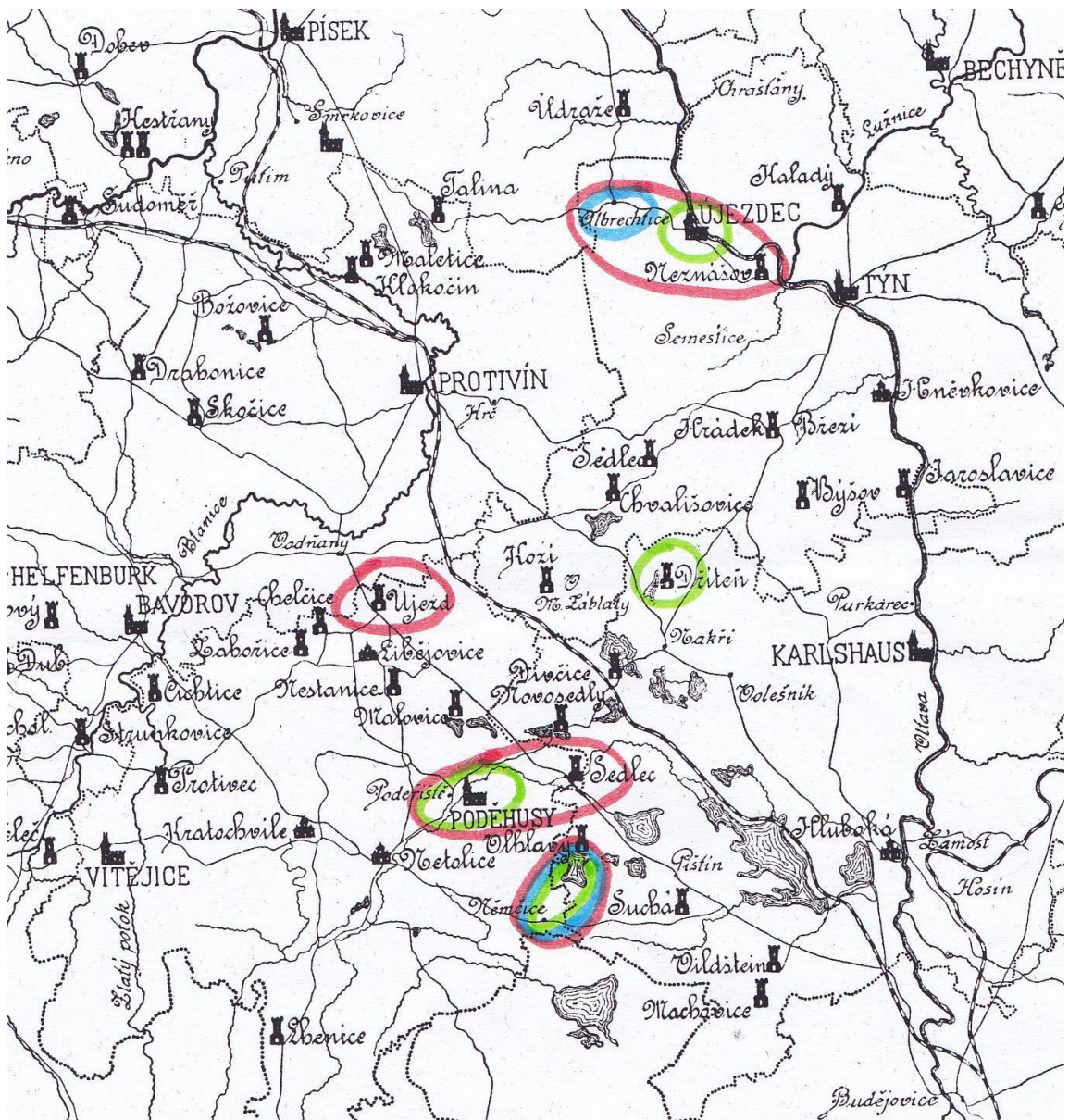
- sv. Anna - fol. 3^v, 4^r
- sv. Barbora - fol. 4^r
- Blanice, ves na Vodňansku - fol. 3^r
- Brajerová, Anna, paní z Kutné Hory - fol. 3^r
- Černice, ves - fol. 4^v
- České Budějovice, město - fol. 3^v
- Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, Jan Ignác, pražský světící biskup - fol. 2^v
- Faber, Václav, prachatický malíř - fol. 3^r, 4^r
- Ferdinand, němčický kaplan - fol. 4^r
- Flígl, Jan Václav, němčický farář - fol. 1^r, 3^r, 3^v, 4^v
- sv. Florián - fol. 4^r
- sv. František - fol. 3^r
- František I. Štěpán Lotrinský, římskoněmecký císař - fol. 3^v
- Fridrich II., pruský král - fol. 2^r, 2^v, 3^r
- Holub Štěpán, rolník - fol. 3^r
- Horský, Jan, vodňanský vikář - fol. 5^v
- Husinec, město - fol. 4^v
- Chvalovice, ves na Netolicku - fol. 5^r
- Innsbruck, město v Tyrolích - fol. 3^v
- sv. Isidor - fol. 4^r, 4^v
- Karasín, rybník - fol. 3^r
- Kayser z Kaysernu, Jan Ondřej, generální vikář a světící biskup pražský - fol. 1^r, 2^r, 4^r
- Kfeller de Sachsengrün, Jan František, prachatický vikář - fol. 2^r
- sv. Klaudie - fol. 2^v
- Kolín, město - fol. 2^r

sv. Kolumbán - fol. 2^v
Korbiš, Jan, němčický farář - fol. 4^v
Kotus, Petr, rolník z Vhlav - fol. 4^v
Kříž, Karel, sekretář pražského arcibiskupství - fol. 5^v
Ledenice, městys - fol. 4^v
Lhenice, město - fol. 2^r
sv. Linhart - fol. 3^v, 4^r
Lišov, město - fol. 4^v
Mahouš, ves na Netolicku - fol. 5^r
Panna Marie - fol. 2^v, 3^v, 4^r
Marie Terezie Habsburská, česká a uherská královna - fol. 4^r
sv. Martin - fol. 2^v
sv. Matouš - fol. 3^r
Medek z Mohelnice, Martin, pražský arcibiskup - fol. 2^v
Navrátil, Ignác, hejtman netolického velkostatku - fol. 2^r, 3^v
Němčice, ves na Netolicku - fol. 1^r, 2^v, 3^r, 4^r, 4^v, 5^r
Netolice, město - fol. 5^r
Nulenerová, paní z Českých Budějovic - fol. 3^v
Palentin, Karel Josef, netolický vikář - fol. 5^r
Pištín, ves na Českobudějovicku - fol. 2^r
Polák, Jan, němčický farář - fol. 4^v, 5^r
Praha, město - fol. 2^r
Příchovský z Příchovic, Antonín Petr, pražský arcibiskup - fol. 3^v
z Ronnenfeldu, Anna - fol. 3^v
Sasko - fol. 2^r, 2^v
Sedlec, ves na Českobudějovicku - fol. 4^r

Sedlovice, ves na Netolicku - fol. 5^r
ze Schwarzenberku, Josef Adam - fol. 2^r
sv. Silverius - fol. 2^v
Skočice, ves na Strakonicku - fol. 4^v
Slezsko - fol. 2^r, 2^v
Stará Boleslav, město - fol. 5^r
Strýčice, ves na Českobudějovicku - fol. 5^r
Sturanius, Matěj, pokladník netolického velkostatku - fol. 3^v
Šobr, František, děkan ve Lhenicích - fol. 3^v
Špork, Jan Rudolf, pražský světící biskup - fol. 2^v
Štiková, Sofie, paní ze Sedlce - fol. 4^r
sv. Teodora - fol. 2^v
Uhry - fol. 4^r
sv. Venancius - fol. 2^v
sv. Vincencius - fol. 2^v
Vhlavy, ves na Českobudějovicku - fol. 4^v
sv. Vojtěch - fol. 2^v
ze Zlaté Koruny, řezbář - fol. 3^v
Zvěřetice, ves na Netolicku - fol. 5^r

Příloha č. 4 – Mapy

Mapa č. 1: Državy majitelů Němčic ve 14. a 16. století

Legenda:

- modře je označeno jádro majetku vladyků z Němčic a Vhlav k roku 1388;
- červeně jsou označeny oblasti majetku Kořenských z Terešova ve dvacátých letech 16. století;
- zeleně jsou označeny nejdůležitější državy Jana Malovce z Malovic k roku 1548.

Toto schéma bylo vytvořeno z výřezu z mapy, jež je přílohou knihy Augusta SEDLÁČKA, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý (Písecko)*, Praha 1890. Původní mapu kreslil Vojtěch Král z Dobré Vody.

Mapa č. 2: Vývoj obvodu němčické farnosti

Legenda:

- červeně jsou podtrženy vesnice, jež tvořily němčickou farnost do roku 1785;
- zeleně jsou podtrženy vesnice, jež přibýly do farnosti v roce 1785;
- žlutý rámeček označuje vesnice, jež tvoří němčickou farnost od roku 1878.

Příloha č. 5 – Tabulky

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel Němčic

(na základě použitých pramenů a literatury, zvláště Václav DAVÍDEK, *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Díl I, Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1850-1970 podle správního členění k 1. lednu 1972. Svazek 1, Úvodní část: Česká socialistická republika (1. část)*, Praha 1978, s. 290-291.)

<i>Rok</i>	<i>Počet domů</i>	<i>Počet obyvatel</i>
1656	14	-
1757	14	-
1790	26	-
1840	28	175
1862	36	197
1880	36	213
1900	39	183
1921	39	198
1930	41	182
1950	39	166
1970	29	117
1992	-	158
2010	-	186

Tabulka č. 2: Přehled známých duchovních správců němčické farnosti

(na základě použitých pramenů a literatury)

<i>Jméno</i>	<i>Rok nástupu na němčickou faru</i>	<i>Rok odchodu z němčické fary, resp. úmrtí</i>	<i>Funkce (u administrátorů též sídlo)</i>
Mikuláš	neznámý	1360	farář
Svatoslav	1360	neznámý	farář
Blažek	neznámý	1390	farář
Chval z Újezda	1390	1395	farář
Petr Holec z Vlhav	1395	po roce 1404	farář
Řehoř Jakub Lomnický	před rokem 1624	po roce 1627	administrátor
Václav Vojtěch Palacký	asi 1652	1655	administrátor (Netolice)
Tomáš Jan Palma	1655	1659	administrátor (Pištín)
Pavel Luteola (Čížek)	1659	1661	administrátor (Netolice)
Jan Ignác Holý	1661	1671	administrátor (Pištín)
Matěj František Malý	1671	1681	administrátor (Netolice)
Jiří Václav Dvořák	1681	1697	administrátor (Pištín)
Jan Jindřich Pistorius	1697	1703	administrátor (Netolice)
Václav Antonín Liška	1704	1707	administrátor (Pištín)
Václav Antonín Gruber	1707	1722	administrátor (Netolice)
Josef Schnöltzer	1723	1727	farář
Václav Bayer	1727	1728	farář

Pavel František Fabián	1728	1734	farář
Matěj František Aigner	1734	1739	farář
Jakub Volavka	1739	1748	farář
Jan Kobos	1748	1752	farář
Václav Leveč	1752	1757	farář
Jan Václav Flígl	1757	1772	farář
Jan Polák	1772	1783	farář
Jan Korbiš	1783	1788	farář
František Vaněk	1788	1793	farář
Vojtěch Klimeš	1793	1809	farář
Jan Pubec	1809	1819	farář
Jan Suchomel	1819	1824	farář
Václav Straberger	1824	1834	farář
Ignác Meinhard	1834	1851	farář
Josef Bican	1851	1860	farář
František Toušek	1860	1860	administrátor (Netolice)
Jan Šebele	1860	1865	farář
František Žlábek	1865	1865	administrátor (Hluboká nad Vltavou)
Václav Peške	1865	1876	farář
Jan Lešetický	1876	1883	farář
Tomáš Honsa	1883	1883	administrátor
Eduard Šebesta	1884	1884	administrátor
Matouš Ledvina	1884	1896	farář
Antonín Trčka	1896	1907	farář

Josef Hovorka	1907	1907	administrátor (Netolice)
Jan Cábál	1907	1908	farář
Matěj Bolech	1908	1908	administrátor
Matěj Bohatý	1908	1922	farář
Jan Vitoušek	1922	1923	administrátor (Strunkovice nad Blanicí)
Josef Hovorka	1923	1940, de facto 1952	farář
Karel Rada	1941	1969	administrátor (Pištín)
Antonín Brůžek	1969	1983	administrátor (Dubné)
Karel Hes	1983	1986	administrátor (Dubné)
Otto Kamiš	1986	1993	administrátor (Strýčice)
Josef Sláčík	1993	2004	administrátor (Netolice)
Pavel Liška	2004	-	administrátor (Netolice)

Tabulka č. 3: Přehled kronikářů němčické fary

(na základě rozboru pamětních knih)

<i>Rozsah stran v pamětní knize</i>	<i>Jméno kronikáře</i>	<i>Léta, k nimž jsou zápisy</i>	<i>Jazyk</i>	<i>Organizace zápisů</i>
-------------------------------------	------------------------	---------------------------------	--------------	--------------------------

Starší pamětní kniha 1759 – [1783]

fol. 1-4 ^f	Jan Václav Flígl	1759-1765, 1769-1771	latina	průběžně
fol. 4 ^v , 5	Jan Polák	1772, 1783	latina + opis německé listiny (fol. 5)	nárazově
fol. 4 ^v	Jan Korbiš	[1783]	latina	nárazově

Mladší pamětní kniha 1836-[1939] (1948)

s. 1-4	Ignác Meinhard	1836-1840	němčina	průběžně i nárazově
s. 5-7	Josef Bican	1851, 1853- 1854, 1856- 1859	němčina	nárazově
s. 7-9	František Toušek	1860	němčina	průběžně
s. 9	Jan Šebele	1861-1864	čeština	nárazově
s. 9-10	František Žlábek	1865	čeština	průběžně
s. 11-13	Matouš Ledvina	1884-1896	čeština	průběžně
s. 13-29, 31- 33	Antonín Trčka	1896-1906	čeština	průběžně i nárazově
s. 29-30	Matěj Bolech	1907-1908	čeština	nárazově
s. 33-41	Matěj Bohatý	1908-1912, 1914-1917, 1919-1920	čeština + opis latinského dokumentu (s. 34)	nárazově
s. 41-63	Josef Hovorka	1923-[1939] + přepis na s. 16 z roku 1948	čeština	nárazově

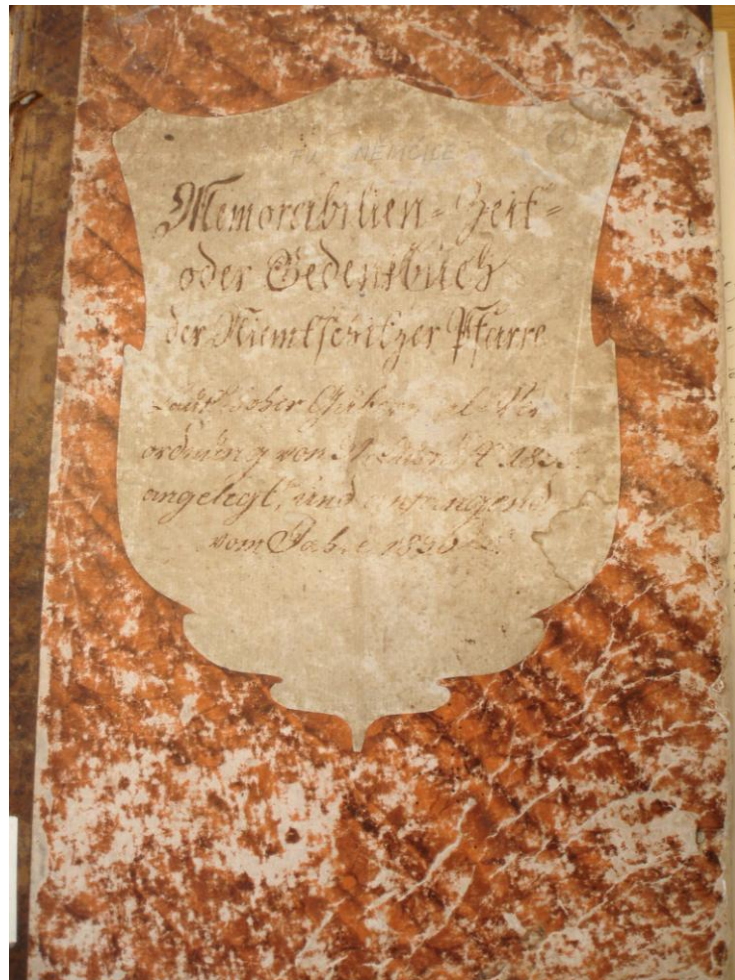
Tabulka č. 4: Témata zápisů v mladší pamětní knize

(sestaveno na základě rozboru pamětní knihy; nezahrnuje strany s krátkými průběžnými zápisy různých událostí)

<i>Téma</i>	<i>Rozsah stran</i>
Obsazení benefícia	s. 5, 7, 9, 15, 16, 29, 41, 42
Finance fary	s. 5, 19, 20, 33, 41, 44-50, 54-57
Farní hospodářství	s. 9, 21, 22, 24, 25, 32, 43, 49-51, 61-63
Stavební úpravy fary a kostela; kaple a kříže	s. 4, 6, 24, 27, 38, 52, 59, 60
Zařízení kostela včetně darů	s. 7, 8, 14, 25-30, 34, 39, 44
Záležitosti farníků	s. 3, 4, 10, 31, 40, 46, 53-54
Záležitosti obce a školy	s. 23, 35, 63
Počasí, zemědělství, epidemie	s. 1-3, 10
Události v rámci monarchie i evropského dosahu	s. 2, 3, 35-37
Záležitosti církve, vizitace	s. 9, 10, 17, 18, 38, 58, 59

Příloha č. 6 – Fotografie mladší pamětní knihy

Obrázek č. 1: Desky pamětní knihy

Obrázek č. 2: Pečeť a podpis hejtmana schwarzenberského netolického velkostatku (zadní přidešť)

Příloha č. 7 – Ukázky písma jednotlivých kronikářů

Obrázek č. 3: Jan Václav Flígl (titulní strana starší pamětní knihy z roku 1759)

Liber Memorabilium Jussu Reverendissimi
Illustrissimi Domini Domini Joannis Andreae
Layser Episcopi Suffraganei Bragensis nec
non in Spiritualibus Vicarij Generalis et
Officialis inchoatus Anno Domini 1759
à me
Joanne Vincenzlo Fligle Curato Nemečecensi.

Obrázek č. 4: Jan Václav Flígl (zápisy o novém tabernáklu a položení základního kamene ke kostelní věži z roku 1764, přípisek z roku 1765 o nových obrazech křížové cesty) – fol. 3^r

Anno 1764 gna Junij tabernaculum novum solide
mauratum in labore completum est per Vincenzlo
fligle fabricem Brataviceensem ab anno 1748
Anno eodem imposui ego Joannes Vincenzlo Fligle Curator
loci indignus lapidem fundamentalem pro turri
Membrorum in presentia parvulorum Scholarum
et Diffiborum Membrorum cui edificium
fuerunt filiali Coepa & Caritativum mille 200
Anno 1765 loco 14 Imaginum passionem Domini representant
sede alias majores parvi chiti fuerunt valde parve
in qua picture. Et sic impingit hunc

Obrázek č. 5: Ignác Meinhard (zápis o choleře z roku 1836) – s. 1

Page 1.
Ignaz Meinhard
G. B. Meinhard
Anno 1836
G. B. Meinhard

Obrázek č. 6: Josef Bican (zápis o jeho prezentaci roku 1851) – s. 5

Nach ihm am 2. ten März 1851. nachfolgend Abblatung für
 gewöhnlich für den Herrn Johann P. Jung, Minister
 wohnt in P. Josef Leitner von Sr. Durchlaucht und
 ungarischen Fürsten zu Schwarzenberg Herrn Herrn
 Johann Adolph - Herzog zu Krummau am 31. Mai
 1851 präsentiert und am 13 Juni 1851 in St. Michael
 Johann von ihm Gottesmutter Consistorio zu Budweis
 confirmiert und investit. Am 1. Juli 1851

Obrázek č. 7: František Toušek (podpis z roku 1860) a Jan Šebele (zápis o práci na zahradě) – s. 9

Nach ihm am 1. Juli 1860. nachfolgend Abblatung für
 gewöhnlich für den Herrn Johann P. Jung, Minister
 wohnt in P. Josef Leitner von Sr. Durchlaucht und
 ungarischen Fürsten zu Schwarzenberg Herrn Herrn
 Johann Adolph - Herzog zu Krummau am 31. Mai
 1851 präsentiert und am 13 Juni 1851 in St. Michael
 Johann von ihm Gottesmutter Consistorio zu Budweis
 confirmiert und investit. Am 1. Juli 1851

František Toušek
 u Metolic

Roku 1861 jsem spojil a ochrabil a založil jsem
 špachlovnu / nes chvat / dle předpisu, koupil jsem za
 semičky od křižáckého zahrádkáře a Krumlova po
 1 1/2 str., 2 bruskve po 1 f., a cvergla po 50 v.
 Roku 1862 jsem, poněvadž se počal se uobárestlepa
 vyrašeti s-4den musela, kanal do studnice udělat,
 skles a vařit a uhlama položit.

Obrázek č. 8: František Žlábek (zápis z roku 1865, kdy se stal administrátorem fary) – s. 9

1865.
 Poraxením Jana Šebelle, za faráře do
 Suchbát, panství Třebonského, uprázdněna
 se fara Měmčická, a za administrátora
 ustanoven P. František Žlábek, Coopera.
 tor, na Měmčice z toho vikariátu, dne 24.
 Dubna 1865. Jeho roku naričil paměti

Administraci od
 25. dubna až do
 1. srpna 1865.

Obrázek č. 9: Matouš Ledvina (roku 1884 popsal problémy po svém nástupu na faru) – s. 11

Mění zvěsti toho roku jízda valně žito. - Dne 14. čerence 1884. 1884.
 1884 - jízda píše žito silně kumpobiti, - a co nechaly kosa-
 py ty, - dočkaly ovšem kumpobiti, hned druhého dne 15. čerence.
 - K tomu 1. čerence 1884 račina v Němčičích paroch.
 vísitace od L. B. M. pražského Schönbornů. Paroch toho roku
 také nebylo čisté mcho, - a když se o tom ještě píše stihování je-
 ho, vyloby misla násti vlastní kápec, par. může se říci že ja-
 katolická faru potkala všechna nehoda, a že hned na svatbu
 nastáponi faru zloží odnata, mu všechna další chut. -

Obrázek č. 10: Antonín Trčka (roku 1896 popsal finanční hospodaření fary) – s. 19

Fasse
 Beneficia Němčického.

Když jsem dne 9. dubna 1896 faru v Němčičích nastoupil, hledal
 jsem adjustovanou fassu, avšak nenalezl. Soukromým dotazem v konvicto-
 riální kanceláři dověděl jsem se, že v tamější m. archivu fakticky žádný
 opis adjustované fassu Beneficia Němčického se nenachází. Točleki se
 po dočasném upravení kongreg. katolického duchovenstva v roce 1885 žádné
 fassu neudělal a spokojil se starou fassu, která v 1884 po jeho nastoupení
 do Němčic adjustovaná byla. O této staré fassu vynášelo beneficium Něm-
 čické více nežli stará congrua, a proto po volbě starost let pta-
 til da v k. královské matice.

Obrázek č. 11: Matěj Bolech (zápis o nástupu Jana Cábala na němčickou faru roku 1907) – s. 29

Obě nastala velká mezera, ujal za tobré podepsaný několik dat
 zaznamenaní a zúvinit se o změnách v r. 1907. a 1908. nastalých na
 osadi zdejší.

1. května 1907. odebral se vsp. farář dosavadní na svatbu nové, ušvrbě-
 do Ševě lína. Administrátorem Beneficia zmeuován vsp. P. Jos. Slovorka,
 I. kaplan v Němčičích. Administrace němčické 1. začim 1907. koly
 přistihoval se do Němčic nový farář P. Jan Cabal, dosud farář
 ve Vel. Hlavicích na Tábořsku. Jakmile nemoc provázela ho na
 zápisí bradu, doufal však, že snad nastáponi...

Obrázek č. 12: Matěj Bohatý (nedatovaný zápis o opravě kostela, někdy během let 1914-1916) – s. 38

jméno Benediktů 11.
 Vnitřní oprava chrámu Páně. Zdivo chrámu Páně vně i vnitřně tedy bylo
 opraveno, nově natřeno. V sakristii, která byla tmavá, nové okno probouřeno.
 Oltáře však poskytovaly smutný pohled. Kousek za kousem opadával,
 hlavně z velkého oltáře a bylo se po obávati, aby nezáčal v celých
 kusech se drobiti. Oprava byla nejvíce potřebná. Dobro dnuce první by...

Obrázek č. 13: Josef Hovorka (zápis o jeho prezentaci k německému beneficiu roku 1923) – s. 42

farář a tato odpověděla, že, jure divocum...
 jmenovati má biskup budějovický. Na základě toho ^{státního} ^{zákonu} ^{č. 111}
 nyní jmenoval v únoru (5) roku 1923. biskup farářem
 německým Josefa Hovorku, dosavadního faráře
 v Hamru u Veselí n/L, narozeného v Bohorovicích si
 Štěpě, okres Vodňany dne 9. července 1868, ordinovaného
 ho p.Č. Budějovicích dne 16. července 1893. Avšak na ně-
 kolik dní na to dostal prezentovaný farář od biskupa
 přepis toho znění, že nový patron, to jest porembho výřiči
 čili zemědělská rada) přeje si sám patronální právo vy-
 konati a na základě toho ze ^{své} ^{vlastní} ^{práve} ^{prezentaci} ^{gruduje}.
 Nový pak patron jmenoval farářem německým roonějí
 hamerského faráře Josefa Hovorku a sice prostřednictvím
 bisk. konsistoře, která na počátku května 1923. telegrafic-
 ky nového faráře do Budějovic ku přísaze volala.

Příloha č. 8 – Fotografie německého kostela a budovy fary

Obrázek č. 14: Pohled do presbytáře

Obrázek č. 15: Klenba obou lodí s opěrnými pilíři

Obrázek č. 16: Pohled na kostel od západu

Obrázek č. 17: Budova bývalé fary

Obrázek č. 18: Pohled od východu na presbytář a boží muka

Obrázek č. 19: Pohled na předsíň při jižní stěně kostela

